

25 maj.

Debatter m. m.

Fredagen den 25 maj.

	Sid.
Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter m. m.	3
Statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag ..	7
Anläggning av industrispår Örnköldsvik—Gullänget	19
Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar	20
Utbyggnad av karolinska sjukhuset	28
Anslag till avlöningar vid karolinska sjukhuset	33
Anslag till Akademiska sjukhuset i Uppsala	34
Löne- och pensionsreglering för präster m. m.	37

Samtliga avgjorda ärenden.

Fredagen den 25 maj.

Statsutskottets utlåtande nr 156, ang. anslag till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter	3
— nr 157, ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag	7
— nr 158, ang. anslag till ytterligare investeringar i statens järnvägars fond	19
— nr 159, ang. avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar	20
— nr 160, ang. rätt för Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag till viss malmbrytning	28
— nr 161, ang. vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.	28

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 57, ang. godkännande av Torquay-protokollet till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) m. m.	28
— nr 58, ang. ändringar i tulltaxan	28
— nr 59, ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1951/52 m. m.	28
— memorial nr 60, ang. uppskjutande av behandlingen av vissa ärenden	28
Bankoutskottets utlåtande nr 18, ang. ändringar i personalorganisationen för riksgäldskontoret och riksdagens ekonomibyrå	28
— nr 19, ang. ändrad löneställning för vissa chefstjänstemän vid riksdagens verk m. m.	28
Statsutskottets utlåtande nr 151, ang. vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.	28
Sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 2, ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.	37

Fredagen den 25 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande månad.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 13, konstitutionsutskottets memorial nr 27, statsutskottets utlåtanden nr 162—176 och memorial nr 177, bankoutskottets utlåtanden nr 20 och 26—33 samt memorial nr 34, första lagutskottets memorial nr 31 och utlåtande nr 32, andra lagutskottets utlåtande nr 32 ävensom jordbruksutskottets utlåtande nr 40 och memorial nr 41.

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av väckt motion om anslag för budgetåret 1951/52 till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

I en inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg och fröken *Elmén* väckt motion (II:331) hade hemställts, att riksdagen måtte till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter för budgetåret 1951/52 bevilja ett anslag av 60 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 331 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin* och *Söderquist*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Wedén* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II:

331 till Utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

Fröken *ANDERSSON*: Herr talman! I den vid detta utlåtande fogade reservationen begäres ett anslag på 60 000 kronor till anordnande av en utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter. Sådant anslag har begärts av överstyrelsen för yrkesundervisning. En dylik kurs har pågått sedan två år tillbaka med ett elevantal av 20.

Inget anslag har emellertid nu tagits upp till anordnande av en ny kurs, trots det påtagliga behovet av en sådan kurs och av den utbildning det gäller. Arbetsterapien har som väl för alla är bekant blivit en viktig del av vården på våra sjukhus, fångvårdsanstalter, vanförestalter och ungdomsskolor. Denna terapi är viktig, ja den är ofta nödvändig, enligt vad läkare och andra sakkunniga personer intyga, för att vederbörande skola kunna tillfriskna och återanpassas till samhällslivet. Om den emellertid skall kunna ge avsett resultat krävs det inte bara lämpliga utan också utbildade terapeuter. Efterfrågan på sådana är även, det intygas från alla håll, mycket stor, och de 20 som nu bli färdiga räcka inte långt.

Sålunda säger jag, att själva uppgiften behövs, och den brist som här uppstår måste då täckas genom att personal tas från andra uppgifter. Det är uppenbart att eftersom inte dessa personer ha den behövliga utbildningen — åtminstone inte i regel; det är klart att det kan finnas lämpliga personer som utan all utbildning kunna ta itu med dessa uppgifter — så skola de utbildas. Och även i de särskilda fall, där de äro lämpliga redan utan utbildning, så gör denna dem som regel ännu mer effektiva.

Nu säger utskottet, vilket inte inne-

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter m. m.

bär någon skillnad i sak: »Det råder icke några delade meningar därom, att en väl organiserad sysselsättnings- och arbetsterapi inom stora områden av sjukvården har en betydelsefull uppgift att fylla för höjande av vårdens kvalitet och underlättande av patienternas återinträde i förvärvslivet.» Emellertid hänvisar man i utskottsutlåtandet till bristen på sjukvårdspersonal; denna personal är bunden på annat håll och bör då inte tas i anspråk för detta ändamål. Jag vill mot detta invända, att det här dock bara rör sig om en grupp på 20 personer. Det antalet kan i alla fall inte ha någon väsentlig relevans för sjukvårdens bedrivande i övrigt. Härtill kommer, och det tycks man inte ha klart för sig, att det visst inte alltid är fråga om att sjukvårdspersonal partout skall tas till dessa uppgifter. Vid t. ex. fångvårdsanstalter, ungdomsskolor och dylika anstalter behövs det inte folk med sjukvårdsutbildning.

Sålunda kommer jag till att verksamheten som sådan behövs. Det är bara fråga om huruvida den skall bedrivas med utbildad personal eller ej.

Vidare kommer utskottet med det numera om inte välbekanta så dock bekanta argumentet, att en avvägning måste ske med hänsyn till det statsfinansiella läget. Det är klart att alla avvägningar kunna diskuteras, men så som jag ser saken är det just med hänsyn till detta läge som man behöver personal, som snarast och på effektivaste sätt kan göra det möjligt för folk att komma ut i arbetslivet igen.

Nu säger man emellertid helt ödmjukt att avvägningen i första hand bör ankomma på Kungl. Maj:t. Jag påminner då åter om vad jag sade i början, att kungl. överstyrelsen för yrkesundervisning har äskat detta anslag. Jag föreställer mig att denna styrelse har en viss sakkunskap på området.

Herr talman! Med hänsyn till att jag anser att arbetsterapeuternas uppgifter äro bland det betydelsefullaste inom vår sjuk- och socialvård ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Den ärade talarinnan har egentligen inte sagt många ord, som inte jag måste medge äro fullkomligt logiska och riktiga. Det är inget tvivel om att inte särskilt den första delen av hennes anförande var ett klart konstaterande av ett faktum, som nog ingen kan bestrida.

Utskottet har gått emot förslaget väsentligen av tvenne skäl. Det beror inte på att vi skulle anse, att alla motioner a priori skola avslås. Och den ödmjukhet, som vi skulle ha lagt i dagen när vi skriva, att detta i första hand bör avvägas av Kungl. Maj:t, är väl inte så stor; vi ha inte använt särskilt ödmjuka ordalag.

Det första skälet är att det är ostridigt, att visserligen inte alla men en viss del av dem som tas ut till arbetsterapeuter dock tas från sådan personal, på vilken det redan förut råder knapphet. Eftersom vi veta att vårt befolkningsunderlag för närvarande faktiskt inte räcker till att fylla de uppgifter, som behöva fyllas, måste det efter dem bli en lucka som inte kan fyllas.

För mig personligen är nog det senaste av de i utskottsutlåtandet anförda skälen det väsentliga. Jag är nämligen inte övertygad om att det är riktigt med en tvåårig utbildningsverksamhet för dessa arbetsterapeuter. Jag skulle tro att de, som ha anlag och som ha förmåga att handskas med patienterna på ett riktigt sätt, inte alls behöva en så omfattande utbildning. Förslaget är ett utslag av det fullständighetsraseri, som ju ofta präglar de svenska åtgärderna i både det ena och det andra avseendet.

Jag tycker alltså att man först skall försöka vinna erfarenhet om det verkligen behövs så omfattande kurser. När för två år sedan denna kurs första gången fick statsbidrag, hyste vi i statsutskottets tredje avdelning dubier om det verkligen behövdes en så omfattande utbildning, och vi menade att den kunde ordnas under enklare former. Undervisningen borde kanske vara differentierad så att det för vissa slag av arbetsterapeuter, avsedda för vissa områden, kunde räcka att man gav dem en peda-

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter m. m.

gogisk avslipning kanske under bara några veckor. Detta skulle då gälla sådana, som i övrigt vore yrkeskunniga i det de skulle undervisa i. På andra områden fordrades det kanske andra slags kurser. Jag tror fortfarande att det är schablonmässigt att säga att alla skola gå på kurs i två år, detta både därför att de ha olika kunskaper från början och därför att användningen av dem är så olika på olika områden. Jag tror att man först borde göra en undersökning innan man anordnar en likadan tvåårig kurs. Detta är för mig huvudskälet, men jag biträder även de övriga skäl som utskottet har framfört.

Jag tror alltså att det skulle vara klokt om man verkligen tog sig en funderare på hur dessa kurser böra anordnas. Jag tror att de borde vara kortare och inte så fullständiga. Man skulle i stället lägga an på att få de personer dit, som verkligen ha anlag för och passa för detta värv.

Slutligen vill jag tillägga att på många sjukhus, sanatorier och även sinnessjukhus — det har vederbörande statsutskottsavdelning både i år och tidigare år kommit till klarhet om under behandlingen av olika ämnen — finns det redan nu personer, som bedriva en förstklassig terapeutisk verksamhet utan att ha gått igenom några kurser alls, helt enkelt för att de ha haft anlag för verksamheten och i sin tjänst kommit mer och mer in i yrket. De ha visat sig vara de bästa terapeuterna. Det är inte alldeles säkert, att de som gått igenom en kurs äro lika bra.

Jag anser, herr talman, att detta kan vara full motivering för det yrkande som statsutskottet har gjort, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Det råder ju ingen större motsättning, ja, egentligen ingen motsättning alls, mellan utskottets talesman och reservanterna i fråga om själva principen. Utskottet har självt uttalat sig erkännamt om betydelsen av denna arbetsterapi. Det är naturligtvis de finansiella skälen och

hänsynen till arbetskraften som hindrat majoriteten att biträda motionen.

Men jag vill göra ett påpekande i anledning av vad herr Mannerskantz nyss sade om bristen på arbetskraft. Det är inte minst med hänsyn till denna brist, som arbetsterapien numera icke kan undvaras. Det fanns en tid, när sysslösheten egentligen var det karakteristiska för patienterna på sjukhusen. De gjorde ingenting. Nu har arbetet kommit in där, och det har från alla håll vittnats om vad det betytt i fråga om psykisk upptryckning och ett allmänt stärkande av den fysiska konditionen. Vi måste fortsätta med detta arbete på sinnessjukhus, vanförestalter, sanatorier, kroppssjukhus, fångvårdsanstalter, ungdomsvårdsskolor o. s. v. Det ängsliga i denna situation är, att det anslag som en gång beviljats tar slut vid utgången av detta budgetår, och sedan finns det inga pengar i fortsättningen.

Nu säger herr Mannerskantz, att han är i tvivelsmål om huruvida kurserna behöva vara så långa som två år. På det vill jag svara, att den saken kan man naturligtvis diskutera. Två år kan inte vara någon helig tidslängd, som är absolut fastställd. Men för mig är huvudsaken att inte denna verksamhet stoppas utan får fortsätta, och då får väl Kungl. Maj:t överväga huruvida man av finansiella eller andra skäl behöver göra några beskäringar. Vi äro emellertid i så trängande behov att få utbildad arbetskraft för terapien, att vi måste fortsätta utbildningen. Det gäller dock bara 20 personer, som tas in på en tvåårig kurs. Det kan inte gärna ha några återverkningar på arbetskraftstillgången.

Jag kan från mitt eget vårdområde säga att det inte bara är de i egentlig mening sjuka, som ha nytta av den verksamhet det här gäller, utan detsamma gäller alla de arbetshämmade, som måste sättas i rörelse utifrån för att över huvud taget komma i sysselsättning, de som misstro sin egen förmåga och sakna arbetslust. Det har utträttats utomordentliga ting på detta område. Därför menar jag — även om det alltid är riskabelt att säga sådant i riksdagen — att

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter m. m.

detta anslag nog i egentligaste mening är att betrakta som ett produktionsfrämjande anslag.

Det är sant att det finns tusenkonstnärer och människor med naturlig pedagogisk talang, som kunna klara sådana här saker utan utbildning. Det ha både herr Mannerskantz och jag sett och det kan därför också jag vitsorda. Men det är dock undantagsmänniskor. Jag har prövat bägge och kan betyga, att upptryckningen t. ex. på våra sinnessjukavdelningar har blivit enorm, sedan vi fingo verkligt specialutbildad arbetskraft på detta område. Alla läkare äro ense om det, och personalen säger att det har blivit mycket lugnare. De intagna själva äro också belåtna. En sådan sade häromdagen till mig, att sedan han nu fått något att göra var det »alla tiders», som han uttryckte sig.

Detta anslag hör till dem som det verkligen är riskabelt att stoppa. Jag skulle gärna se att ett bifall till anslaget förknippades med fortsatta undersökningar angående en omdisposition av utbildningens anordning o. s. v., men det viktigaste är att själva principen hålles vid liv. Den kommer emellertid liksom att stoppas undan när pengarna ta slut med utgången av detta budgetår. Det gäller inte mer än 60 000 kronor, och jag kan därför inte annat än livligt ansluta mig till reservanternas och säga med dem, att jag inte tror att vi ha råd att låta det hela stanna. Vi måste fortsätta. Det är massor av sjuka människor som beröras av denna sak, som få sitt livsmod tillbaka och som få en viss möjlighet att kunna försörja sig själva. Detta förkortar sjukhus- och anstaltsvistelsen, och jag tycker att 60 000 kronor äro väl använda pengar för ett sådant ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag vill knyta an till vad herr Göransson säger, att det allra viktigaste är att inte denna verksamhet nu stoppas. Herr Mannerskantz anser, att det är för schablonmässigt att alla skola ligga på

kurs i två år. Det är möjligt att så är förhållandet, men detta kan undersökas utan att man därför stoppar hela verksamheten. Man skulle alltså kunna överväga om man inte kunde inrätta också kortare kurser, avsedda för därtill särskilt lämpade personer.

Herr Mannerskantz säger vidare att det har visat sig, att de bästa terapeuterna äro de som ha anlag men inte utbildning. Då kan jag inte neka mig nöjet att fråga: Hur vet tredje avdelningen eller statsutskottet detta, när det ännu inte har förekommit några som blivit utbildade på detta sätt?

Herr MANNERSKANTZ: På det sista vill jag svara, att avdelningen har vid föredragningar i olika ärenden under de senaste åren fått uppgifter från dem, som haft sådana här personer på sina anstalter. Jag har endast sagt att de finnas, som äro mycket dugliga fastän de inte haft någon utbildning. Jag har inte påstått något annat. Jag har inte påstått att de skulle vara odugliga om de genomgått en utbildning, fröken Andersson. Och samma erfarenhet som jag ha många gjort. Det är vad jag konstaterar.

Egentligen begärde jag ordet för att säga, att om nu riksdagen skulle bifalla reservationen blir resultatet helt enkelt att då öppnas en ny kurs på två år för 20 personer, och då blir det ingen förändring i kursens längd. Det riktiga ur statens och riksdagens synpunkt i allmänhet bör vara, att överstyrelsen och Kungl. Maj:t tillsammans se över detta ärende bättre och uppgöra ett förslag till en differentierad utbildning, där en hel del kan gå betydligt fortare än nu, samt komma fram med ett genomarbetat förslag, som man verkligen kan tro på, som inte är schablonmässigt utan anpassat efter förhållandena. Jag vill bestämt understryka att jag inte har någonting emot att så sker. Då kommer säkerligen varken tredje avdelningen eller statsutskottet att motsätta sig förslaget.

Jag är fullt på det klara med att terapin är en nödvändig del i den nutida

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

anstaltsvården på de flesta områden, där sysslolösheten är den största faran. Men det bör vara klokt och förståndigt ordnat, och jag är inte övertygad om att det är ordnat på det sättet nu.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag vill giva till känna att jag anser att motionärerna ha fullt giltiga skäl för sin framställning och att jag därför kommer att biträda reservationen. Jag anser att statsutskottet helt enkelt har felbedömt frågan och inte förstått betydelsen av att denna utbildning får fortsätta.

Häri instämde herrar *Lindén, Fahlander* och *Wahlund*.

Herr GÖRANSSON: Jag noterar med tacksamhet att herr Mannerskantz i princip alltjämt är med på själva saken, men att han återigen anför att man måhända här rör sig med längre utbildning än som skulle vara behövlig. Jag kan tänka mig att det finns behov av den differentiering herr Mannerskantz talade om. Man kan behöva terapeuter med längre utbildning och andra med mindre lång utbildning för kanske mindre svåra uppgifter.

Detta kan jag alltså gå med på. Men det sker i alla fall ingen olycka om denna tvååriga utbildning av 20 terapeuter fortsätter, ty vi ha behov av hundratals terapeuter. Vad jag menar är att man i framtiden, eventuellt inom Kungl. Maj:ts kansli, skulle se efter, i vad mån man vid sidan av dessa längre kurser skulle kunna anordna kortare kurser för dem som inte behöva samma kompetens och samma kvalifikationer.

Jag vill också meddela att resultatet av den terapeutiska verksamhet som under senare år har kommit i gång avspeglas i en utställning, som efter vad jag har sett nu har ordnats i Göteborg och som heter »Sjuka i skapande verksamhet». Den har väckt mycket stor uppmärksamhet och kommenterats flitigt i pressen där nere. Detta namn träffar prick. Det är fråga om sjuka människor i skapande verksamhet, liksom

det är fråga om människor med lynnesegendomligheter och arbetshämningar, som genom klok vägledning kunna föras tillbaka till arbetslivet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 156, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts proposition nr 130 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt,

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.**I. att riksdagen måtte**

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna en vid statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 16 mars 1951 fogad överenskommelse mellan Aktiebolaget Svenska Handelsbanken och järnvägsstyrelsen,

b) till Förvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag för budgetåret 1951/52 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 1 505 000 kronor,

c) medgiva, att Kungl. Maj:t finge bemyndiga järnvägsstyrelsen att, efter det aktieförvärvet ägt rum, dels teckna borgen å förenämnda bolags lån, i de fall där genom en sådan åtgärd kunde ernås en väsentlig förbättring av lånevillkoren, dels under budgetåret 1951/52 lämna samma bolag de bidrag i form av tillskott respektive lån, som kunde befinnas erforderliga för balansering av driftbudgeten, varvid i utgifterna skulle inräknas författningssenlig avsättning till förnyelsefond, respektive för bestridande av utgifter för investeringar samt förvärv av för verksamheten erforderliga rörliga tillgångar, i den mån driftinkomster samt nämnda avsättningar ej därtill försloge;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 415 och II: 555, I: 416 och II: 552, I: 417 och II: 553 samt II: 554, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännan vad utskottet anfört.

I de likalydande motionerna I: 416, av herrar *Söderquist* och *Osvald*, och II: 552, av herr *Åhman* m. fl., hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 130 om förvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förutsatt utredning om en framtida trafikplan för berörda järnvägar måtte snarast igångsättas och utvidgas till att omfatta även utredning om förutsättningarna för ombyggnad, eventuellt i etapper, av det smalspåriga järnvägsnätet i östra Uppland till normalspårigt och

behovet av en ny dubbelspårig broförbindelse för järnvägen över Stocksundet, ävensom uttala, att de blivande taxorna å Roslagsbanan, efter statsförvärvet av aktiemajoriteten i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag, borde anpassas till huvudsaklig överensstämmelse med de vid statsbanorna gällande.

I de likalydande motionerna I: 417, av herr *Franzon* m. fl., och II: 553, av herr *Eriksson* i Sandby m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, att den s. k. Roslagsbanan helt borde införlivas med statens järnvägar från och med den 1 juli 1952.

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herrar *Lundqvist* och *Birke*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr FRANZON: Herr talman! Den fråga som nu föreligger till behandling intresserar kanske inte denna kammare i nämnvärd grad, därför att den endast berör en landsända i detta vårt avlånga land. Men jag vill försäkra kammarens ledamöter, att den både berör och intresserar denna landsändas befolkning i så mycket högre grad.

Roslagens befolkning har, utan överdrift sagt, otåligt väntat på den dag då riksdagen går att fatta beslut om Roslagsbanans förstatligande och införlivning med det övriga statsbaneväsendet i enlighet med det principbeslut som riksdagen fattade 1939. Denna befolknings röst har hörts åtskilliga gånger under de gångna åren. Man har hört den på opinionsmöten, och det har förekommit insändare i tidningarna och uppvaktningar både hos statsråden och hos riksdagsmännen. Man vågar kanske påstå, att denna opinion varit den drivande faktorn till det förslag som vi nu ha fått att behandla.

Det ekonomiska läget har säkerligen bibringat statsrådet en viss tveksamhet om tidpunkten nu är den lämpligaste för denna banas förstatligande, och det är kanske denna tvekan som föranlett att förslaget nu har fått den utformning som nu föreligger. Här föreslår man ju, liksom det skett i tidigare fall, att

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

aktiemajoriteten skall förvärfvas. Roslagsbanan skall drivas i bolagsform. Så har alltså skett med andra järnvägar när det varit lämpligt, men skillnaden är den, att där man tidigare behållit bolagsformen ha ändå både den befraktande och den resande allmänheten fått den fördelen att SJ-taxorna ha tillämpats. Enligt det nu föreliggande förslaget erhåller befolkningen inte samma fördelar, åtminstone inte omedelbart.

Därför vågar jag också påstå, herr talman, att om intresset har varit stort för att denna fråga verkligen skall komma till ett avgörande, så har nog besvikelsen blivit nära nog lika stor, när Roslags befolkning fått ta del av propositionen. Denna besvikelse gäller kanske inte så mycket formen, att banan alltjämt skall drivas i bolagsform, utan verkningarna för trafikanterna. Besvikelsen vållades inte minst av ett uttalande från järnvägsstyrelsen, som inte departementschefen har vänt sig mot, att banan i en följd av år måste drivas som privatbana. Vi förstå att det sker för att man skall undvika tillämpningen av statens taxsystem.

Propositionen har föranlett mig att tillsammans med ett par andra av denna kammars ledamöter väcka en motion i frågan. Med hänsyn till ingånget avtal ha vi i motionen inte som ett motförslag till Kungl. Maj:ts förslag hemställt, att ett förstatligande skall ske omedelbart eller från den 1 juli 1951. Skulle vi ha framställt ett sådant förslag, hade detta medfört nya förhandlingar med Roslagsbanans aktieägare, som i detta fall till övervägande del representeras av Svenska handelsbanken, och förhandlingarna hade då kanske fördröjt hela frågans lösning. Vi ha därför nöjt oss med att föreslå, att Roslagsbanan skall förstatligas helt fr. o. m. den 1 juli 1952, allt i enlighet med principbeslutet år 1939.

Vi motionärer förstå mycket väl, att det ekonomiska läget tvingar statsmakterna att vara försiktiga. Vidare är det naturligtvis önskvärt, att även de affärsdrivande verkens utgifter begränsas och att man undviker icke räntabla pla-

ceringar. Det ha vi också beaktat. Men vi kunna inte undgå att diskutera frågan inte bara ur företagsekonomisk, utan även och främst ur samhällsekonomisk synpunkt. Det torde ha varit de samhällsekonomiska synpunkterna som voro de avgörande, när riksdagen fattade principbeslutet år 1939. De företagsekonomiska synpunkterna kommo i andra hand.

Jag sade nyss, att samma form har tillämpats vid statens övertagande av andra bandelar i detta land. Jag vill nämna Västerviksbanan, vars förstatligande beslöts föregående år. Jag tror inte, att det var mera ekonomiskt för staten att förvärva denna bana än Roslagsbanan, men befolkningen omkring Västerviksbanan erhöll omedelbart samma fördelar som de som resa på statens järnvägar. Man har väl också anlagt den synpunkten, att ett företag som drives företagsekonomiskt får ta av förtjänsten på ett håll för att täcka eventuella förluster på andra håll — åtminstone om det gäller en kort tid.

Efter denna lilla inledning måste jag säga, att jag ändå är tacksam mot statsutskottet — och i synnerhet dess fjärde avdelning — som har tagit så pass stor hänsyn till vår motion som skett. I sin motivering anlägger nämligen utskottet främst samhällsekonomiska synpunkter och stryker under vad vi ha sagt i vår motion, att Roslags befolkning inte skall komma i ett ogynnsammare läge än befolkningen i de bygder, vilkas järnvägsnät tidigare förstatligats. Jag är tacksam för detta understrykande, men jag hade varit glad om statsutskottet även hade tillstyrkt yrkandet i motionen, att Roslagsbanan helt skall förstatligas fr. o. m. den 1 juli 1952.

Nu säger statsutskottet, att den frågan kanske inte intresserar roslagsbefolkningen så mycket; det är tillämpningen av statens järnvägars taxor för både frakter och persontrafik, som intresserar allra mest. Det kan vara sant. Utskottet tillägger: »Utskottet förutsätter därför att den statliga järnvägstaxan kommer att helt tillämpas vid roslagsbanan om möjligt senast den 1 juli 1952,

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

försåvitt fråga är om den egentliga bygdetrafiken.» Jag skulle ha varit glad, om uttrycken »om möjligt» och »bygdetrafiken» hade uteslutits.

Statsutskottet erinrar i detta sammanhang om att statens järnvägars taxa sedan den 1 maj i år i stort sett tillämpas vid Roslagsbanan i vad gäller den interna godstrafiken. Det är riktigt. Den som inte är fullt invigd i förhållandena kanske anser, att det är acceptabelt, och det kan det vara. Men vad menar man då med den »interna» trafiken? Jo, man menar, att statens järnvägars taxor tillämpas på den trafik, som berör Roslagsbanans eget nät, således från Stockholms Östra till min egen stad eller något samhälle utefter Roslagsbanan. Men om man sänder varor — hela vagnslaster eller styckewis — från en station inom Roslagsbanans område till en station inom statens järnvägars område, då tillämpas inte statens järnvägars taxor. Jag har här en uppgift som visar, att en sådan fraktsändning från en järnvägsstation utmed Roslagsbanan till exempel till Södertälje eller någon annan ort utefter SJ-banorna kostar per vagnslast om tio ton 40 kronor mera — således fyra kronor per ton — om man tillämpar Roslagsbanans taxor. Kammarens ledamöter kanske förstå, vad detta betyder för handeln, om man vill sälja till andra landsändar, och framför allt för den industri, som finnes inom Roslagen och som alltmer börjar utvecklas på grund av att befolkningen själv numera tar initiativ härtill i de landsändar, som tidigare avfolkats. Det går säkerligen inte att fortsätta att driva denna industri, om försäljningen måste begränsas till ett visst område. Skall industrien utvecklas, måste man sälja även till platser längre bort, och det är klart att frakterna då spela en viss ekonomisk roll.

Detta om godstrafiken. Sedan frågar man sig: Vad menas då med »bygdetrafiken» när det gäller persontaxan? Såvitt jag förstår utskottet rätt menas, att för hela lokaltrafiken fram till Lindholmen — även inbegripet Österskär — skall man icke tillämpa statens järnvä-

gars taxor fr. o. m. den 1 juli 1952. Med bygdetrafiken måste man mena sträckorna norr om Lindholmen.

Jag förstår mycket väl, att man här tagit hänsyn till Djursholmsbanan. Jag är fullt ense med statsutskottet om att man bör behandla denna fråga särskilt. Det ha vi också understrukit i vår motion. Utskottet ifrågasätter ju också om man inte skulle kunna bilda särskilt bolag för övertagande av Djursholmsbanan. Men man frågar sig, varför inte den andra lokaltrafiken skall komma i åtnjutande av samma taxor som tillämpas för statens järnvägar i övrigt. Tag förorterna i Stockholms län, tag Sundbyberg, Sollentuna och Södertälje! Det är denna olika behandling av trafikanterna, som man har så svårt att förstå.

Eftersom jag nämnde något om industrien i Roslagen, vill jag gärna tillägga, att vi ha pekat på avfolkningen där i en motion, som väcktes för åttskilliga år sedan. Utskottet förordade en utredning med anledning av denna motion, och båda kamrarna biföllo enhälligt utskottets förslag. Utredningen har emellertid inte kommit till stånd.

Jag skall inte ta upp den frågan mera i dag, men det har påvisats, vilken avfolkning som har skett. Då ha även kommunikationerna kommit på tal. Man har kanske i första hand nämnt, att det förhållandet att järnvägen är smalspårig i hög grad bidragit till att den industriella utvecklingen inte har fått samma fart i Roslagen som i övriga delar av landet. Om Roslagsbanan hade varit bredspårig från början, hade säkerligen förhållandena varit annorlunda och utvecklingen gått i en mera gynnsam riktning än den gjort nu. Därmed kommer jag till vad jag särskilt vill stryka under, nämligen att järnvägen fortfarande är smalspårig. Troligen få vi ha det så en avsevärd tid framåt, på grund av att det kostar mycket pengar att bygga om den. Till detta kommer, att man enligt utskottets förslag skall ha kvar de högre frakterna för sändningar, som icke avse den interna trafiken. Lokaltrafikanterna få kanske inte heller nytta av taxenedsättningar efter den 1 juli 1952. Det

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

är olägenheter som jag anser att man borde undanröja.

Hur frestande det än skulle vara, skall jag inte, herr talman, sluta med att nu yrka bifall till vår motion. Jag nöjer mig med att understryka, vad jag har sagt och få det antecknat till kammarens protokoll. Jag hoppas att det vinner behörigt beaktande, när vederbörande statsråd en gång kommer att pröva vad utskottet har skrivit och yrkat i sitt utlåtande, och att vi efter den 1 juli 1952 komma i åtnjutande av alla fördelar när det gäller taxorna på Roslagsbanan.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Häri instämde herr *Lodenius*.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Nog tycker jag att det är förvånansvärt, att Kungl. Maj:t vid en och samma riksdag och nära nog samtidigt framlägger dels denna proposition om förstatligande av Roslagsbanan, innehållande sådana ovanliga grunder för trafikering och avgiftsberäkningar som i propositionen angivits och som herr Franzon redan berört, dels också propositionen om ett koordinationsavtal med Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar med i detta avtal intagna bestämmelser om betydande uppoffringar från statens sida till förmån för denna privata järnvägs trafikanter.

Beträffande Roslagsbanan är att märka, att regeringen i detta fall — tvärt emot vad riksdagen uttalat i sitt principbeslut år 1939 — direkt har föreslagit, att trots förstatligandet något inlemmande i SJ-nätet icke skulle ske i varje fall under en följd av år och att under den fortsatta — nu statliga — bolagstiden inte heller statens järnvägars taxe- och avgiftssystem skulle komma att tillämpas där.

Allmänheten längs Roslagsbanan skulle alltså, åtminstone under flera år, icke i någon mån komma i åtnjutande av de fördelar av förstatligandet, som skett i alla andra fall vid statsförvärv av enskilda järnvägar.

Ekonomiska hänsyn ha i propositionen anförts som motivering för detta

det första avsteget under alla dessa år från riksdagens principbeslut, varigenom Roslagen skulle utsättas för en sådan styvmoderlig behandling som ingen annan landsända har behövt vidkännas. Endast järnvägspersonalen — den aktiva och den pensionerade — skulle här omedelbart få direkt fördel av förstatligandet. Att jag ingalunda missunnar personalen denna välbehövliga förbättring av levnadsvillkoren behöver jag väl knappast säga, men det förefaller mig dock som om detta är en för liten vinst av banans förstatligande.

Samtidigt framlägges emellertid, som jag nyss sade, propositionen nr 177 angående Grängesberg—Oxelösunds järnvägar. I denna proposition, som vi skola behandla om ett ögonblick, föreslås det, eftersom denna järnvägsförvaltning icke har velat acceptera en frivillig överenskommelse om förstatligande, att statsförvärvet av detta bannät skall skrinläggas eller i vart fall ställas på framtiden. Men, herr talman, samtidigt skall SJ ikläda sig en betydande årlig inkomstminskning, vilken på grundval av 1948 års trafik har beräknats till 1,2 miljon kronor, och detta alltså för att trafikanterna främst vid detta allttjämt privata bannät skola komma i åtnjutande av det statens järnvägars taxe- och avgiftssystem, som Roslagsbanans trafikanter enligt regeringens eget förslag samtidigt skulle förvägras, trots att denna senare järnväg nu övergår i statens ägo.

Ingen lär väl undra på, herr talman, om åtminstone Roslags befolkning finner ett sådant handlingssätt från regeringens sida svårförståeligt och däri ser ett mycket orättvist slag mot denna befolkning.

Att statsutskottet icke har kunnat godtaga detta regeringens förslag och denna inställning till Roslagsbanan och Roslagsbanans trafikanter finner jag självklart, inte minst mot bakgrunden av 1939 års allmängiltiga uttalanden. Utskottet uttalar ju som sin uppfattning, att Roslagsbanan bör införlivas med statens järnvägar »så snart förutsättningarna härför äro för handen», och förutsätter därutöver — såsom herr Franzon erin-

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

rade om — att den statliga järnvägs-taxan kommer att helt tillämpas vid Roslagsbanan »om möjligt senast den 1 juli 1952, försåvitt fråga är om den egentliga bygdetrafiken».

Att jag trots detta utskottets avstånds-tagande från Kungl. Maj:ts förslag ändå har låtit anteckna en blank reservation till utskottets utlåtande beror på skäl, som jag här i korthet vill beröra.

Utskottet liksom propositionen till-mäter djursholmstrafiken en väsentlig roll som hinder för ett inlemmande i SJ av hela roslagsbananätet. Personligen förstår jag inte och kan jag inte dela denna uppfattning. Det är riktigt, att djursholmstrafiken har en något annan karaktär än Roslagsbanans trafik i öv-rigt. Lokaltågen till och från Djursholm fortsätta också fram till Engelbrekts-plan här i Stockholm i motsats till alla övriga tåg, vilka ha sin begynnelse- och slutstation förlagd till Östra stationen. Att denna ordning skänker djursholmstrafi-kanterna stora fördelar är uppenbart. I vilken omfattning dessa fördelar och eventuellt andra särskilda anordningar för djursholmstrafiken böra föranleda höjda avgifter för denna trafik, vågar jag icke ha någon bestämd uppfattning om. Jag är inte tillräckligt initierad. En närmare utredning härom synes erforderlig. Sedan en sådan verkställts, är emellertid Kungl. Maj:t helt naturligt oförhindrad att för djursholmstrafiken vidtaga den förhöjning av statens järn-vägars taxa, som enligt utredningen kan visas vara motiverad, och detta, herr talman, alldeles oavsett om Roslagsba-nan i sin helhet omedelbart inlemmas i SJ-nätet eller icke. Jag vill här bara er-inna om att det redan nu finns en av Kungl. Maj:t fastställd särskild dyrare taxa för djursholmstrafiken.

De skäl som i propositionen och ut-skottets motivering anförts mot ett in-lemmande inom vanlig tidsrymd — jag menar alltså när bolagsformen har kun-nat avvecklas — av hela roslagsbananät-et synas mig därför icke ha den styrka, att de i och för sig behöva föranleda något uppskov med bannätets inlem-mande i SJ.

I fråga om taxesättningen under den fortsatta — nu statliga — bolagstiden vidlåder en viss oklarhet utskottets ut-talande, såvitt jag förstår. Herr Fran-zon har redan varit inne på uttalandet om den interna godstrafiken. Det är att märka, att redan den nuvarande ägaren av banan från den 1 maj har infört de lägre avgifterna i den interna godstra-fiken. Men kvar står, såsom herr Fran-zon har sagt, att godsfrakterna i all sam-trafik med SJ:s övriga linjer alltså lig-ga högre. Detta beror närmast på att de s. k. övergångs- och banavgifter, som ju bruka tillämpas i trafik mellan järn-vägar med olika ägare, fortfarande gäl-la. Utskottet säger ingenting om bortta-gandet av dessa extra avgifter. Jag vå-gar hos kommunikationsministern hem-ställa, att han benäget tar upp denna fråga till närmare övervägande. Det gäl-ler här en extra belastning av banans trafikanter med ungefär en kvarts mil-jon kronor om året.

Jag står vidare något undrande inför vad utskottet menar med uttrycket »den egentliga bygdetrafiken». Den förklaring som herr Franzon lämnade förefaller mig i varje fall oacceptabel. Den skulle betyda, att man inte bara undantog Djursholmsbanan på grund av dess all-deles exceptionella trafikförhållanden, utan avstod från den lägre SJ-taxan även för annan närtrafik till Stockholm. Vi skulle alltså få det underliga förhål-landet, att de som bo utefter Uppsala-banan, Sundbybergsbanan, Södertäljeba-nan etc. allt fortfarande — hoppas jag — skulle få tillgodoräkna sig statens järnvägars vanliga taxa, medan de som råka bo i Vallentuna eller Lindholmen på samma avstånd från Stockholm inte skulle få göra det. Det synes mig oför-enligt med rättvisa att handla så. Jag kan inte tänka mig att statsutskottet har haft den uppfattningen. För egen del vill jag tolka utskottets uttalande så, att i »den egentliga bygdetrafiken» inbegripes all annan persontrafik än djursholmstra-fiken och att man alltså på all annan trafik än djursholmstrafiken i varje fall från den 1 juli 1952 tillämpar den lägre taxan. Att prisfrågan även för Djurs-

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

holmsbanan bör vara klar till den 1 juli 1952 synes mig fullt naturligt, och då gäller det att ta ställning till avgiftsfrågan för denna trafik.

Slutligen skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att även om bolagsformen skulle komma att vidhållas för Roslagsbanan, själva trafiken vid detta nät kommer att upprätthållas på ungefär samma sätt som om ett direkt inlemmande i SJ-nätet hade skett — jag tänker här bland annat på avvägningen av antalet tågägenheter m. m. — så att trafikanterna inte heller i detta avseende komma att bli lidande på bolagsformens bibehållande. Utskottet har icke berört denna för trafikanterna ingalunda oviktiga sida av problemet, och därför har jag med dessa ord velat fästa uppmärksamheten även på denna detalj.

Herr talman! Då jag alltså inte har kunnat finna, att utskottet i sin motivering i tillräcklig grad har beaktat de samhällsekonomiska synpunkter, som enligt riksdagens principbeslut år 1939 böra vara avgörande för förstatligande-frågorna, och då jag dessutom väl känner till vilken utomordentlig betydelse goda och billiga kommunikationer ha för Roslagens utveckling, har jag icke kunnat helt ansluta mig till utskottets motivering. Med vad jag nu anfört har jag velat rikta en vördsam vädjan till herr kommunikationsministern att välvilligt pröva även de synpunkter, som jag här har tillåtit mig att framhålla.

Beträffande utskottets kläm har jag, herr talman, inte något ändringsyrkande att framställa.

I detta anförande instämde herr *Svärd*.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Bland alla de frågor om införlivande av enskilda järnvägar med statsbanenätet, som förelagts riksdagen under senare år, är den fråga riksdagen i dag har att ta ställning till utan tvekan den mest komplicerade. Det räcker med att i detta fall erinra om att det här gäller ett järnvägsnät, som utom vanliga järnvägs-linjer även omfattar linjer som man kan beteckna såsom rena spårvägs-linjer.

Man har från olika håll när det gäller att bedöma denna fråga hänvisat till 1939 års riksdags principbeslut om enhetliggörande av järnvägsnätet, men i detta principbeslut säges det ju klart och tydligt ifrån, att banor av spårvägs-karaktär skola ställas utanför. Och det är klart att när det här nu gäller ett järnvägsnät, där man har både bygde- trafik och spårvägstrafik, har detta gjort frågan särskilt komplicerad.

Frågan är inte minst invecklad ur taxesynpunkt. Skulle man införliva Roslagsbanan i dess helhet med SJ och tillämpa SJ:s taxa för djurholmstrafiken, kommer detta enligt järnvägsstyrelsens bestämda uppfattning att medföra, att det bleve fullständigt kaos i denna trafik. Man kan räkna med att Djursholmsbanan inte har möjlighet att svälja den trafikökning, som skulle bli en följd av tillämpandet av SJ-taxorna. Man har ju vissa erfarenheter av hur taxorna påverka trafikintensiteten, speciellt de erfarenheter som gjorts vid förstatligandet av Västeråsbanan och lokaltrafiken på denna järnväg.

Järnvägsstyrelsen har därför, när den tagit ställning till roslagsbanenätets införlivande med SJ, ansett riktigast att ställa Djursholmsbanan utanför, och vi ha i statsutskottet inte kunnat komma förbi denna järnvägsstyrelsens uppfattning, att Djursholmsbanan måste behandlas för sig. Nu har emellertid järnvägsstyrelsen resonerat som så, att man framdeles — när man har hunnit penetrera detta problem tillräckligt och bland annat gjort vissa undersökningar i samråd med den allmänna förorts- trafikutredning, som berör Stockholm — kan komma fram till en lösning av frågan om hur Djursholmsbanan skall handhas. Men utskottet har delat järnvägsstyrelsens uppfattning på den punkten, att det inte kunde vara någon mening med att först införliva Djursholmsbanan med SJ för att sedan avskilja banan, därest utredningen skulle komma till ett sådant resultat.

Det är detta som är bakgrunden till att utskottet inte har kunnat tillstyrka de motioner som väckts om att, ome-

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

delbart eller inom viss tid, direkt införliva Roslagsbanan med SJ, såsom har skett i de tidigare fallen.

Jag skulle kanske också påpeka, att även om Roslagsbanan drives som bolag och de nuvarande taxorna i stort bibehållas för denna järnväg, kommer hela denna affär att inte bara kosta den dryga miljon, som det nu är fråga om för inlösen av vissa aktier, utan också årligen förorsaka SJ och därmed statsverket en förlust på 2,5 å 3 miljoner kronor. Skulle man nu omedelbart genomföra SJ:s taxor med genomgående zonberäkning o. s. v., kommer denna förlust för SJ att ökas avsevärt. I nuvarande situation måste man därför bli tveksam när det gäller att följa motionärernas rekommendationer om ett omedelbart och ovillkorligt införlivande av detta bannät med SJ.

Utskottet har emellertid klart sagt ifrån, att riksdagen i fortsättningen bör hålla på den princip som riksdagen antog år 1939 och alltså genomföra en ordning, som jämställer olika bygders befolkning när det gäller tillgång till järnvägsförbindelser och skapar likformighet i fråga om taxorna. Utskottet förstår till fullo roslagsbefolkningens önskan, att en sådan ordning kommer till stånd.

För att kunna tillmötesgå dessa befolkningens önskemål att få komma i åtnjutande av samma taxor som gälla vid SJ-nätet har utskottet för sin del rekommenderat, att man skall eftersträva att om möjligt redan inom ett år kunna tillämpa SJ:s taxor för roslagsnätet i avseende på bygdetrafiken. När utskottet här säger, att taxorna helt skola kunna tillämpas, avser utskottet därmed, att man skall kunna tillämpa vad som på järnvägsspråk kallas genomgående zontariffberäkning för såväl gods- som för persontrafiken. Jag vill i varje fall lägga in denna tolkning i utskottets skrivsätt, och då försvinna de av både herr Franzon och herr Lundqvist uttalade farhågorna för att bygden inte skulle bli tillgodosedd.

Man har här reagerat mot orden »om möjligt» i utskottets utlåtande. De or-

den ha kommit till emedan vi inte ansett det vara tillrådligt att riksdagen i år skulle binda statsmakterna för ett beslut, som det kanske blir svårt att genomföra. Vi ha dock velat ge uttryck åt vår uppfattning, att därest inga särskilda svårigheter föreligga att genomföra denna enhetliga taxa även för Roslagsbanan, skall den komma till stånd redan nästa år. Vi ha därmed ansett, att bygdens intressen ha blivit tillgodosedda i full utsträckning.

Det har också anmärkts, att utskottet använt uttrycket *bygdetrafik* när det gäller taxans tillämpning. Det kan alltid diskuteras, vad som här skall menas med bygdetrafik och vad som skall menas med förortstrafik. Skall gränsen gå vid Lindholmen eller någon annan stans? Därom har utskottet inte vågat ha någon bestämd uppfattning. Vi ha haft för litet material att tillgå för att kunna bedöma vad som skall anses vara spårvägstrafik och vad som skall anses vara järnvägstrafik. Kommande utredningar få söka bringa klarhet i var denna gräns skall dragas. Utskottet har, för att inte gå in på detta problem, använt uttrycket bygdetrafik i detta fall. Det har därmed ingalunda tagit ställning till vilka linjer som skola räknas till bygdetrafiken eller till förortstrafiken.

Herr Lundqvist kom i det här sammanhanget in på vissa jämförelser med det förslag, som kammaren snart kommer till under den punkt på dagordningen, som handlar om koordinationsavtalet med TGOJ. Jag tror, herr talman, att det är lämpligare att vi uppskjuta diskussionen om TGOJ tills vi komma fram till den punkten.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat redogöra för hur statsutskottets fjärde avdelning sett på detta problem, och jag vill sluta med att yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr THUN, FRITJOF: Jag blir något förvånad, när jag hör hur noggrant man söker räkna ut vilka förluster som skulle uppstå för statens järnvägar, om man

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

inlemmar Roslagsbanan med SJ. Jag kan inte underlåta att erinra kammaren om hur många andra linjer det är, som SJ har gjort förluster på. Jag tänker på de många debatter som förts om de kostnader som våra kulturbanor i Norrland medfört för staten. Jag kan inte heller underlåta att erinra om hur riksdagen nyligen har beviljat stora anslag för subventionering av flygtrafiken, trots att vi ha utomordentligt goda järnvägsförbindelser med de delar av landet det då gällde; jag tänker i det fallet närmast på Göteborg.

Jag tycker man kan säga, att det torde räcka med att befolkningen i de bygder det nu är fråga om har blivit begåvad med ett smalspårigt järnvägsnät. Det borde räcka med de besvärligheter som äro förenade därmed. Den komfort som man med all rätt kan tala om på våra normalspåriga linjer, framför allt på SJ:s, får man när det gäller en smalspårig järnväg leta rätt mycket efter, även om jag gärna erkänner, att Roslagsbanan under de sista årtiondena gjort allt för att förbättra komforten och skapa en rätt hygglig vagnpark.

Jag stryker ytterligare under vad såväl herr Franzon som herr Lundqvist framhållit om hur nära sammanflickade möjligheterna för en bygd att utveckla sig äro med goda järnvägsförbindelser. Utan överdrift kan man säga att det var en olycka som skedde den dag, då man beslöt bygga en smalspårig järnväg genom Roslagens bygder fram till huvudstaden. Detta förhållande har legat dess befolkning i fatet i alla år och, som det mycket riktigt har framhållits och strukits under, är det i mycket stor utsträckning just dessa miserabla trafikförhållanden som gjort, att man inte här kunnat få en tillfredsställande utveckling av industrien i dessa bygder, och detta har i sin tur medfört att trakterna mer och mer avfolkats.

Jag tillåter mig även att erinra om att den trafikkommission, som har tillsatts och vilken jag har äran att tillhöra, har utfört ganska noggranna kalkyler, och vid sina överläggningar och studier av trakten och trafikförhållandena har

den räknat med att det skulle vara möjligt att lösa vissa trafikproblem i norra Roslagen samtidigt med att SJ övertar Roslagsbanans järnvägsnät och framför allt dess mycket utvecklade bussnät.

Vi hade visserligen i direktiven fått oss förelagt, att man eventuellt skulle kunna tänka sig att lösa skärgårdstrafikens problem genom att inlösa Vaxholmsbolaget. Vi ha ingalunda tänkt följa den linjen, utan vi ha i stället tänkt oss att en verkligt rationell lösning av trafikförhållandena för skärgårdsbefolkningen är att göra anslutningar just utefter Roslagsbanan med replistationer, sådana som Norrtälje, Åkersberga och Rydbo m. fl. Härigenom skulle sålunda dessa linjer komma att tillföras ytterligare en ganska stor trafik. Skärgårdsbefolkning utgöres ju mestadels av människor i mindre bemedlad ställning, och jag tycker att det skulle vara ganska hårt om dessa människor, när de resa på svenska folkets järnväg, skulle behöva betala mera än vad trafikanter göra på andra platser.

Utskottets påpekande om den s. k. bygdetrafiken gör oss också betänksamma. Jag hoppas att den tolkning av problemet, som herr Lundqvist såsom erfaren trafikman här har gjort, är den riktiga.

Det skulle vara fullkomligt orimligt om de människor, som resa i SRJ:s förortstrafik, skulle behöva vidkännas större avgifter än t. ex. de som resa — som det mycket riktigt har sagts — på SJ:s linjer, vare sig det nu sker västerut eller söderut från Stockholm. Jag har den uppfattningen att det här är nödvändigt att tillämpa rättvisesynpunkter och att man sålunda här går efter den linje, som man skymtar i utskottets skrivning. Jag är liksom herr Franzon tacksam för att utskottet härvidlag fördelaktigt skilt sig från propositionen.

Jag vill emellertid sluta med att uttala en förhoppning om att det löfte, som man här skymtar om att tillämpa samma taxor som vid SJ från den 1 juli 1952, verkligen kommer att gå i uppfyllelse. Jag uttalar också den meningen, att man helt enkelt inte kommer att ge sig till tåls i

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

Roslagen förrän full rättvisa vederfares Roslagens befolkning.

Jag har i övrigt intet yrkande.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag vill till herr Hesselbom endast säga, att det uttalande, som utskottet gjort nederst på s. 11 om att man skulle kunna tillämpa den statliga järnvägstaxan senast den 1 juli 1952, är skrivet så att det inte kan gälla någonting annat än persontaxan, då det talas om att denna taxa successivt närmats SJ:s taxor och att man skall fortsätta på denna väg. Emellertid är jag mycket tacksam för att i kammarens protokoll kommit till synes denna tolkning från statsutskottsmajoritetens sida, vilket alltså gör det lättare att få en sådan förnuftig tolkning godtagen av Kungl. Maj:t vid ärendets fortsatta behandling.

Vidare är det naturligtvis riktigt, att köpet av Roslagsbanan är en dålig affär ur SJ:s synpunkt. Jag kan mycket väl förstå, att den som är ansvarig för den ekonomiska skötseln av SJ inte kan se med någon större glädje, att utökningen av nätet sker med sådana banor, som bli ekonomiskt tärande. Men jag vågar påstå, herr talman, att praktiskt taget alla smalspåriga järnvägar, som ha blivit förstatligade, ha gått med förlust. Det har inte hindrat att statsmakterna i alla fall sagt ifrån, att man inte minst ur samhällsekonomisk synpunkt och ur rättvisesynpunkt vill förstatliga även dessa järnvägar för att berörda bygder på så sätt skola få någon kompensation genom statens lägre taxor. Staten har köpt sådana banor som t. ex. Gotlands järnvägar, Ölands järnvägar, Västerviksbanan m. fl. Vi skola inte tro att Roslagsbanan är något speciellt undantagsfall, utan den är bara ett exempel ur den långa raden av förlustbringande banor, som staten har övertagit ur samhällsekonomiska och rättvisesynpunkter.

Jag skall inte ta upp tiden mer. Det skulle anses ha varit synnerligen roligt att för kammarens ledamöter få läsa upp vad statsutskottets starke ordförande vid 1939 års riksdag sade, då han re-

dogjorde för hur man inom statsutskottet sett på frågan om järnvägsnätets förstatligande. Hans uttalande är drastiskt. Det ger så klart besked om att här är det inte fråga om att se till att SJ kan se fram mot en ljusare ekonomisk framtid, här är det inte fråga om att hjälpa någon enskild järnväg, utan här är det fråga om att ge de olika delarna av vårt land rättvisa och den förbättring av kommunikationerna, som är nödvändig för att skapa åtminstone ungefär samma möjligheter till en sund utveckling på alla håll i landet. Hans uttalande är så utomordentligt starkt, det är ett så »stiltigt» uttalande, enligt mitt förmenande, att jag skulle vilja be herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att såsom nöjeslektyr någon ledig kväll studera det, innan herr statsrådet har att närmare taga ställning till de olika detaljerna i det nu föreliggande förslaget.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Herr Lundqvist befinner sig numera i den lyckliga belägenheten att inte längre behöva ha två själar i samma bröst, eftersom han lämnat sin tjänst som järnvägsman. Nu kan han reagera endast i egenskap av rospigg, och jag tyckte mig av hans anförande kunna utläsa, att det är just vad han i dag har gjort. I egenskap av järnvägsman vet han emellertid av sin tidigare verksamhet, att de smalspåriga järnvägarna ingalunda äro åtråvärda nationaliseringsobjekt, om jag får uttrycka saken så. Han gav förresten också ett värtaligt och riktigt uttryck för denna sin uppfattning, och jag skulle tro, att jag på det hela taget kan skriva under det mesta av vad han sade i det avseendet.

Detta utesluter emellertid icke, att många goda skäl säkerligen kunna anföras för de ståndpunkter, som ha kommit till uttryck från stockholmslänsbänken i dag. Inte minst kan man naturligtvis citera den gamle Råstock, som på sin tid — det ber jag att särskilt få anteckna — enligt herr Lundqvist gav uttryck åt en mycket riktig mening, då

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

han talade om dessa ting. Jag vet inte om herr Lundqvists partivänner vid den tidpunkten hade samma uppfattning som herr Råstock. Jag skulle tro att meningarna minst sagt voro delade, även om herr Lundqvist utgjorde ett beaktansvärt undantag, efter vad jag kan förstå.

Jag kan också tala om, att jag varit i tillfälle att läsa herr Råstocks anförande; jag gjorde det efter att ha läst en motion, i vilken icke herr Lundqvist men väl någon annan av denna kammarens ledamöter citerat ett avsnitt av herr Råstocks anförande då principbeslutet genomfördes 1939.

Jag är också fullt medveten om att det i varje fall är taktiskt olyckligt, att frågan om TGOJ har kommit inför riksdagen samma dag som vi skola besluta om Roslagsbanan. Det kan se litet märkvärdigt ut att samtidigt som man förordar en ordning när det gäller Roslagsbanans förstatligande, som — det erkänner jag — innebär ett avsteg från 1939 års beslut, så framlägges ett koordinationsavtal med TGOJ, som innebär att trafikanterna vid denna järnväg skola erhålla de fördelar, som enligt herr Lundqvist förmenas trafikanterna på Roslagsbanan.

Det är emellertid särskilda omständigheter, som ha påverkat statsmakternas ställningstagande i detta avseende. När det gäller TGOJ måste vi erinra oss, att i och med detta avtal uppnår man, enligt järnvägsstyrelsens egna beräkningar, 90 procent av de rationaliseringsvinster, som man skulle erhålla vid ett omedelbart förstatligande av banan. Genom dessa betydande rationaliseringsvinster kan man sålunda göra besparingar, vilket man emellertid icke uppnår i och med att Roslagsbanan övergår i statlig ägo, alldenstund den dels är smalspårig och dels direkt geografiskt avgränsad. Här uppstår det inte några sådana rationaliseringsvinster.

Men det är inte detta som varit avgörande, även om jag är fullt medveten om att järnvägsstyrelsen inte har kunnat underlåta att lägga även företagsekonomiska synpunkter på denna fråga. Det finns en annan omständighet, som kanske är viktigare i detta sammanhang, och jag

skall bara med några ord beröra den för att ge en bakgrund till den ståndpunkt, som har dikterat regeringens ställningstagande. Det har sagts här icke utan skäl, att Roslagens folk icke vederfares rättvisa därför att det i taxehänseende kommer att befinna sig i en sämre ställning än de som trafikera låt oss säga linjerna Stockholm—Sundbyberg, Stockholm—Norrviken o. s. v. Detta är riktigt. Men å andra sidan komma vi kanske av trafiktekniska och driftsekonomiska skäl så småningom fram till att vi måste ha en samordning av förortstrafiken i hela stockholmsområdet. Vi böra erinra oss att det är stora investeringar, som bl. a. Stockholms stad lägger ned i trafiken här. Jag skulle tro att tunnelbanan, inberäknat Stockholms Spårvägars kostnader, kommer att draga en kostnad på omkring en halv miljard kronor. Jag är övertygad om att vi så småningom komma i ett sådant läge, att även statens järnvägar tvingas göra betydande investeringar för att klara sin förortstrafik. Detta kommer sålunda att draga med sig ökade kostnader, och resultatet härav blir väl, att detta problem på nytt måste tagas upp till en mycket ingående prövning.

Härtill kommer ytterligare en omständighet. Därest vi omedelbart skulle införa taxesänkningar på Roslagsbanan i fråga om persontrafiken — jag bortser från godstaxorna, därför att de betyda inte så mycket i sammanhanget; blott en kvarts miljon kronor, som herr Lundqvist alldeles riktigt påpekade — skulle en betydande del av den trafik, som vi för närvarande ha på busslinjerna, överflyttas till järnvägen. Järnvägen skulle, som statsutskottets ärade företrädare nyss anmärkt, antagligen inte kunna svälja denna trafik. Vi skulle stå inför det faktum, att vi inte hade tillräckliga resurser vare sig när det gäller materiel eller när det gäller framkomstmöjligheterna för tågen. Vi skulle inte kunna fortsätta trafiken till Engelbrektsplan. Följden skulle bli, att trafiken skulle få stanna vid Östra station. Resultatet härav blir, ur trafikanternas synpunkt i och för sig inte så önskvärt.

Ang. statsförvärv av aktier i Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag.

En annan omständighet ha vi också att ta hänsyn till, och det är att kapaciteten hos de busslinjer, som vi ha, för närvarande icke är helt utnyttjad. Den busstation för närtrafik åt roslagshållet som finns, nämligen Jarlaplan, är den enda busstation i innerstockholm, vars kapacitet inte är fullt utnyttjad. Om man nu vidtog dessa taxesänkningar på järnvägen, skulle den bussmateriel och den busstation, som finns vid Jarlaplan, komma att utnyttjas i mindre utsträckning än vad som nu är förhållandet, medan trafikanterna av rätt naturliga skäl skulle dragas över till järnvägen, i vilken vi skulle få göra ytterligare investeringar för att kunna klara av denna ökade trafik. Detta är ju omständigheter, mina herrar, som enligt mitt förmenande böra utredas och om vilka vi böra skaffa oss full klarhet, innan vi ta definitiv ståndpunkt till dagens fråga.

Det är dessa omständigheter, och givetvis också för järnvägsstyrelsens vidkommande de företagsekonomiska, som äro förklaringen till det avsteg från 1939 års beslut, som här har föreslagits och som jag mycket väl förstår kan bli föremål för kritik. Men jag hoppas också att dessa problem ganska snart skola bli klarlagda, så att statsmakterna skola få tillfälle att slutgiltigt ordna upp denna angelägenhet.

Herr LUNDQVIST (kort genmäle): Eftersom jag har lämnat den aktiva järnvägstjänsten skall jag inte, hur frestande det eljest vore, inlåta mig på en diskussion med herr statsrådet om hur utvecklingen kan komma att te sig i framtiden. Så mycket kanske jag vågar säga, att jag inte helt delar den uppfattning, som herr statsrådet givit uttryck åt, nämligen att en sänkning av taxorna vid Roslagsbanan skulle få till följd, att järnvägen skulle få hela bussstrafiken över sig och att man måste frukta, att den inte skulle bära den påfrestningen. Jag undrar, om statsrådet verkligen vid närmare övervägande vill stå fast vid det uttalandet. Vi ha för närvarande t. ex. både vid Uppsa-

labanan och vid Västeråsbanan den erfarenheten, att antalet resande med tågen minskar successivt, under det att busstrafiken ökar mer och mer — helt naturligt därför att bussarna passera igenom samhällena och av det skälet dra till sig en allt mer betydande del av trafiken.

Jag förstår mycket väl, att här kan ifrån Stockholms stads sida resas svårigheter mot att fortsätta att draga djursholmstågen ner till Engelbrektsplan. Jag förstår att Stockholms stad har vissa motiv för att här skärpa sin hållning. Men staten, tycker jag, borde därvidlag inte ha någon anledning att gå händelserna i förväg. Jag tror nog att det kommer att dra ut på tiden så mycket, innan man kan få till stånd en överenskommelse om den samlade förortstrafiken runt Stockholm, att det av den anledningen inte finns något skäl att under tiden skapa en särskild organisation för Djursholmsbanan och eventuellt annan närtrafik vid Roslagsbanan.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Såsom en av motionärerna i det föreliggande ärendet vill jag gärna ge uttryck åt en rätt stor tillfredsställelse med utskottets behandling av detsamma. Visserligen kunde man önska, och det ha också herr Franzon och herr Lundqvist påpekat, att utskottet ännu tydligare uttalat, att man mycket snart vill ha SJ:s taxor införda i full utsträckning och då även beträffande samtrafiken vid Roslagsbanan. Emellertid har ju utskottet mycket kraftigt apostroferat önskvärheten härav, alldeles som herr Osvald och jag sagt i vår motion. Man har även givit till känna ett tydligt och påtagligt intresse för utredning om normalspårvidd och för andra åtgärder, som skulle kunna göra Roslagsbanan mera ekonomiskt bärkraftig, vilket också framhållits i vår motion.

Jag skall, herr talman, inte upprepa vad redan sagts. Jag vill endast uttala förhoppningen, att den blivande utredningen, som utskottets talesman talade

Ang. anläggning av industrispår Örnsköldsvik—Gullänget.

om, måtte ta hänsyn till vad som mycket tydligt och bestämt har framhållits i de motioner, som ha väckts i anledning av denna propositions framläggande inför riksdagen — och då inte bara till vad som anförts i herr Osvalds och min motion utan gärna också till de övriga motionerna — och till vad som sagts i debatten här i dag. Jag tror det skulle kunna bli till stor glädje för Roslagen och mycket befrukta den utredning, som kommer att ske.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr HESSELBOM: När jag i mitt första anförande nämnde, att vad som riksdagen här har inbjudits att besluta kommer att kosta statsverket — även med bibehållande av nuvarande taxor — 2,5 å 3 miljoner kronor, skedde det närmast med anledning av den parallell, som herr Lundqvist drog med koordinationsavtalet med TGOJ, vilket kommer att kosta staten 1,2 miljon kronor. Det var inte min avsikt att använda detta som argument emot införlivandet i SJ av Roslagsbanan i och för sig. Det framgår ju av att utskottet här rekommenderat en taxesänkning i fråga om Roslagsbanan; därför kan den saken inte ha varit avgörande.

Vad sedan beträffar tolkningen av vad statsutskottet har skrivit, tycker jag förstås, att man med en smula välvilja bör kunna utläsa den tolkning, som jag givit uttryck åt. Jag hade inte väntat mig att herr Lundqvist skulle behöva vara tveksam på den punkten, då han varit i tillfälle att inom fjärde avdelningen följa den diskussion, som förts i denna fråga. Utskottet konstaterar, att när det gäller den interna trafiken tillämpas SJ:s godstaxa från och med den 1 maj innevarande år och att en utjämning håller på att åstadkommas när det gäller persontaxan, emedan Roslagsbanan, vid den vid senaste månadsskiftet genomförda taxehöjningen icke höjt sina taxor i samma utsträckning som SJ:s taxor blivit höjda. Därefter säger utskottet, att något formellt hinder att fortsätta denna utjäm-

ningsprocess icke föreligger, och rekommenderar att den statliga taxan helt kommer att tillämpas. Att ta upp järnvägstekniska termer om genomgående zontariffberäkning och övergångsavgifter o. s. v. ha vi inte ansett vara nödvändigt, utan vi ha med vad vi sagt helt enkelt velat komma fram till att det inte skall förekomma något undantag för Roslagsbanan i avseende på taxebestämmelserna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till vissa ytterligare investeringar i statens järnvägars fond.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. anläggning av industrispår Örnsköldsvik—Gullänget.**Punkten 2.**

I enlighet med Kungl. Maj:ts i proposition nr 131 gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna en vid statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 16 mars 1951 fogad överenskommelse mellan järnvägsstyrelsen och Aktiebolaget Hägglund & Söner;

b) till Anläggning av industrispår Örnsköldsviks västra—Gullänget för budgetåret 1951/52 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Herr NÄSSTRÖM: Herr talman! Jag skall endast be att till kommunikationsministern få framföra min tacksamhet för att denna överenskommelse har kommit till stånd. Men jag vill därut-

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

över säga, att vi i Mellannorrland hoppas och tro att detta skall vara en första etapp när det gäller fullföljandet av Ostkustbanan. Redan år 1945 framlade norrlandskommittén förslag om att en del av denna bana skulle utbyggas — det gällde sträckan Översjöla—Husum. Man kunde emellertid inte då gå med på detta förslag. En ny utredning igångsattes, och år 1947 framlade norrlandskommittén förslag om anläggande av en järnväg Köpmanholmen—Örnsköldsvik—Umeå.

Jag förstår, att det i nuvarande tid är omöjligt att realisera ett sådant projekt. Men vi vilja dock vädja till kommunikationsministern att inte släppa tanken på denna för oss norrlänningar så viktiga bana, som Ostkustbanan kommer att bli.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 177, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 6 april 1951, föreslagit riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t finge bemyndiga järnvägsstyrelsen träffa avtal om koordination mellan statens järnvägar och TGOJ enligt de riktlinjer departementschefen förordad.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herrar *Norling* och *Ola Persson* väckt motion (I: 472), vari hemställdes, att riksdagen

mätte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 177 samt besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till TGOJ:s överförande i statlig ägo;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* m. fl. (I: 478) och den andra inom andra kammaren av herr *Hæggbloom* och fru *Hellström* (II: 611), i vilka hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 177 mätte beträffande den fortsatta elektrifieringen av statsbanenätet uttala sig i enlighet med vad i motionerna framförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen mätte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 472, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att Kungl. Maj:t finge bemyndiga järnvägsstyrelsen träffa avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar enligt de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 6 april 1951 förordade riktlinjerna;

II. att motionen I: 472, i vad den avsåge förslag om förenämnda järnvägsföretags överförande i statlig ägo, icke mätte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att riksdagen mätte, i anledning av motionerna I: 478 och II: 611, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Karlsson* och *Bergman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort i punkten I hemställa, att riksdagen mätte, med bifall till motionen I: 472, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 177.

Herr **NORLING**: Herr talman! I den av mig och herr *Ola Persson* väckta motionen ha vi uttryckt vår förvåning över

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

att man på nytt framkommer med förslag till avtal mellan TGOJ och staten, sedan man låtit ett förut uppgjort avtalsförslag förfalla. Det är anmärkningsvärt att utskottet när det gäller ett bärkraftigt företag inte vågar ta steget fullt ut till ett förstatligande enligt 1939 års principbeslut, under det att utskottet tillstyrker förstatligandet av ett förlustbringande företag av just det slag, som vi nyss här behandlat och som, enligt vad vi på förhand veta, kommer att medföra miljonförluster.

Jag vill med några siffror visa, att ett förstatligande av TGOJ inte skulle vålla någon förlust på den investering, som staten måste göra. Det trafikföretag det här gäller bestod från början av tre olika aktiebolag, som år 1913 blevo en enhet i trafikhänseende. TGOJ består nu av Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg, Örebro—Frövi—Köpings järnväg och Frövi—Ludvika järnväg. Jag skall bara ta upp en järnväg i företaget, nämligen sträckan Oxelösund—Flen—Västmanland, och beröra vilka vinster dess bokslut utvisar.

Företaget har ett aktiekapital på 8 miljoner kronor, men endast 6 miljoner kronor äro insatt kapital, under det att 2 miljoner kronor bestå av gratisaktier från år 1926. Under femårsperioden 1945—1949 har denna järnväg redovisat vinster, som varierat mellan lägst 307 000 kronor år 1948 och högst 1 232 000 kronor år 1946. Sammanlagda vinster under femårsperioden uppgå till något över 3 miljoner kronor. Att företaget haft goda affärer framgår vidare av att det har en dispositionsfond på 4,2 miljoner kronor och förnyelsefonder på 13,5 miljoner kronor.

De uppgifter jag här lämnat gälla bara en järnväg inom företaget, nämligen Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg. Det är därför inte bara förvånansvärt utan också anmärkningsvärt, att utskottet här medverkar till att åsidosätta 1939 års principbeslut och därmed avböjer förstatligandet av ett företag, i vilket staten kan förränta investerat kapital, under det att utskottet, när vi nyss behandlade ett liknande ärende,

tillstyrkt förstatligande av ett förlustbringande företag. Förhåller det sig möjligen på det sättet, att staten bara övertar järnvägar, som ur kapitalistisk synpunkt inte ge driftvinst, medan goda och lukrativa järnvägsföretag, som ge kapitalisterna hög profit, inte skola inräknas i 1939 års principbeslut? Den nu föreslagna linjen med koordinationsavtal tyder på en sådan utveckling.

I vår motion har yrkats dels att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 177, dels att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till TGOJ:s överförande i statlig ägo.

I den av herrar Gustaf Karlsson och Bergman avgivna reservationen har emellertid endast upptagits motionens första yrkande, då reservanterna anse att motionens senare yrkande bör ställas på framtiden. Ehuru vi fortfarande anse, att TGOJ snarast möjligt borde ingå i det statliga trafiksystemet och överföras i statlig ägo, vilja vi dock för dagen stanna vid att yrka bifall till den av herrar Gustaf Karlsson och Bergman avgivna reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! När detta ärende skulle behandlas av statsutskottet in pleno, var avdelningens förslag till yttrande försett med en avvikande mening, vars företrädare på grund av sjukdom var förhindrad att tala för sin särskilda mening; det var herr Andersson i Rixö, som även i dag är förhindrad att här i kammaren framföra sina synpunkter.

Då jag studerade detta utskottsutlåtande och den avvikande mening, som herr Andersson i Rixö hade anfört, fann jag att min uppfattning stämde väl överens med hans. Jag kunde därför inte biträda avdelningens förslag, utan yrkade i utskottet bifall till den mening, som han hade anfört. Vid avgörandet av frågan i utskottet blev det inte fler än herr Bergman och jag, som ansågo att detta var den riktigaste vägen, och jag har väl inte stora förhoppningar, herr talman, att påverka någon av de ledamöter, som

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

eventuellt lyssna på mitt inlägg, därhän att komma till en annan uppfattning — de, som inte lyssna, ha väl kanske sin ståndpunkt klar.

Jag anser emellertid ändå, att ehuru det avtal, som nu föreslås, väl innebär en del fördelar — enligt min mening medför avtalet ostridigt fördelar för den trafikerande allmänheten och även fördelar för statens järnvägar genom den fullständiga vagn gemenskap, som skall genomföras, och vad det nu är för detaljer, som avtalet innehåller — är detta ett så betydande, för att inte säga riskabelt avsteg från det principbeslut, som 1939 års riksdag fattade rörande det svenska järnvägsnätets enhetliggörande, att jag i dag hellre tar ett uppskov med avgörandet i avtalsfrågan än att medverka till att detta avtal kommer till stånd och därmed med visshet skjuter avgörandet om enhetliggörandet med SJ på en obestämd framtid.

Det är alldeles givet att en man, som inte behärskar järnvägsekonomiska problem, har litet svårt att förstå, varför Kungl. Maj:t och utskottet, som tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, utan vidare förordar införlivning i statsbanenätet av vissa delar av Roslagsbanan. Detta har jag emellertid ingenting emot — det går helt i linje med 1939 års principbeslut, och detta principbeslut återopades också till stöd för det beslut, som nyss har fattats om förvärv av järnvägen Stockholm—Rimbo. Men i det nu föreliggande fallet upprättar man i stället ett avtal. Jag kan förstå att man här möter stora ekonomiska intressen och att därför tanken på förstatligande stöter på motstånd, och det är kanske inte så lätt att manövrera det hela. Men jag anser ändå, att statsmakterna med sin ställning skulle kunna komma till rätta med detta problem och införliva också den järnväg det här gäller i statsbanenätet.

Styrelsen för statens järnvägar har visserligen tillstyrkt avtalet, men både mellan raderna och på raderna märka vi ändå, att styrelsen helst skulle ha sett att en införlivning kommit till stånd och ansett att man därmed också ur statens och det allmännas synpunkt skulle ha

vunnit de största fördelarna. Detta framgår ju tydligt av yttrandet.

Det är dessutom en annan omständighet som har gjort mig mycket tveksam om lämpligheten av detta avtal och de medgivanden, som däri gjorts. Jag syftar på det medgivandet, att man skall försöka få denna bana elektrifierad. Och utskottet har gått med på detta och uttalar ett fromt önskemål, att denna elektrifiering av den enskilda järnvägen i görligaste mån inte skall rubba den av järnvägsstyrelsen framlagda elektrifieringsplanen. Men detta är i dessa tider ett fromt önskemål. I den reservation, som föreligger, har påpekats att förutsättningen för elektrifiering av denna enskilda järnväg bör vara, att en förstärkning äger rum av statsbaneföretagets elektrifieringsorganisation, innan man ger sig på elektrifiering av denna järnväg, som om den blir elektrifierad självfallet kommer att öka i värde. I så fall blir det kanske ett ännu större problem när det en gång gäller att inlösa företaget. Ty det förhåller sig väl inte på det sättet att riksdagen, även om den nu skjuter frågan om förstatligandet av järnvägen på en obestämd framtid, skall ge upp alltsammans och säga: »Vi fundera inte längre på att överta järnvägen.» Någon gång i framtiden får man räkna med att även denna järnväg skall införlivas i statsbanenätet.

Ja, detta är några av de synpunkter, herr talman, som ha varit vägledande, då jag i statsutskottet tillätit mig yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition och tillsammans med herr Bergman till utskottets utlåtande fogat en reservation. Jag medger gärna att det är litet bryskt för en man, som oftast får försöka att tala för Kungl. Maj:ts propositioner, att komma med ett avslagsyrkande, men det är den enda möjligheten att komma ur en för mig svår situation och säkerligen också för riksdagen allvarlig situation. Jag skulle helst ha önskat, att riksdagen i dag hade kunnat beställa ett förslag om statsförvärv av TGOJ, men jag är på det klara med att föreliggande omständigheter göra, att detta icke är det lämpligaste. Hela frågan får alltså skjutas på

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

framtiden. Det är en hel mängd omständigheter som göra att man inte gärna i dag kan beställa ett sådant förslag, utan man får ha frågan i sikte och avvakta ett för statsverket gynnsammare utgångsläge.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr FORSLUND: Herr talman! Alla måste väl erkänna att denna dag, när riksdagen behandlar här ifrågasvarande två järnvägsprojekt, är en svart dag i det svenska järnvägsförstatligandets historia.

Redan på 1930-talets början motionerade jag m. fl. om enhetliggörande av järnvägsnätet i vårt land, och denna tanke vann sedermera sådan framgång, att 1939 års riksdag insåg nödvändigheten av en sådan ordning och ganska enhälligt — jag säger ganska enhälligt — fattade sitt stora principbeslut härom. Vi kunna komma ihåg, att den som framlade propositionen i frågan inte var socialdemokrat, utan bondeförbundare.

Men nu tyckas vi i alla fall inte ha hunnit längre i utvecklingen än att när vi ha kommit fram till det allra rikaste företaget, då backa vi, under det att vi bara några minuter tidigare ha beslutat att förstatliga ett sådant konkursmässigt företag som Roslagsbanan. Jag har dock ingenting att anföra mot att så skedde, jag beklagar bara att övertagande av Roslagsbanan skedde med de spärrar som man därvidlag hade uppställt.

Vad TGOJ beträffar måste jag bekänna, att jag helt enkelt inte begriper anledningen till att det skall ske, som statsutskottet här ifrågasätter. Ingen är belåten — utom bolaget självt. Järnvägsstyrelsen är inte belåten. Det är inte någon riktig tolkning av järnvägsstyrelsens uppfattning när det säges, att järnvägsstyrelsen tillstyrkt förslaget. Av järnvägsstyrelsens framställning, som är mycket mångordig och innehåller många blomster, en del mörka och en del något ljusare, framgår att den har varit nödd och tvungen: eftersom det inte har gått att tala reson med bolagets folk så

få vi väl ta det här avtalet! Kungl. Maj:t är inte belåten med förslaget, och det utskott, som här redovisar ärendet, är inte heller belåtet.

Och vad är det egentligen för märkvärdig ordning att sluta ett avtal, som innebär att det inte skall träda i kraft förrän vissa villkor blivit uppfyllda? Först och främst skall det ju inte träda i kraft förrän efter två eller två och ett halvt år. Vidare skall det helt förfalla för den händelse tillstånd icke ges till elektrifiering av den bana det gäller, och detta tillstånd skall ha givits före den 1 januari 1952. Det är rena revolverpolitiken, som här föres från bolagets sida. Om man nu alls skall tala om kapitalistiska företag så är väl detta bolag ett av de främsta, nära lierat med en av vårt lands största banker. Styrelsegubbarna sitta ju omväxlande i bankens styrelse och i bolagets styrelse, så att de tu i själva verket äro ett.

Man kan fråga: Vad är det för mening för staten att sluta ett avtal nu, som skall träda i kraft om två och ett halvt år? Och att göra det avhängigt av att vederbörande myndighet skall giva tillstånd till banans elektrifiering?

Är det vidare inte märkvärdigt att man säger så där vid sidan om — ty det står inte i avtalet — att får man bara elektrifiera banan, så kan man medgiva att de stackars pensionärerna vid TGOJ skola få bättre pension? Jag skulle vilja påstå, att det nästan är på gränsen till rena otillståndigheten när ett bolag med en enorm ekonomisk bärkraft säger till sina anställda, att frågan om de skola få bättre pensioner eller inte måste bli beroende av om bolaget får tillstånd av staten att göra det ena eller det andra. Vad är det egentligen som är orsaken till att detta bolag, som så kraftigt pläderat för det privatkapitalistiska systemet, inte ens den dag som är, nära nog 40 år efter det att staten påbörjade elektrifieringen av sina järnvägslinjer, har velat så utnyttja teknikens framsteg, att det förmår att ordentligt sörja för sin personal, utan ställer detta i samband med huruvida en uppgörelse skall kunna träffas med staten i fråga om försäljningen?

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

Finns det någon människa som tror att han begriper detta, så skulle det vara mycket skönt om han ville förklara det. Försvara det lär han väl i alla fall inte kunna — det kan jag inte gärna tänka mig.

Sedan kan man undra, vad det är för vinster som statens järnvägar skulle göra genom detta avtal. Banan kommer ju att vara decentraliserad i trafikhänseende på sådant sätt, att det kommer att finnas nio övergångsstationer, antagligen med samma eller nära nog samma redovisningsbesvär som man tidigare har haft för att hålla reda på mitt och ditt. I den huvudlinje, som SJ har norr om Mälaren till Örebro och vidare ned till Hallsberg, kommer att ingå en järnvägssträcka på — om jag inte minns fel — 45 kilometer, som också i fortsättningen kommer att ägas av bolaget. Visserligen blev den för något år sedan genom statens medverkan elektrifierad, men den utgör det enda undantaget — i övrigt äro TGOJ:s linjer icke elektrifierade. Inte ens detta system kommer att justeras genom avtalet, utan man får lov att bibehålla ett sådant oredigt förhållande i trafiktekniskt avseende. Statens järnvägar få sålunda inte genom avtalet den rörelsefrihet, som bör tillkomma denna myndighet när det gäller att bestämma transportvägar och tariffer. SJ kommer att vara helt bundet av om det blir möjligt att träffa en uppgörelse med bolaget, det kan inte ändra en transportväg med mindre än att bolaget ger sin anslutning härtill.

Förstår man inte vilka besvärigheter det medför för det folk, som skall sköta trafiken, att rationellt kunna sköta sina uppgifter med de begränsningar i handelsfriheten, som alltjämt komma att finnas?

Jag måste påstå, att detta avtal inte är värt de pengar, som staten får avstå för att få till stånd de utlovade rationaliseringarna. Jag tror att det alltjämt kommer att vara så stora olägenheter förenade med hela detta system, att det inte är värt den insats, som staten här skulle göra. Och den personal, som är anställd vid företaget och som nu, för-

ståeligt nog, kan skönja en liten glimt av hopp om förbättring, kommer sannolikt inom en kort tid att tillhöra dem, som äro missnöjda över det förfarande som här ifrågasättes. Även om pensionärerna skulle få någon förbättring i sina villkor, så anser jag att den saken inte borde sammankopplas med det föreliggande ärendet. Mig förefaller det vara en självklar sak att ett bolag med så stor ekonomisk bärkraft skall vidgå att det är under bolagets värdighet att ge sin personal sämre villkor än vad staten ger sina anställda.

Och hur blir det eljest med personalen? Jo, den kommer fortfarande att vara lokaliserad till TGOJ. De anställda vid denna järnväg kunna inte alls, i likhet med sina kamrater i Kråksmåla eller var det nu vara månne, gå ut och söka sig en tjänst ute på huvudlinjen för att där konkurrera med andra för att uppnå de tjänsteställningar av högre grader, som alla de kunna göra som äro anställda vid förstatligade järnvägar. Och detta trots att TGOJ:s personal genom sin tjänst vid en så stor järnväg kunde vara särskilt kvalificerad för en sådan befordringsgång.

Summerar jag ihop allt detta måste jag säga mig, att det hade funnits större skäl att ställa sig avvaktande i denna fråga än att ge avkall på en så viktig princip, som det här gäller att hävda. Jag skulle helt naturligt helst ha sett, att när man nu inte kunde genomföra ett förstatligande i vanlig ordning, man hade låtit det anstå med avgörandet till dess att regering och riksdag hunnit samla tillräckligt med mod för att hålla fast vid 1939 års beslut.

I herr Forslunds yttrande instämde herr *Johanson, Karl August*.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag tycker ingalunda att det är bryskt av herr Karlsson i Munkedal att ställa ett avslagsyrkande på Kungl. Maj:ts proposition. Jag är nämligen den förste att medge, att det finns mycket som talar för att denna järnväg borde bli förstatligad. I motsats till ett förstatligande av

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

exempelvis Roslagsbanan skulle ett förvärv av denna järnväg medföra verkliga fördelar genom rationaliseringar, och dessutom är den insprängd i statsbanenätet på ett sådant sätt, att det i och för sig förefaller naturligt att samordna denna linje med statens järnvägar.

Anledningen till att så icke nu sker är — det skall medges — att planerna på att genomföra en sådan ordning ha stött på mycket bestämt motstånd. Styrelsen för bolaget har förklarat sig icke hågad att frivilligt gå med på ett statsförvärv. De möjligheter, som stått oss till buds när det gäller att underhandla med andra järnvägar i sådana här frågor, ha inte uppenbarat sig i detta fall. Bolaget har hävdat, att man skulle kunna uppnå alla de fördelar, om vilka vi talat, på frivillighetens väg, och har vidare sagt att det allvarligt strävat efter att träffa en överenskommelse. Anledningen till att bolaget motsätter sig förstatligande är bland annat, att banans kapacitet huvudsakligast tas i anspråk för bortfraktande av malm från bolagets egna gruvor, och vidare gör bolaget gällande att det finns ett så nära samband mellan malmtrafiken och bolagets gruv- och hamnrörelse, att man inte gärna, i varje fall inte frivilligt, vill släppa järnvägen ifrån sig. Detta är riktigt så till vida att malmtrafiken dominerar i fråga om tontalet, men den ger inte järnvägen — det skall också erkännas — huvudparten av dess inkomster; år 1948 exempelvis härrörde endast 35 procent av trafikinkomsterna från malmtrafiken — om jag får göra en jämförelse med Norrbottensbanan, härrörde under samma tid 87 procent av dennas inkomster från malmtrafiken.

I detta läge upprättades emellertid ett koordinationsavtal. Avtalets syfte var att genomföra en i och för sig önskvärd rationalisering och en driftsamverkan, som om järnvägslinjen hade införlivats med statens järnvägar. Trafikanterna skola då samtidigt erhålla de fördelar som de skulle ha erhållit, om järnvägen hade blivit förstatligad. Man skall genomföra vagn gemenskap, godssamtrafik o. s. v., och dessutom har bolaget för-

pliktat sig att hålla ungefär samma tidtabellstandard som statens järnvägar. Den gemensamma vagnhållningen skall dessutom regleras genom ett avtal om vagnförbund.

Det är riktigt, som här anförts bland annat av herr Forslund, att inkomsterna för statens järnvägars vidkommande komma att sjunka med 1,2 miljoner kronor och för bolagets vidkommande med 1,4 miljoner kronor, och denna minskning skall tillfalla trafikanterna. I gengäld erhåller emellertid statens järnvägar de vinster, som kunna göras genom rationaliseringarnas genomförande och som enligt järnvägsstyrelsens mening uppgå till 90 procent av dem som man skulle ha erhållit genom ett förstatligande. Därtill kommer att det med personalen redan har överenskommit om att de skola få SJ:s löner, och TGOJ skall införa samma pensionsbestämmelser som gälla för SJ-anställda.

Det är ytterligare ett skäl som påverkat statsmakterna i deras ställningstagande i denna fråga, och det är den paragraf som finns beträffande järnvägen och som innebär, att »under förutsättning att banan med tillbehör synes vara väl underhållen och i fullt försvarligt skick, skall i löseskilling erläggas ett belopp, som efter 5 procent giver en ränta, motsvarande en och en halv gång beloppet av den nettoinkomst, banan, enligt vad dess ägare kunna tillförlitligen ådagalägga, årligen i medeltal under de tio nästföregående åren lämnat». Från statsmakternas sida har man då sagt sig, att man i detta läge icke vill tillgripa en åtgärd av tvångskaraktär, som, sedan en dylik uppgörelse träffats, skulle leda till att man måste följa de bestämmelser som finnas i den av mig nyss upplästa paragrafen.

Något som tidigare gjorde i varje fall mig mycket betänksam beträffande koordinationsavtalet var det krav som restes från företagens sida, att en ändring av den nuvarande äganderätten till järnvägslinjen och dess samband med bolagets rörelse icke utan bolagets medgivande skulle genomföras under avtalstiden, d. v. s. under de 25 år som

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

detta avtal skulle gälla. Jag tyckte att detta var ett alltför starkt markerat avsteg från 1939 års principbeslut. Bolagsledningen ville emellertid till att börja med icke tumma på sitt krav, och resultatet härav blev att ingenting inträffade. Men när man sedermera givit avkall på detta krav och gått med på att det endast skall vara en treårig uppsägningstid, ansåg jag att ett av de avgörande skälen för att man skulle motsätta sig detta koordinationsavtal hade bortfallit.

Jag kan i och för sig förstå herr Forslunds reflexion, då han med sitt föregående betraktade denna dag som en svart sådan i järnvägsförstatligandets historia här i landet. Men om man nu vill försöka se praktiskt på denna fråga, skall man finna att man genom detta avtal uppnår att de samhällsekonomiska vinsterna kunna göras utan uppoffring av de statsmedel som erfordrats, om järnvägen nu skulle förstatligas. Jag skulle vilja sammanfatta saken på det sättet, att statens järnvägar får sitt i form av drifrationalisering, gemensam vagnhållning, kortare färdvägar o. s. v. Bolaget får sitt därigenom att det tills vidare får behålla kontrollen över järnvägen. Trafikanterna få sitt därigenom att de få en bättre tidtabellstandard och lägre taxor. De anställda få sitt därigenom att statens järnvägars pensionsbestämmelser skola tillämpas. Slutligen får samhällsekonomin också sitt därigenom att banan kommer att elektrifieras. Den är nämligen en av de mest trafikstarka banor som vi ha i landet, och det är därför ur samhällsekonomisk synpunkt önskvärt att den elektrifieras. Slutligen slippa statsmakterna det kapitalutlägg på många tiotals miljoner kronor, som staten skulle få göra, därest järnvägen förstatligades.

Mina herrar! Dessa synpunkter till-sammansantagna — som innebära att politiken även när det gäller förstatligande är det möjligas konst — ha gjort att jag, även om man inte kan uppnå det hela nu när det gäller rationaliseringsvinster, men dock kan uppnå 90 procent, för min del ansett att jag kunde

ansluta mig till det koordinationsavtal, som preliminärt träffats mellan SJ och TGO.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag måste tillägga ett par ord i anledning av herr statsrådets anförande.

Jag vill då först konstatera att det stora Grängesbergsbolaget icke har kommit underfund med att arbeta efter samhällsekonomiska linjer, förrän detta avtal blivit slutet. Det är dock ett gammalt bolag, och jag anser att det inte borde ha varit bolagets ledning fjärran att även beakta samhällsekonomiska synpunkter. Men vi se så märkvärdiga frukter på de träd, som växa upp i höjderna, även när det gäller de stora företagen, att detta kanske i och för sig icke är så märkvärdigt.

Herr statsrådet anser fortfarande att statens järnvägar skall få stora vinster av den här affären. Jag tror inte, om man skulle göra en förfrågan bland dem, som äro sakkunniga i fråga om järnvägarna, att de skulle svara att de godtaga statsrådets resonemang, ty det är så många olägenheter av trafikteknisk art, som alljämt komma att kvarstå.

Mot resonemanget att det är för dyrt att köpa banan, därför att koncessionsvillkoren äro sådana, vill jag invända att detta är en förhandlingsfråga. Det är icke någonting som man kan så där utan vidare bedöma på förhand. Det är väl ändå så, att det måste ligga i bolagets intresse att få så låga fraktkostnader som möjligt. I den mån säljaren i detta fall kräver ett högt pris, måste detta inverka på fraktavgifterna för all framtid. En del säga till och med att staten kan betala hur mycket som helst för TGOJ, ty det kan staten ta tillbaka på frakterna sedan. Men när nu detta bolag har frakter av så speciell natur och av sådan storleksordning, att det måste beviljas fraktnedsättningar, och dylika fraktnedsättningar bli beroende av försäljningsprisets storlek, måste det ligga i bolagets eget intresse att få till stånd en någorlunda hygglig avvägning av försäljningspriset på järnvägen.

Ang. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Jag vill bekräfta riktigheten av vad herr Forslund sade i sitt första anförande, då han konstaterade att statsutskottet ej var belåtet med det föreliggande förslaget till lösning av denna fråga. Jag har för egen del känt stor olust inför denna proposition, men vi ha från utskottsmajoritetens sida resonerat ungefär på samma sätt som kommunikationsministern gjorde här i kammaren. Vi ha kommit till det resultatet, att i dagens läge äro så stora fördelar att vinna genom att åstadkomma detta avtal, att man bör acceptera detsamma.

Herr Forslund hade vissa invändningar att göra när det gällde det rent järnvägstekniska, hur samtrafiken skulle ordnas o. d. Det kanske ligger en hel del i de invändningar, som herr Forslund framställde, men då järnvägsstyrelsen ansett sig kunna tillstyrka avtalet trots dessa kvarstående olägenheter, ha vi i utskottet icke ansett oss böra göra annat än att följa järnvägsstyrelsens rekommendationer.

Herr Forslund påvisade också vissa kvarstående olägenheter för personalen. Det är naturligtvis så som han säger, att den inte får alla de fördelar, som ett förstatligande skulle innebära. Men jag ber att få erinra om att herr Forslunds gamla förbund har accepterat koordinationsavtalet ifrån personalens synpunkt, med de utfästelser som bolaget gjort i fråga om personalens jämställande med SJ-personalen såvitt gäller löner och pensioner.

När det sedan gäller frågan om elektrifieringen, instämmer jag helt och hållet i herr Forslunds kritik gentemot bolaget på denna punkt, för att detta kapitalstarka, privatägda bolag har uraktlåtitt att elektrifiera järnvägen och alltså icke tidigare utnyttjat de ekonomiska och tekniska fördelar, som en elektrifiering skulle medföra. Jag vill starkt understryka vad herr Forslund anförde på den punkten. Men detta är icke något att göra åt. Vi stå i dag i den situationen, att denna mycket trafikstarka järnväg är oelektrifierad. Ur samhällsekonomisk synpunkt och kanske icke minst ur

valutasynpunkt vore det till mycket stor fördel, om järnvägen i dag hade varit elektrifierad.

I frågan om vilken järnväg som skall ha företräde, när det gäller den fortsatta elektrifieringen, har ju statsutskottet i år kunnat inskränka sig till att understryka vad utskottet framhöll i sitt utlåtande nr 140 vid fjolårets riksdag, då utskottet klart sade ifrån, att en eventuell elektrifiering av TGOJ icke finge påverka det elektrifieringsprogram, som riksdagen då anslöt sig till.

Jag vill sluta med att konstatera, herr talman, att det i denna kammare icke ställts något yrkande om att järnvägen omedelbart skall förstatligas. Reservanterna ställa ju den frågan på framtiden, under framhävande att tidpunkten icke just nu synes så lyckligt vald för ett förstatligande. På den punkten är skillnaden icke så stor mellan reservanternas ståndpunkt och utskottets, då det föreliggande avtalet icke reser hinder för statsmakterna att aktualisera frågan om ett förstatligande, därest detta skulle visa sig påkallat. När den dagen kommer blir enligt min mening beroende på hur det avtal, som nu skall träffas, kommer att fungera i praktiken.

Herr talman! Då jag har den mening- en, att man icke skall bedriva socialisering enbart för socialiseringens egen skull, och då man genom detta avtal kunnat vinna det väsentliga av de fördelar, som man skulle kunna vinna genom ett förstatligande, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag måste till min gode partivän säga att han gör sig skyldig till en felsyn på det här problemet. Här är inte fråga om socialisering för socialiseringens egen skull. Ätminstone är det inte fråga om en tanke, som kommit fram i en hast, utan vårt förslag bygger på en lång tids erfarenheter av nyttan och nödvändigheten av att skapa största möjliga enhetlighet på detta område.

Man kan icke sätta likhetstecken mellan utskottets utlåtande och reserva-

Anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset.

tionen. Reservationen innebär att riksdagen icke skall nedlåta sig till att träffa ett avtal av den innebörd som här föreslås.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de i fråga om punkten I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Därefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna II och III hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag rätt till viss malmbrytning utöver av riksdagen tidigare medgiven kvantitet; samt

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Torquay-protokollet till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa;

nr 59, angående beräkning av beviljningar för budgetåret 1951/52, m. m., jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 60, angående uppskjutande till innevarande års höstsession av behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående vissa ändringar i personalorganisationen för riksgäldskontoret och riksdagens ekonomibyrå; samt

nr 19, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning om ändrad löneställning för vissa chefstjänstemän vid riksdagens verk, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande vissa anslag för budgetåret 1951/52 till universitetssjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset.*Punkten 1.*

Med tillstyrkande i huvudsak av Kungl. Maj:ts i proposition nr 123 framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte till Utbyggande av Karolinska sjukhuset för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 2 300 000 kronor.

Herr WISTRAND: Herr talman! I motiveringen till sin hemställan, mot vilken senare jag icke har någon erinran att göra, berör utskottet tämligen utförligt karolinska sjukhusets utbyggnadsprogram. Jag har fattat denna motive-

Anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset.

ring såsom ett uttryck för vad statsutskottet för dagen anser om dessa frågor. Jag tror emellertid att statsutskottet självt på kanske flera av punkterna har satt ett frågetecken och att således motiveringen mera får anses vara en anvisning som, i den mån utbyggnadsprogrammet fortskrider, bör övertänkas, än en verklig rekommendation till regeringen som sträcker sig utöver det nuvarande läget.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att fästa uppmärksamheten på vissa förhållanden, som medföra att man beträffande karolinska sjukhuset icke får se byggnadsfrågorna på samma sätt som exempelvis när det är fråga om ett landstingsjukhus. Det förefaller mig, som om man inom statsutskottet har varit benägen att till grund för behandlingen av denna fråga lägga sina erfarenheter från de lokala sjukhusen. Frågan om karolinska sjukhuset ligger emellertid delvis på ett annat plan.

Karolinska sjukhuset byggdes ju i huvudsak för att tjäna undervisningens behov. Det är dess huvuduppgift. Hade icke denna huvuduppgift förelegat, hade statsmakterna inte haft någon som helst anledning att frångå det vanliga programmet för sjukvårdens anordnande och att engagera sig i det mycket stora företag, som uppbyggandet av karolinska sjukhuset inneburit. När man en gång gjort detta, måste det vara ett angeläget önskemål, att vid sjukhuset skall kunna bedrivas undervisning i alla de ämnen, som äro examensämnen vid karolinska institutet, så att där finns samlad den kliniska undervisningen, låt vara att den måste kompletteras med dubbelkliniker på andra håll i de ämnen, som fordra sådan komplettering. Det är mycket värdefullt att en sådan samlad undervisning kan äga rum. Man har tillgång till bibliotek, gemensamma laboratorier och mycket annat. Jag tror därför inte att man bör vara så rädd, som statsutskottet varit, för att låta sjukhuset i framtiden utvidgas, även om det skulle bli avsevärt över de fatala tvåtusen sängarna, som av någon mystisk anledning tycks föresväva

statsutskottet som ett tak för sjukhusets utbyggnad, ehuru även statsutskottet talar om att det antalet kan överskridas.

Jag kan därför inte tro, att det är en riktig tanke som statsutskottet framför, att exempelvis nervklinikerna skulle lämpligen förläggas till ett annat sjukhus än karolinska sjukhuset. Vi ha hittills haft dem förlagda vid serafimerlasarettet. För varje år, som gått, har önskan blivit större, att man skulle kunna förlägga också dessa kliniker till karolinska sjukhuset. Hittills har det ansetts tämligen självklart, att de skulle komma dit, senast när serafimerlasarettet om cirka tio år skall utrymmas av de nuvarande innehavarna. F. ö. är det redan nu tämligen uppenbart, att det knappast finns möjlighet att förlägga dessa kliniker till något annat sjukhus. Sabbatsberg har sitt program fullbelagt. Där finns icke utrymme för dem. Södersjukhuset är inte byggt för den medicinska undervisningen och har inte heller i sitt program att tjäna den.

Statsutskottet yttrar också något om att Eugeniahemmets tomt bör förbehållas statsverket, men man vill icke för närvarande ge karolinska sjukhuset någon in-teckning i den. Om det bara är så, att man icke vill göra det för dagen, skall jag kanske inte göra någon invändning. Det förefaller mig dock uppenbart, att just denna tomt är synnerligen ägnad att tjäna som utvidgningsområde för karolinska sjukhuset framför varje annan användning.

Man faller hela tiden tillbaka på att ett sjukhus icke bör vara större än omkring tvåtusen sängar. Administrationen blir för dyr om det göres större, säger man. Jag har hört detta ofta upprepas som en oemotsäglich sanning, men jag har aldrig, måste jag säga, funnit en klar och ovedersäglich utredning om dess halt. På många håll i utlandet har man större sjukhus. Det går bra. Jag tror inte att man på förhand bör lägga konstlade hinder för karolinska sjukhusets utveckling. Det bör bli så stort och kunna bli så stort, som undervisningen kräver och fordrar.

Anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset.

Jag har bara, herr talman, velat framföra dessa synpunkter. Det är från min sida icke fråga om, som sagt, något yrkande om annat beslut än som här föreslås i utskottets kläm. Jag har icke heller något ändringsförslag om utskottets motivering. Att nu framlägga något sådant skulle erfordra att man ginge djupare in i saken än tiden inför riksdagsslutet medger. Jag hoppas emellertid att man icke skall fatta statsutskottets utlåtande så — en talesman från utskottet kommer väl att ge mig besked på den punkten — att avsikten är att binda statsmakterna genom ett fixt uttalande om hur karolinska sjukhuset i fortsättningen skall se ut, utan att utskottet mera avser att be Kungl. Maj:t att, när Kungl. Maj:t uppgör förslag till nästa etapp i utbyggnaden, övertänka vissa synpunkter. Dessa äro naturligtvis i och för sig beaktansvärda, men de få icke uppfattas som en ram, inom vilken hela detta sjukhus utveckling får anpassas. Skulle avsikten vara någon annan, tror jag att vi ha gjort den medicinska vetenskapen och utbildningen här i landet mycket större skada än vi f. n. kunna överblicka.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag hade inte tänkt sinka dagens förhandlingar, när karolinska sjukhusets direktionens ordförande icke ställde något yrkande, men i anledning av hans uttalanden anser jag mig böra lämna några förklaringar, som han i viss mån efterlyste.

Jag vill då först förklara att vi verkligen mena vad som står i utlåtandet. Det framhålles ju på ett par ställen och uttryckes på något olika sätt. I fråga om det slutliga antalet platser ha vi naturligtvis icke velat binda Kungl. Maj:t, men vi säga att det i allmänhet icke är fördelaktigt att ett sjukhus är för stort och uttalade vidare, att »en sådan ytterligare utbyggnad bör icke ske förrän efter noggrann avvägning av nackdelarna med förläggning av vissa avdelningar annorstädes mot nackdelarna med att sjukhuset tillåtes växa ytterligare».

De erfarenheter, som finnas, äro dels

från utlandet och dels från vårt eget land. De erfarenheter som man haft i Amerika, där man gjort ganska noggranna analyser av sjukhusdriftens både ekonomiska och medicinska handhavande, och som utskottets avdelning tagit kännedom om, visa att ett sjukhus har sin optimala storlek vid ungefär 800 sängar. Det tror jag nog är den mest praktiska storleken. Vore det inte så, att karolinska sjukhuset vore ett utbildnings-sjukhus, borde det inte vara större än så. Erfarenheter finnas också från andra länder, även från England, men de uppgifter, som vi fått från Amerika, ha varit mera fullständiga och mera kategoriska. I vårt eget land ha landstingen en betydande erfarenhet på detta område. Inom den avdelning av statsutskottet, som har behandlat detta ärende, är kännedomen om landstingens sjukvårdsförhållanden inte obetydlig. Det finns landsting som vid sina centrallasarätt t. o. m. kommit över den av mig nyss angivna optimala gränsen för ett sjukhus storlek. Erfarenheterna från landstingens sjukhus ha klart visat, att det när man kommer över denna gräns börjar uppträda vissa olägenheter, även om detta kanske inte alltid kan siffermässigt beläggas. Att dylika olägenheter uppstå, har för övrigt bestyrkts av överdirektören vid karolinska sjukhuset. Då statsutskottets avdelning besökte karolinska sjukhuset för att på ort och ställe ta del av förhållandena, riktade vi en del frågor till överdirektören om hur det hela fungerade i olika avseenden. Han svarade att sjukhuset var alltför stort med tanke på vad som är mest praktiskt. Han menade givetvis inte att karolinska sjukhuset inte bör vara så stort som det nu är, ty det finns ju även andra synpunkter som därvidlag spela in. Karolinska sjukhuset måste helt enkelt vara litet större än vad som annars är mest praktiskt ur både sjukvårds- och ekonomiska synpunkter.

Vi försökte vid vårt besök ta reda på hur många av läkarna vid karolinska sjukhuset som känna varandra. Vi frågade några av läkarna, och av svaren framgick att de knappast kände mer än

Anslag till utbyggnad av karolinska sjukhuset.

20 procent av de andra läkarna vid sjukhuset. Det tycker jag ger en anvisning om att det inte är idealiskt att ha ett så stort sjukhus. På ett vanligt länslasarett med 600—800 sängar känna väl samtliga läkare varandra. Den personliga kontakten mellan läkarna är därför bättre på ett sjukhus, vars storlek håller sig inom rimliga gränser, än på ett sjukhus av jätteformat. Däri ligger nog en av förklaringarna till att det även ur medicinska synpunkter är bättre med ett måttligt stort sjukhus än med ett som är så stort att det omfattar över 1 000 sängar. Även erfarenheterna från Södersjukhuset i Stockholm torde vara sådana, att om Stockholms stad i dag inte hade detta jättesjukhus, utan befunde sig i den situationen att man hade att besluta om hur man skulle få till sitt förfogande motsvarande antal sjukvårdsplatser, skulle man säkerligen bygga ett par mindre sjukhus i stället för en sådan jätteanläggning som Södersjukhuset. Den saken har jag fått fullt klar för mig genom de uppgifter som lämnats av representanter för Stockholms stad som sysslat med hithörande frågor.

Även om vi således anse, att ett sjukhus egentligen inte bör vara större än att det omfattar 800 sängar, vilket är optimum, har utskottet därmed icke velat säga, att karolinska sjukhuset skall hållas inom en dylik gräns. Vi anse dock, att det är onödigt att göra karolinska sjukhuset större än vad det absolut behöver vara. Innan man schablonmässigt säger, att karolinska sjukhuset bör utvidgas med den ena eller andra nya kliniken, bör man därför enligt utskottets mening noga övertänka saken. Inom parentes vill jag nämna, att utskottet gjort detta uttalande delvis för att ge ett stöd åt dem inom utredningskommittén som hävda, att man inte till karolinska sjukhuset bör sammanföra alltför många nya kliniker. Vi ha velat ge dem detta stöd för att inte den andra meningsriktningen skall bli alltför dominerande. Men sedan är vårt uttalande givetvis inte att betrakta såsom ett absolut bindande direktiv. Det är ju heller inte formulerat på det sättet.

Vi ha inom avdelningen resonerat mycket om huruvida det verkligen är klokt att bygga typiska undervisnings-sjukhus av den storlek som karolinska sjukhuset fått. Det är faktiskt inte ett axiom att man bör göra det. Vi ha behandlat denna fråga mycket grundligt och därvid även diskuterat, om det inte vore lämpligt att, när läkarutbildnings-sakkunniga bli färdiga med sitt förslag och statsmakterna skola ta ställning till det i dess helhet, utvälja ett antal av de förnämsta centrallasarett i Sverige och under viss tid dit förlägga de medicine kandidaternas praktiska utbildning. Därigenom skulle karolinska sjukhuset avlastas. Dessutom skulle det vara praktiskt ur den synpunkten, att man då inte behövde samla alltför många medicine kandidater till samma sjukhus, såsom nu t. ex. sker här i Stockholm. Det skulle säkerligen vara fördelaktigt även för utbildningen, ty därigenom skulle de unga medicinarna få se även annat än vad som förekommer på ett och samma sjukhus. Flera av landets yppersta läkare finnas för övrigt vid centrallasarett, varför det säkerligen inte skulle bli en sämre undervisning som kunde ordnas på det sättet. Man bör enligt min mening inte skjuta undan tanken att ordna undervisningen på det viset, innan man noggrant prövat även detta alternativ. Vi ha inom utskottet, såsom vi även skrivit på något ställe i utlåtandet, ansett att ett dylikt övervägande lämpligen bör göras, när de läkarutbildningssakkunnigas förslag skall behandlas av statsmakterna.

Vi ha vid våra överväganden i fråga om karolinska sjukhusets fortsatta utbyggnad särskilt tänkt på några av de nya kliniker, vilkas inrättande inte är så nära förestående att anslag till deras byggande eller till utarbetande av ritningar för desamma beviljats. Vi anse, att innan man lägger ut alltför mycket pengar för utformningen av dessa kliniker, böra statsmakterna ta sig en ordentlig funderare på huruvida dessa kliniker helt enkelt inte kunna inhiberas. Jag förstår naturligtvis, att en man som har ägnat en betydande del av sin bästa

Anslag till utbyggande av karolinska sjukhuset.

tid åt en inrättning, i detta fall karolinska sjukhuset, önskar att detta verk skall växa. Jag undrar dock, om det inte vore förståndigt av kammaren att biträda utskottets skrivning, som innebär att man bör göra halt ett tag och tänka över det hela och inte bara utgå ifrån såsom självklart att karolinska sjukhuset skall få växa ut så mycket, att det till slut omfattar allt som anses erforderligt för undervisningen. Undervisningens behov kunna nämligen tillgodoses på annat sätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets motivering och hemställan.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det är ett önskemål från karolinska sjukhuset att undervisning i samtliga kliniska ämnen kan bedrivas vid detta sjukhus och att alltså samtliga i licentiatexamen ingående ämnen skola vara representerade vid karolinska sjukhuset. Men det innebär, såsom herr Mannerskantz framhöll, uppenbara olägenheter både ur administrativ och ekonomisk synpunkt att sjukhuset når en storlek på omkring 2 000 platser. Det är emellertid möjligt att i någon mån minska sjukhusets totala storlek genom att göra vissa avdelningar mindre. Det kan inte vara lämpligt att ha kirurgiska och medicinska avdelningar, där det finns ett tjugutal underläkare. Såsom herr Mannerskantz framhöll, kan man säkerligen med stor fördel exempelvis förlägga en del av undervisningen i medicin och kirurgi till landsortssjukhusen. Det sker för övrigt redan nu. Jag tänker då närmast på den assistenttjänstgöring som är föreskriven och som ingår i licentiatexamen. Jag tror att ett fortsättande på denna väg skulle vara till stor fördel för de studerande själva. Det kan icke vara lämpligt att ha 20—30 studerande som skola följa med och se på vad som förekommer, ty då få de ju se bra litet. Det är mycket bättre om de delas upp och få gå i grupper på ett par, tre stycken på landsortssjukhusen.

Jag har, herr talman, bara velat fram-

hålla dessa synpunkter och yrkar för övrigt bifall till statsutskottets föreliggande utlåtande med den motivering som utskottet anfört.

Herr WISTRAND: Herr talman! Jag hör visst inte till dem som anse att den sak, de själva syssla med, bör få växa ut hur långt som helst och även om det måste ske på bekostnad av andra intressen. Här ha emellertid karolinska institutets lärarkollegium och karolinska sjukhusets direktion dragit upp vissa riktlinjer. Initiativet har, kan jag omtala, tagits av karolinska institutets lärarkollegium, och därmed faller också ansvaret på detta kollegium, som förefaller mig vara den instans som är bäst insatt i dessa frågor och därför också bör bäst förstå vad undervisningen kräver.

Jag tror att det kanske är möjligt att det intressanta uppslag som herr Mannerskantz framförde, att förlägga en del av undervisningen till vissa landsortslasarett, kan ha framtiden för sig. Men jag kan inte förstå att detta uppslag kan ha någon relevans i detta sammanhang. Det kan väl dock aldrig bli fråga om att ersätta någon avdelning vid karolinska sjukhuset med utbildning uteslutande på ett landsortslasarett. Man kan inte flytta ut vare sig den kirurgiska, pediatrika eller vilken annan undervisningsgren som helst och säga att den lika bra kan skötas av en läkare i Örebro, Vänersborg eller på någon annan ort i landet. Det måste dock finnas en samling undervisare och vetenskapsmän som på den plats, där undervisningsanstalten är belägen, ha tillgång till erforderliga kliniska resurser.

Naturligtvis har man vissa erfarenheter ifrån länslasarett. Herr Mannerskantz, som utlade utskottets uppfattning, påvisade ju att erfarenheterna därifrån äro mycket stora. Det har jag inte heller bestritt. Jag tror till och med att den erfarenheten kanske har varit litet för mycket företrädd i statsutskottet, så att man där har resonerat i denna fråga helt, som om det hade gällt ett länslasarett och inte en undervisningsanstalt.

Anslag till avlöningar vid karolinska sjukhuset.

Herr Mannerskantz förklarade, att statsutskottet har gjort en grundlig undersökning och därvid även uttrönt, hur många läkare vid karolinska sjukhuset som personligen känna varandra. Det är, sade han, högst 20 procent. Men inte får man väl bedöma en anstalt från den utgångspunkten! Jag känner själv personligen inte 50 procent av riksdagens ledamöter. Men inte kan man därav dra den slutsatsen, att riksdagen är för stor. Det vore nog en förhastad slutsats.

Jag har, herr talman intet yrkande. Min huvudavsikt har varit att få till stånd en diskussion i denna fråga, och en sådan har ju nu också kommit till stånd. Den har gett vid handen vad jag velat få fram, nämligen att statsutskottet icke haft för avsikt att dra upp en ram, inom vilken den framtida planeringen i fråga om karolinska sjukhusets utbyggnad skall vara insnörd. Statsutskottet har bara framfört vissa synpunkter som utskottet anser beaktansvärda, vilket jag också gör, men som icke få anses bindande för statsmakternas beslut beträffande de åtgärder som i framtiden komma i fråga för karolinska sjukhusets utbyggnad.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag vill påpeka, att jag i mitt första yttrande uttryckligen betonade att jag ansåg det som alldeles självklart att samtliga kliniska ämnen skola vara representerade vid karolinska sjukhuset. För att ytterligare belysa vad jag menar vill jag anföra ett konkret exempel. Ögonkliniken vid karolinska sjukhuset byggdes med tre sjukavdelningar. Den dåvarande professorn ansåg sig emellertid inte ha användning för mer än två avdelningar. Såvitt jag vet, har den tredje avdelningen aldrig öppnats, utan den användes nu för annat ändamål. Det är på detta sätt jag menar att vissa avdelningar kunna bli för stort dimensionerade.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Mitt uttalande, att de medicine studerande även kunna tjänstgöra på andra sjukhus ute i landet, kan faktiskt komma

att påverka den fortsatta utbyggnaden av universitetssjukhusen. Det är nämligen inte bara karolinska sjukhuset som behandlas i det föreliggande utlåtandet utan också Akademiska sjukhuset i Uppsala och de sjukhus som beröras av avtalet mellan staten och Malmöhus läns sjukhusinrättningar, varjämte det ju nu också föreslås ett avtal för Malmö stads allmänna sjukhus. Mitt uttalande kan komma att påverka behovet av antalet kliniska avdelningar på det sätt som herr Lundgren här berört. Ingen kan väl nämligen påstå att man vid karolinska sjukhuset behöver ha ett så stort antal platser och avdelningar, om man där får ett mindre antal adepter att undervisa. Då behöver man t. ex. inte dit förlägga två nervkliniker och två pediatrika kliniker, vilket det varit tal om. Dessa ytterligare kliniker kunna tänkas bli överflödiga, om en betydande del av de studerande få fullgöra sin praktiska tjänstgöring på andra håll.

Herr WISTRAND: Herr talman! Jag vill bara säga, att det aldrig har varit fråga om att till karolinska sjukhuset förlägga två nervkliniker och två pediatrika kliniker. Det har aldrig varit tal om mer än en klinik av varje slag. De två nervklinikerna, varom talats, äro av skilda slag: en neurokirurgisk och en neurologisk.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jo, det har varit fråga om att till karolinska sjukhuset eller institutet förlägga två pediatrika kliniker.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Anslag till avlöningar vid karolinska sjukhuset.

Punkten 2.

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i innevarande års statsverksproposition framlagda förslag

Anslag till Akademiska sjukhuset i Uppsala.

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, som förordats av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1951;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

c) till karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 800 900 kronor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt för att föreslå en teknisk ändring i utskottets skrivning.

Utskottet har utöver Kungl. Maj:ts förslag omvandlat en tjänst som halvtidstjänstgörande läkare till en heltidstjänst. Den merkostnad, som detta för med sig, rör sig faktiskt inte om mer än 900 kronor. Vid den hastiga expedition till tryckeriet, som var nödvändig för att få fram utskottsutlåtandet i tid, fördes detta belopp i avlöningsstaten under »Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t», under det att det rätteligen bör upptagas under posten »Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal». För att få det hela tekniskt riktigt hemställer jag, herr talman, att den mening i utskottets yttrande på s. 13, som börjar med orden »För att» och slutar med orden »sistnämnda belopp», måtte utgå ur yttrandet samt att i avlöningsstaten posten »Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t», ändras till 393 900 kronor och att posten »Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal» ändras till 7 560 000 kronor.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, att vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten yttrat och hemställt skulle godkännas med de ändringar, att *dels* den mening, som i tredje stycket av utskottets yttrande (å s. 13 i det tryckta utlåtandet)

började med orden »För att» och slutade med »sistnämnda belopp», utelämnades, *dels ock* de i den under mom. b föreslagna avlöningsstaten uppförda anslagsposterna »2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis» och »3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis» ändrades till respektive 393 900 kronor och 7 560 000 kronor.

På sedermera gjord proposition bifölls detta yrkande.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till Akademiska sjukhuset i Uppsala.**Punkten 7.**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 123 framlagda förslag och med avslag å motionen II: 499,

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9 mars 1951 förordade ändrade grunder för samarbetet rörande driften av Akademiska sjukhuset i Uppsala;

b) till Avlöning av läkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 130 000 kronor;

c) till Bidrag till vissa driftkostnader vid Akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor.

I motionen II: 499, av herr *Lundberg*, hade hemställts, att en befattning som överläkare i radioterapi vid Akademiska sjukhuset i Uppsala måtte inrättas från och med den 1 juli 1951 samt att anslaget för avlöning av läkare vid nämnda sjukhus för budgetåret 1951/52 måtte höjas från det fö-

Anslag till Akademiska sjukhuset i Uppsala.

reslagna 1 130 000 kronor till 1 145 192 kronor eller med 15 192 kronor, vilket utgjorde det av sjukhusdirektionen föreslagna arvudet för ifrågavarande befattning.

Herr THUN, EDVIN: Herr talman! I motionen II: 499 föreslås att en befattning som överläkare i radioterapi vid Akademiska sjukhuset i Uppsala inrättas från och med den 1 juli 1951. Jag ber att få ansluta mig till motionärens yrkande, då det enligt min uppfattning är av stor betydelse att denna fråga bringas till en lösning, även om det bara blir ett provisorium.

Utskottet, som avstyrker motionen, förklarar att hänvändelse bör göras till landstinget, som ju i första hand är ansvarigt för sjukvårdens bedrivande. Men det torde med det avtal, som numera har upprättats för Akademiska sjukhuset, inte vara självklart att frågan ligger till på det sättet. Ämnet radioterapi bör enligt min uppfattning vara en särskild undervisningsgren vid Akademiska sjukhuset. I Kungl. Maj:ts proposition 1948: 132 förklarade departementschefen att »tills vidare, intill dess frågan om inrättande av en särskild radioterapeutisk avdelning vid Akademiska sjukhuset hunnit närmare sin lösning, behovet av en sådan specialist torde kunna tillgodoses i annan ordning». Departementschefen förklarade alltså i denna proposition, att han utgår ifrån att frågan så småningom skall bringas till sin lösning.

Jag ber, herr talman, att under punkten 7:o få yrka bifall till motion II: 499, vari hemställes att denna fråga bör lösas redan nu genom ett provisorium.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Vi hade på avdelningen en föredragning av professor Knutsson, som är professor i röntgendiagnostik vid Akademiska sjukhuset i Uppsala.

Professor Knutsson var mycket ledsen över att han även måste ha tillsyn över den röntgenterapeutiska avdelningen. Vi

togo vid hans besök noga reda på hur det förhåller sig med dessa saker och kontrollerade uppgifterna efteråt. Det visade sig, att röntgenterapien är uttryckligen undantagen från undervisningsplanen vid Uppsala universitets medicinska fakultet. Det har träffats ett avtal mellan staten och Uppsala läns landsting, delvis även med Stockholms läns landsting, enligt vilket staten skall svara för allt som har med undervisningen att göra. Staten skall betala härför erforderliga läkarlöner, medan övriga omkostnader skola delas mellan staten och landstinget efter ett visst system. Vi ha inom utskottet ansett, att när staten således skall svara för vad som har med undervisningen att göra och betala hela kostnaden härför, bör staten även få bedöma, vilka läkartjänster som böra finnas. Önskar Uppsala läns landsting, som genom detta avtal får hjälp med att ombesörja en del av den sjukvård som andra landsting själva till hundra procent få svara för, ovillkorligen ha en särskild föreståndare för den röntgenterapeutiska avdelningen vid Akademiska sjukhuset, bör detta enligt utskottets mening ordnas på det sättet, att sjukhusets direktion utverkar anslag härför av Uppsala läns landsting. Vill landstinget inte bevilja erforderliga medel härför, torde detta få uppfattas så, att landstinget icke anser det vara behövligt med en särskild röntgenterapeut vid Akademiska sjukhuset.

Vi ha inom utskottet i allmänhet varit litet skeptiska mot de avtal som träffats mellan staten och de huvudmän som med staten dela kostnaderna för undervisningssjukhusen. Det råder intet tvivel om att de landsting, som inte ha sådana sjukhus, få ta på sig större kostnader för sjukvården, för vilken ju landstingen äro huvudmän. Därför ha vi inom utskottet försökt vara särskilt noggranna vid bedömningen av dessa frågor. Om det skall ske en utvidgning utöver vad som behövs för undervisningen, bör det enligt utskottets mening träffas en särskild överenskommelse härom. Vi äro i varje fall inom statsutskottet icke beredda att förorda en

Anslag till Akademiska sjukhuset i Uppsala.

höjning av anslaget för att tillgodose ett ändamål som enligt vad som klart ådagalagts, ligger utanför den undervisning som skall ges vid Uppsala universitets medicinska fakultet.

Om saken nu inte kan ordnas på det sätt utskottet föreslår, får man väl låta det anstå ytterligare någon tid med inrättandet av den begärda nya befattningen. Sedan får man eventuellt komma tillbaka med en ny framställning, var-efter frågan får göras till föremål för nya förhandlingar. Vi anse det dock icke lämpligt att här gå utöver Kungl. Maj:ts förslag, som enligt utskottets uppfattning är grundat på en rätlinjig tillämpning av det avtal som har ingåtts. Detta avtal är inte heller ofördelaktigt för Uppsala läns landsting, även om det kanske är ofördelaktigare för landstinget än det gamla avtalet, som det egentligen är åtskilliga år kvar på men som upphäves i och med att det nya avtalet träder i kraft.

Jag tror, som sagt, att man bör se upp, så att staten inte blir alltför hårt pressad när nya avtal av denna art uppgö-
ras. Fördenskull föreslår utskottet, att de statliga förhandlingskommissionerna i dessa ärenden för framtiden skola förstärkas med en eller flera representanter för andra kommunala sjukhushuvudmän, som själva få svara för sjukvården inom sina områden. Därigenom vilja vi få till stånd en lämplig motvikt mot kraven på de landsting och städer, som få hjälp med sin sjukvård och få sina sjukvårdskostnader delade på det sätt som sker, där man har undervisningssjukhus.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr THUN, EDVIN: Herr talman! Frågan om avtal mellan landsting och staten är naturligtvis ett problem, som alltid har varit besvärligt för båda parter. Herr Mannerskantz tycks vara övertygad om att staten i detta fall är den part som skulle bli lidande på de uppgörelser, som tidigare träffats.

Inom Uppsala läns landsting har denna fråga diskuterats sedan åtskilliga år

tillbaka. Med hänsyn bland annat till att det är ett relativt litet län och kostnaderna för sjukvården oavslått stiga, till och med i ganska snabb takt, har man nog den uppfattningen att det avtal, som nu är klart, inte är till större fördel för landstinget än det är för staten, utan man anser att avtalet i stort sett ger uttryck för en någorlunda godtagbar rättvisa. Det var ju också med mycket stor tvekan som avtalet godtogs från landstingets sida.

Beträffande frågan, huruvida en läkartjänst skall tillsättas för det ändamål, som jag tidigare berörde, har utskottet sagt att om frågan vore av en sådan angelägenhetsgrad, att den måste lösas, borde det ankomma på landstinget att träffa en uppgörelse med direktionen. Jag vill till detta säga att avtalet väl ändå innebär, att staten skall betala läkarlönerna i vanlig ordning. Jag skulle tro, att om man försöker komma ifrån en så viktig detalj som denna i vår sjukvård, vore det olyckligt. Denna verksamhetsgren av sjukvården är ju av den största betydelse, då det här är fråga om en kultursjukdom, som mer och mer griper omkring sig. Det är otänkbart att statsmakterna helt skulle kunna ignorera detta och utgå från att frågan inte skulle kunna lösas vid universitetets sjukhus i Uppsala.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen i andra kammaren nr 499.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II:499; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Thun, Edvin, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 151 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionen II: 499.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 8 och 9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 april 1951 dagtecknad proposition, nr 156, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om upphävande av lagen den 9 december 1910 (nr 141 s. 27) om reglering av prästerskapets avlöning m. fl. författningar angående prästerskapets löne- och pensionsförhållanden;

2) förordning angående pastorats deltagande i kostnaderna för församlingsprästernas avlöning (prästlönekostnadsförordning);

3) lag angående ändring i lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond;

4) lag om ändring i lagen den 27 juni 1947 (nr 275) om kyrkomusiker;

5) lag om upphävande av 17 och 18 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400);

6) lag angående ändring av 5 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

7) lag angående ändring av 13 § 3 mom. lagen den 13 november 1936 (nr 567) om domkapitel; samt

8) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 november 1925 (nr 456) angående anlitande av kyrkofonden för uppförande av prästgårdar inom vissa delar av Härnösands och Luleå stift;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredraganden, statsrådet Quensel, enligt förenämnda protokoll förordat, utfärda prästlönereglemente samt tjänstepensions- och familjepensionsreglementen för präster, avsedda att träda i kraft den 1 januari 1952;

dels godkänna de särskilda grunder för löne- och pensionsregleringen och den ekonomiska regleringen i övrigt samt därmed sammanhängande detaljförslag, som föredraganden framlagt;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredraganden förordat utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde bli erforderliga i anledning av nyssnämnda regleringar;

dels ock medgiva, att kostnaderna för den verkställda sakkunnigutredningen rörande revision av bestämmelserna om prästerskapets avlöning finge avföras på kyrkofonden.

Genom propositionen hade Kungl. Maj:t vidare velat bereda tillfälle åt riksdagen att avgiva yttrande i anledning av vad föredraganden enligt det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet förordat i fråga om tillfällig vakanssättning av prästerliga tjänster.

Propositionen hade, såvitt angick dels de under 1—8 upptagna författningsförlagen, dels medgivande till vissa utred-

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

ningskostnaders avförande på kyrkofonden, dels ock avgivande av yttrande i fråga om tillfällig vakanssättning av prästerliga tjänster, hänvisats till behandling av lagutskott och tilldelats första lagutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

I anledning av propositionen hade väckts fjorton motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 480 av herrar *Eskilsson* och *Ar rhén*,

nr 481 av herrar *Bergh* och *Andersson, Lars*,

nr 482 av herrar *Bergh* och *Andersson, Lars*,

nr 483 av herr *Nilsson, Bror*,

nr 484 av herr *Forsslund* m. fl.,

nr 485 av herr *Herlitz* samt

nr 486 av herr *Lundqvist* ävensom

inom andra kammaren:

nr 614 av herrar *Rubbestad* och *Carlsson* i Bakeröd,

nr 615 av herr *Senander* m. fl.,

nr 616 av herr *Hedlund* i Östersund m. fl.,

nr 617 av herr *Johansson* i Mysinge m. fl.,

nr 618 av herr *Hedlund* i Östersund,

nr 619 av herrar *Kyling* och *Nilsson* i Bästekille samt

nr 620 av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl.

I motionen II: 615 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Propositionen och motionerna hade efter överenskommelse mellan statsutskottet och första lagutskottet hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott, vilket utskott i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte avslå motionen II: 615;

B) att riksdagen — med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i Kungl. Maj:ts förslag — måtte för sin del antaga åtta under punkten

införda, med 1—8 betecknade förslag till lagar i ovan angivna ämnen;

C) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredraganden förordat ehuru med de avvikelser, som betingades av vad utskottet förut i utlåtandet anfört, utfärda prästlönerreglemente samt tjänstepensions- och familjepensionsreglementen för präster, avsedda att träda i kraft den 1 januari 1952;

D) att riksdagen måtte, med de avvikelser, som betingades av utskottets förut gjorda uttalanden, godkänna de särskilda grunder för löne- och pensionsregleringen och den ekonomiska regleringen i övrigt samt därmed sammanhängande detaljförslag, som föredraganden framlagt;

E) att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredraganden förordat, ehuru med de avvikelser som betingades av utskottets förut gjorda uttalanden, utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde bliva erforderliga i anledning av nyssnämnda regleringar;

F) att riksdagen måtte medgiva, att kostnaderna för den verkställda sakkunnigutredningen rörande revision av bestämmelserna om prästerskapets avlöning finge avföras på kyrkofonden;

G) att riksdagen såsom yttrande i anledning av vad föredraganden förordat i fråga om tillfällig vakanssättning av prästerliga tjänster måtte åberopa vad utskottet förut i denna del anfört;

H) att motionerna I: 480 och II: 617, I: 481 och II: 618, I: 482 och II: 616, I: 483 och II: 614, I: 484 och II: 620, I: 485 samt I: 486 och II: 619, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under B)—G) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet bland annat uttalat sig beträffande frågan om kyrkomötets medverkan vid lönereformen m. m. ävensom angående ett av prästlönekommittén utarbetat förslag till

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

prästlöneordning, vilket såsom bilaga fogats vid den kungl. propositionen. I nämnda förslag innehöll 17 § bestämmelser om lönegrader, löneklasser och löneplan, medan i 25 § meddelats föreskrifter om de fall, i vilka löneavdrag skulle tillämpas. Beträffande 17 § hade utskottet bland annat tillstyrkt bifall till ett i de likalydande motionerna I: 483 och II: 614 framfört yrkande, att grunderna för kyrkoherdes inplacering i lönegrad skulle bestämmas i enlighet med vad prästlönekommittén föreslagit, utan iakttagande av en i propositionen föreslagen korrektionsregel av innehåll, att det i kyrkoherdes reglerade lön ingående fyllnadsbeloppet för folkmängd skulle för hans inplacering i lönegrad bestämmas med bortseende från folkmängden i särskilt tjänstgöringsområde inom pastoratet, d. v. s. sådan del av pastoratet, för vilken jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande komminister eller kyrkoadjunkt vore anställd för pastoralvårdens handhavande. I fråga om 25 § hade utskottet tillstyrkt ett i de likalydande motionerna I: 480 och II: 617 framställt yrkande, att präst skulle, på sätt prästlönekommittén föreslagit, äga samma rätt till lön under tjänstledighet för studier som läroverkslärare, d. v. s. äga uppbära lön med B-avdrag högst 360 dagar under loppet av 10 år, dock högst 180 dagar i samma lönegrad. I den kungl. propositionen hade i detta avseende förordats, att präst i fråga om rätt till lön under tjänstledighet för studier skulle vara likställd med huvuddelen av statstjänstemännen, d. v. s. kunna erhålla dylik ledighet sammanlagt 240 dagar med B-avdrag å lönen under en tidrymd av 10 år, dock högst 120 dagar i en och samma lönegrad.

Beträffande frågan om kyrkomötets medverkan vid lönereformen hade reservation anmälts av, utom annan, fru *Lindström*, som dock ej antytt sin mening.

Enligt en beträffande 17 § i det föreslagna prästlöneordningens avgiven reservation hade herrar *Eric Ericson*, *Jansson* i Kalix, *Lindberg*, *Landgren*,

Näsström och *Olofsson* samt fru *Lindström* ansett, att utskottets yttrande i denna del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade. I det föreslagna yttrandet hade reservanterna i princip tillstyrkt även de i propositionen tillagda korrektionerna utöver de av prästlönekommittén föreslagna, varvid reservanterna likväl funnit sig böra förorda, att nämnda korrektioner icke skulle tillämpas med avseende å kyrkoherdetjänsterna i Härnösands och Luleå stift.

Beträffande 25 § i prästlöneordningens reservation anförts av herrar *Eric Ericson*, *Jansson* i Kalix, *Lindberg*, *Landgren*, *Näsström* och *Olofsson* samt fru *Lindström*, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, innebärande ett biträdande av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om prästs rätt till lön under tjänstledighet för studier.

Vid utlåtandet fanns vidare fogat ett särskilt yttrande beträffande biskoparnas löneställning av herrar *Andrén*, *Rubbestad*, *Lodenius*, *Rylander* och *Håstad*.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis, dock att vid behandlingen av punkten A överläggning finge äga rum beträffande utlåtandet i dess helhet.

Punkten A.

Herr statsrådet **QUENSEL**: Herr talmann! Jag ber att till en början få tacka utskottet för den både snabba, ingående och välvilliga behandlingen av propositionen, vilken möjliggjort att denna kunnat komma upp till avgörande under riksdagens vårsession och att, om riksdagen godkänner propositionen i dess huvuddrag, den för prästerskapet så välbehövliga men tidigare fördröjda löneordningen kan träda i tillämpning med ingången av nästa kalenderår.

1949 års riksdag fattade ju beslut om principerna för en allmän avlösningsreform för prästerna. I den nu förevarande

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

propositionen framläggas de förslag, som erfordras för beslutets genomförande.

Jag har anhållit om ordet först i debatten egentligen för att beröra en fråga av konstitutionell natur, som något behandlats i propositionen och även av utskottet. Den gäller kyrkomötets ställning i nu förevarande sammanhang.

Jag har i mitt yttrande till propositionen hävdad, att vid prästlönefrågans behandling vid riksdagarna 1908, 1909 och 1910 mellan statsmakterna icke rådde någon meningsskiljaktighet om den konstitutionella karaktären av den då tillkomna prästlönelagstiftningen. Den var icke av kyrkolagsnatur men erfordrade kyrkomötets samtycke, enär den inenbar upphävande av prästerskapets privilegier i dessa delar. Jag har också sökt bilda mig en uppfattning om den praxis som följts på hithörande område både före den nyss åsyftade tidpunkten och senare. Jag har inte kunnat komma till annan mening än att denna praxis är att uppfatta som i det väsentliga enhetlig och överensstämmande med den ståndpunkt som då intogs av statsmakterna. Jag skall härvid lika litet som utskottet nu gå in på en närmare undersökning. Men i anledning av de av utskottet uttalade tvivelsmålen om riktigheten av att kyrkomötets samtycke icke i något fall förutsatts för de nu aktuella bestämmelsernas genomförande vill jag uttala att, då det icke i grundlag eller eljest gives någon definition på vad som är att hänföra till kyrkolag, jag är beredd att, i vad det kan ankomma på mig, medverka till en utredning i syfte att åstadkomma en sådan bestämning liksom, eventuellt, även i övrigt en fixering av kyrkomötets befogenheter, så att för framtiden varje farhåga skall vara undanröjd för att kyrkomötet kan bli satt åsido. Beträffande de nu föreliggande författningsförslagen vill jag erinra där- om att de i allt väsentligt äro en följd av det principbeslut som fattades 1949, i vilket sammanhang kyrkomötet yttrat sig, att jag, om tiden medgett, gärna skulle medverkat till att även följdkomplexet underställts kyrkomötet för yttrande, att detta emellertid skulle omjög-

liggjort frågans framläggande för årets riksdag med de för prästerskapet allvarliga konsekvenser, som ett sådant uppskov skulle ha medfört, samt att de kyrkliga förvaltningsorganen, nämligen domkapitlen och stiftsnämnderna, fått yttra sig jämväl över de nu föreliggande författningsförslagen.

Det är ytterligare en fråga, som jag kanske i detta mera allmänna sammanhang bör beröra, nämligen vakanssättningen av de församlingsprästerliga befattningarna. Det är uppenbart att en sådan åtgärd som en allmän vakanssättning är i och för sig beklaglig och en olägenhet för såväl församlingarna som prästerna. Men — såsom både propositionen och utskottet framhålla — det måste tillses att vakanssättningen blir kortvarig. Inom de allra närmaste åren böra de förhållanden, vilkas obestämbarhet motiverar åtgärden, ha klarnat. Jag syftar då på pastoratsindelningen och andra omständigheter, som kunna inverka på den prästerliga organisationen. Utskottet har understrukit vikten av att dispensmöjligheten begagnas i alla de fall, då behov av att bibehålla en viss ordinarie prästtjänst synes föreligga, så att sådana tjänster snarast möjligt kunna återbesättas i vanlig ordning. Detta är ju även propositionens ståndpunkt. Jag vill också framhålla, att skillnaden just inte är stor mellan en s. k. allmän vakanssättning med många undantag och systemet med ett flertal vakanssättningar i konkreta fall, eller det system som nu tillämpas. Domkapitlen bruka nämligen nu hos Kungl. Maj:t anmäla de fall, där det synes domkapitlen lämpligt att, med hänsyn till förutsatt omreglering av pastoratet, en ledigbliven prästerlig tjänst tillsättes allenast på förordnande.

Dessa äro, herr talman, de allmänna synpunkter, jag till en början velat framhålla.

Fru LINDSTRÖM: Herr talman! Vad beträffar utskottets skrivning i fråga om kyrkomötets medverkan vid den prästlönereform, som riksdagen i dag har att ta ställning till, äro vi ett par utskotts-

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

ledamöter som reserverat oss blankt, ehuru från helt olika utgångspunkter. Den brasklapp till utskottsskrivningen, som jag tillåtit mig avge för egen del och som uttryck för en socialdemokratisk opinion inom utskottet, riktar sig mot utskottets skrivsätt, vilket i kompromissyfte suddat ut det mesta av egen meningsyttring i denna fråga och därmed ger fri tummelplats för olika tolkningar rörande vad utskottet anser beträffande kyrkomötets befogenheter. Då jag beklagar att i utskottets skrivning inte givits en klarare anslutning till Kungl. Maj:ts i propositionen framförda uppfattning om dessa befogenheter — fastän Kungl. Maj:t nu praktiserat sin uppfattning sedan gott och väl ett tiotal år tillbaka — torde herr Håstad i andra kammaren, som också reserverat sig blankt, beklaga att samma skrivning inte ger stöd för de kyrkopolitiska intressen, vilka han för sin del företrätt inom utskottet. Utskottet har helt enkelt nöjt sig med att referera de olika ståndpunkterna och försiktigtvis överlåtit åt Kungl. Maj:t att handla som han finner lämpligt, i insikt om att han med all sannolikhet kommer att handla på samma sätt som han handlat förut. Att herr Håstad och hans meningsfränder sträckt sig så långt i förtroende för Kungl. Maj:t har kanske inte skett med så lätt hjärta. Men att de ändå gjort det, har utan tvivel berott på att de äro så pass mycket realpolitiker, att de inte velat ta ansvaret för att måhända stjälpa eller förhala hela prästlönereformen, något som mycket väl skulle kunnat ske, om de hade förmått utskottet att skriva så, att Kungl. Maj:t provocerades till att underställa kyrkomötet för saklig prövning och samtycke, när mötet sammanträder i höst, denna prästlönereform i alla dess detaljer. Ty om kyrkomötet i höst skulle börja fingra på en löneproposition, som utarbetats i anslutning till det civila avlöningsreglementet för statens tjänstemän och alltså till stora delar efter automatiskt verkande regler, så betydde det att Kungl. Maj:t tvingades att ånyo underställa riksdagen en reviderad proposition i ämnet — måhända vid en tidpunkt

då den allmänna lönepolitiken har åtstramats igen och den psykologiska jordmånen för bifall till en sådan proposition blivit sämre än vad den är i dag eller vad den var, då principbeslutet fattades år 1949 — såsom vi minnas — under kraftig opposition.

När prästerskapet genom den lönereform, som nu skall beslutas, får ca 9½ miljoner kronor i löneförhöjningar, är det emellertid till övervägande delen det lägre prästerskapet, som flyttas upp till en rimlig lönenivå. Det förefaller onekligen — kanske tar jag dock fel — som om de mindre lönehöjningarna för prästerskapets »toppar» gjort en del av dessa mindre intresserade av löne regleringen som sådan än av att slå vakt om vissa kyrkopolitiska ambitioner. Ett stiftsmöte i Linköping häromdagen har rent av låtit sig förledas av dessa ambitioner därhän att hellre rekommendera ett avslag på Kungl. Maj:ts förslag till prästlöne reglering än att gå med på att göra avkall på någon eller några av kyrkomötets inbillade prerogativ. Dessa präster i linköpingsstiftet ha säkerligen missbedömt situationen, inte endast så tillvida att de tro sig vålla Kungl. Maj:t något avbräck, om deras rekommendation skulle följas. Tvärtom torde regeringen haft åtskillig möda med att övertyga sina valmän om att staten-arbetsgivaren har ett ansvar, som kräver att de statsanställda prästerna nu få en rimlig lönejustering i likhet med vad andra statsanställda fått. Det är nog också ett allmänt intryck, att de för närvarande anspråkslöst avlönade prästerna ha varit angelägna om och tacksamma för denna reform och knappast uppskattat biskopsmötets åtgärder att försöka konstruera fram en juridisk bevisning för kyrkomötesbefogenheter, som inte längre ha någon förankring vare sig i konstitutionell praxis eller i det allmänna rättsmedvetandet. Linköpingsprästerna torde också ha missbedömt hela denna fråga om kyrkomötets befogenheter. Kyrkomötet har grundlagsenlig rätt att medverka vid tillkomst eller ändring i kyrkolag samt har vetorätt gentemot av Konung och riksdag gemensamt fattade

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

beslut, som röra prästerståndets forna privilegier. Såsom vi hörde av statsrådet Quensel nyss, har Kungl. Maj:t den välgrundade uppfattningen, att de sista resterna av prästerskapets tidigare privilegier ha varit avskaffade sedan 1910 års prästlönereglering för det allmänna prästerskapet och sedan år 1936 för biskoparna och att den lönereglering, som behandlas här i dag, är av den natur, att den inte behöver underställas kyrkomötet för dess samtycke, vilket självfallet inte utesluter att Kungl. Maj:t kan remittera den till kyrkomötet för dess hörande.

När man på kyrkopolitiskt intresserat håll under de sista årtiondena gjort anspråk på att i de fall, då en ny ekonomisk förmån för prästerskapet har ersatt en äldre privilegierad förmån, författningsbestämmelserna rörande den nya förmånen skola såsom kyrkolag falla under kyrkomötets beslutanderätt eller också har gjort gällande, att privilegieskyddet skall anses överflyttat på den nya förmånen, så har Kungl. Maj:t, hur än regeringarna växlat, knappast någon enda gång fallit undan för dessa anspråk. Visserligen vidlåder en viss oklarhet begreppet kyrkolag, såsom statsrådet Quensel nyss framhållit. Kyrkolagsbegreppet har aldrig blivit uttömmande analyserat och definierat, men vid avgörandet av vad som är kyrkolag eller inte kan nog i allmänhet ledning hämtas från tidigare tillämpad konstitutionell praxis, och om man gör detta, finner man, att den inte ger något som helst belägg för att dagens prästlönereglering skulle vara av kyrkolags- eller privilegienatur. Möjligen med undantag av två mindre lagändringar rörande kyrkomusiker och domkapitel, varpå utskottet syftat i sin skrivning. Det förefaller mig som om utskottet i detta sitt utlåtande uttalat tveksamhet om det, som är klart dokumenterat, och sagt att intet tvivel råder om det, som måhända är tveksamt. Härmed har man, herr talman, givit stoff till framtida tolkningsdispyter mellan dem, som vilja tilldela kyrkomötet nu förgångna kyrkopolitiska befogenheter, och dem, som realistiskt me-

na att ekonomiska frågor av det slag, vi behandla vid denna lönereglering, tillkomma Konung och riksdag att alla-na besluta om.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag får uttrycka min tillfredsställelse över att statsrådet Quensel förklarar, att han ämnar ta upp frågan om bestämmandet av kyrkolagsbegreppet och eventuellt det fixerande av kyrkomötets ställning, som kan följa av en utredning. Jag tror för min del att frågan om den kyrkliga lagstiftningen är synnerligen svårbehärskad. Det se vi för övrigt redan av det utskottsutlåtande, som ligger på kammarens bord i dag. Vad man än kan säga om det, borde det enligt min uppfattning ha varit mera klagörande än det är. Utskottet borde ha sagt ifrån, på vilka punkter det anser att frågan om kyrkomötets ställning beträffande just denna lagstiftning är tveksam och vilka lagar som utskottet anser böra underställas kyrkomötet. Hur svårlöst frågan är, framgår också av att den varit föremål för en hel litteratur, som ständigt växer. Just i dagarna har den utökats med ett par arbeten.

Frågan är också utomordentligt ömtålig. Det är ett av mina starkaste politiska ungdomsminnen, när jag en dag i mars år 1908, alltså för fyrtioåttio år sedan, satt på läktaren i denna kammare under ett bordläggningssammanträde. Vid sammanträdet var — såsom vid bordläggningssammanträden i allmänhet — endast något tiotal av kammarens ledamöter närvarande, men det blev den kanske våldsammaste sammandrabbning, som har ägt rum i denna sal, nämligen mellan biskop Gottfrid Billing och dåvarande ecklesiastikministern statsrådet Åke Hammarskjöld. I en utomordentligt upprörd ton förklarade Billing, att han ansåg, att den omständigheten att den lagstiftning om prästlönereglering, som då var förelagd riksdagen, icke hade försetts med en paragraf, enligt vilken det för dess ändring i framtiden skulle fordras kyrkomötets bifall, innebar att man

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

sålde den svenska folkkyrkans frihet. Det ville Billing inte vara med om för än så mycket guld och än så gröna skogar. Mot denna uppfattning satte Hammarskjöld kyligt lugn. Han replikerade med frågan: Varför skall det finnas prästerliga privilegier? Andra samhällsklasser, som stå i det allmännas tjänst, ha icke några privilegier, utan de ha att lita uteslutande på det förtroende, som deras gärningar och deras arbete väcka. Det finns, sade Hammarskjöld vidare, icke någon anledning att prästerna skola ha en undantagsställning.

Sedan år 1908 ha känslorna lugnat sig, men redan den debatt, som nu äger rum, visar hur ömtålig frågan fortfarande är.

Jag skall inte trötta kammaren med att i detalj gå in på spörsmålet. Jag står i stort på samma ståndpunkt som ecklesiastikministern för fyrtyotre år sedan intog och som den härvarande företrädaren för ecklesiastikdepartementet står på i dag. Att gå närmare in på frågan är inte lämpligt, då den är alltför teoretisk för att lämpa sig för en kammardebatt, och den är kanske av sådan natur, att den över huvud taget inte lämpar sig för en muntlig framställning. Den är för svår för det.

Det är emellertid en punkt, herr talman, som jag skulle vilja belysa, och det var egentligen därför jag begärde ordet.

Det skall alltså ske en utredning. En fråga, som därvid särskilt bör beaktas, är vilken ställning riksdagen har då det gäller kyrkolagsfrågor. Det finns en teori som säger, att så fort kyrkomötet har givit sitt samtycke till och sitt godkännande av en lag, i varje fall om det skett enligt § 87 2 mom. regeeringsformen, denna lag inte får ändras eller upphävas annat än med kyrkomötets samtycke. Det finns mycket av bestickande natur i denna uppfattning. Den innebär bland annat en rät linje, såsom jag sade i ett anförande här i höstas, men den måste förses med en liten reservation. Jag skall ta ett praktiskt exempel.

När riksdagen fattade sitt beslut om det lagförslag, som sedermera blev 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning, sändes vissa paragrafer — det gällde den kyrkliga vigseln — till kyrkomötet för dess yttrande. Kyrkomötet antog paragraferna såsom kyrkolag och betonade därigenom, att dessa paragrafer icke för framtiden skulle kunna ändras eller upphävas annat än med kyrkomötets bifall. Kungl. Maj:t promulgerade därefter lagen och promulgerade då dessa paragrafer såsom kyrkolag. Jag har för min del inte någon erinran i sak att göra mot att dessa paragrafer förklarades vara kyrkolag, men det är att observera, att ett dylikt bestämmande skedde utan att riksdagen har varit med om det, och det tycker jag inte är riktigt. Mot att Kungl. Maj:t, utan att riksdagen godkänt det, inhämtat kyrkomötets samtycke till vissa lagbestämmelser, är ingenting att säga, men det är då naturligtvis mycket svårt att hävda, att riksdagen skall vara bunden för framtiden vid att dessa lagbestämmelser äro kyrkolag. Det bör klargöras — och det är detta jag skulle vilja stryka under — att även riksdagen bör ha någonting att säga beträffande denna sak, huruvida kyrkomötet skall anses ha medbeslutanderätt beträffande en viss lag. Om riksdagen har varit med om att kyrkomötet har medbeslutanderätt, blir det någonting helt annat. Då kan man med skärpa och fullkomlig klarhet hävda, att beträffande lagen kyrkomötets samtycke skall inhämtas även för framtiden.

Jag skall, herr talman, inte trötta med att ytterligare behandla denna fråga. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON OLA: Herr talman! Då principbeslutet fattades vid 1949 års riksdag angående löne- och pensionsregleringen för präster, yrkade vår grupp i motion avslag på förslaget. Vi framhöllo det omotiverade i att prästerna skulle medgivas att komma i en sär-

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

skild förmånsställning genom att på förhand tillförsäkras denna löneförhöjning, medan praktiskt taget alla andra lönetagare voro fastlåsta genom lönestoppet. Nu föreligger alltså det definitiva förslaget efter utskottsbehandling i utarbetat skick, och det är till detta vi i dag skola ta ställning.

Vi erinra i vår motion i andra kammaren, nr 615 av herr Senander m. fl., om den kompensation för dyrtiden, som består i att det rörliga tillägget ökat från 12 till 32 procent och som prästerna också blivit delaktiga av, jämte den av årets riksdag beslutade höjningen av maximigränsen för det rörliga tillägget från 1 200 till 1 600 kronor. Detta sammantaget innebär ju betydande lönehöjningar. Vidare skall tillämpas en lönegradsplacering efter en särskild prästlöneplan och en pensionering, som ansluter sig till statstjänarnas pensionsvillkor och som innebär en avsevärd höjning av lönerna.

I motionen har anförts, att det kan anses utmanande, att statsmakterna bevilja löneförhöjningar på sammanlagt 9½ miljoner kronor om året till en grupp löntagare, som icke böra avlönas av staten, samtidigt som anslag till högst berättigade och angelägna sociala och kulturella ändamål bli utsatta för kraftiga nedskärningar under hänvisning till det ekonomiska läget.

Det är också tydligt, att uppskattningen av denna löne reglering på prästerligt håll är ganska delad. Jag såg i en stor och betydande tidning i Göteborg, att prästerna varit samlade till konvent i Sala och därvid i ett uttalande förklarar, att de hellre avstå från den föreslagna löneförbättringen än att få den på bekostnad av stora kyrkliga värden. I propositionen har, säger man, »löneförbättringen på ett olyckligt sätt sammankopplats med krav på omfattande förändringar i kyrkans organisation och arbetsförhållanden. Bl. a. skola många prästerliga befattningar vakansättas, varigenom de berörda församlingarna tills vidare berövas sin urgamla rätt att själva välja innehavare av ordinarie prästerliga befattningar. Här-

igenom skulle bristen på präster öka», konstaterar man. »Vidare skulle vissa pastorat sammanslås, med påföljd att åtskilliga församlingar troligen berövas sina söndagliga gudstjänster.»

Det är alldeles tydligt att meningarna äro ganska delade bland prästerskapet om den föreslagna organisationen och lönesättningen. Detta framgick också av vad en tidigare talare nämnde om den prästerliga opinion, som kommit till uttryck vid ett möte i Linköping.

Ärkebiskopen kommer nu upp i en lön av 34 000 kronor per år jämte representationsbidrag å 9 000 kronor, eller sammantaget omkring 43 000 kronor. Biskopen i Lund får 31 000 kronor jämte 5 000 kronor i representationsbidrag, d. v. s. 36 000 kronor per år. Övriga biskopar få 31 000 kronor jämte 3 000 kronor i representationsbidrag, alltså 34 000 kronor per år.

Principbeslutet i denna fråga är ju redan tidigare fattat, men vi ha inte kunnat godtaga detsamma såsom berättigat. Därför ha vi även denna gång i vår motion i andra kammaren yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Senander m. fl. i andra kammaren väckta motionen nr 615.

Herr HERLITZ: Herr talman! Fru Lindström gjorde i sitt anförande några reflexioner angående sammanhanget mellan den föreslagna löne regleringen och den konstitutionella fråga som rivits upp. Om jag förstod henne rätt, gingo överbägandena närmast ut på att biskoparna, som inte hade någon riktig ekonomisk reveny av den nya löne regleringen, voro tämligen likgiltiga för den och därför utan skada för sig själva kunde resa den kyrkopolitiska och konstitutionella frågan. Jag skall inte alls skatta åt de tankebanorna, och därav följer att jag betraktar även de uttalanden, som från biskopligt håll gjorts, såsom uttryck för en verklig, ärlig övertygelse.

Jag ber att få uttala min tillfredsställelse över statsrådet Quensels tillkännagivande i dag i kammaren, att han är

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

sinnad att underkasta den kinkiga fråga, som vi nu stå inför, en mera grundlig prövning. Detta är tacknämligt, fastän man naturligtvis måste beklaga att utredningen inte redan skett; nu är ju situationen den att vi famla i det dunkel, som tydligt breder sig över utskottets utlåtande.

Såsom herr Holmbäck redan framhållit, har oerhört mycket skrivits i denna konstitutionella fråga; jag tror inte, att det är många statsrättsliga frågor som blivit föremål för lika omfattande undersökningar. Till vad som blivit tryckt har man att lägga intressanta otryckta utredningar — jag nämner särskilt en av landshövding Widén, som tycks vara bortglömd i detta sammanhang. På något underligt vis har emellertid all denna tankemöda varit förgäves då det gällt att bereda klarhet för statsmakternas avgöranden.

Det enkla faktum vi ha att hålla oss till är — om jag får uttrycka mig litet summariskt — att allting förlöpte i sämja och gamman fram till slutet av 1930-talet, i det att lagstiftning av denna art regelmässigt gick till kyrkomötet för godkännande. I detta hänseende förelåg en allmän mening, som ungefärligen stämde överens med vad alla lärda män tänkt om saken; jag avstår från att närmare analysera grunderna till denna mening. Vad som sedan hänt är att kammarrådet Wohlin i en mycket uppmärksam undersökning mot slutet av 1930-talet kom till ett helt annat resultat än någon annan förut gjort. Han intar en ståndpunkt, till vilken ännu i de yttersta av dessa dagar ingen annan har anslutit sig; jag bortser då från kansli rådet Brolins ännu så länge endast stencilerade utredning. På grundval av den Wohlinska utredningen lade statsrådet Engberg i slutet av 1930-talet hastigt och lustigt om hela praxis i behandlingen av dessa frågor.

Man kan fråga sig, hur riksdagen sett på detta spörsmål. Lagutskottet gjorde år 1936 ett till den grad dunkelt uttalande, att det kan tagas till intäkt för nästan vilken ståndpunkt som helst i frågan. Sammanhanget var väl helt enkelt det,

att riksdagen redan då hade börjat tappa allt intresse för konstitutionella frågor; den stämning hade börjat göra sig märkbar, som nu är så välbekant för oss alla, att allt sådant betraktas som ett ämne för juristers onödiga härklyverier. Det gick inte att få riksdagen att bekymra sig om saken. Också i fortsättningen har det varit samma brist på intresse, något som till en del möjligen kan förklaras av att det varit frågor av en relativt ringa storleksordning som kommit före.

Riksdagen har sitt stora ansvar för att den inte själv påfordrat något verkligt grundligt penetrerande av denna statsrättsliga fråga, och min del av detta ansvar ikläder jag mig gärna. Jag bekänner att jag vid många tillfällen här i riksdagen kunde haft anledning att ta itu med hithörande frågor och söka intressera riksdagen för en annan uppfattning rörande dem. Jag har inte gjort det, och skälet har helt enkelt varit att andra och större konstitutionella frågor tagit uppmärksamheten i anspråk; det har här gällt ganska periferiska frågor, som det inte funnits några praktiska skäl att dröja vid.

Om alltså riksdagen har att bära sin skuld, tycker jag nog ändå att Kungl. Maj:t borde haft anledning att förr eller senare intaga en mera grundligt övervägd ståndpunkt i frågan och alltså något mera intensivt konfrontera de olika meningarna. I all synnerhet borde detta ha skett vid behandlingen av den nu föreliggande, verkligt stora frågan. Riksdagen får emellertid nu endast vägledning i jämförelsevis korta hänvisningar till kammarrådet Wohlins ståndpunkt.

Det skulle naturligtvis vara frestande att här upptaga en debatt och söka utveckla en egen mening om hur dessa spörsmål böra bedömas. Herr Holmbäck har emellertid redan antytt, hur vansklig hela frågan är, och jag tror att den saken blev ganska klar, då han själv kom in på en liten detalj i problemkomplexet. Det är ju också svårt att i vår riksdagens sista skede intressera kammarens ledamöter för spörsmål av denna art.

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

Frågan är utomordentligt svår bland annat därför att det gäller att på nutida förhållanden tillämpa lagbud, som nedskrivits för 140 år sedan, i 1809 års regeringsform. Vilken betydelse skall man t. ex. inlägga i termen »prästerliga privilegier», sedan förhållandena nu hunnit bli helt och hållet förändrade? Jag vill säga i anslutning till det citat, som herr Holmbäck anförde, att termen »prästerskapets privilegier» nog ger det hela en litet felaktig färgning. Det bör stå klart för var och en, att det numera inte rör sig om att garantera de enskilda prästmännens rätt, utan att det i första hand gäller att skydda kyrkan såsom sådan och dess självständighet.

Frågan är svår också av den anledningen att man vid grundlagstillämpningen även måste ta hänsyn till praxis, vilken i detta fall är oerhört motsägelsefull och inkonsekvent. Och vad värre är: man kan på den ena punkten efter den andra skönja, hurusom de, som handlat, inte haft någon klarare uppfattning av de konstitutionella sammanhangen än det sammansatta utskottet i år haft — jag hoppas att det är tillåtet att säga detta utan att det behöver uppfattas såsom någon ohövlighet.

Jag avstår alltså från att ingå på någon utförligare argumentation.

Vad beträffar den ståndpunkt riksdagen nu har att intaga kunde jag givetvis ha önskat en mera positiv skrivning från utskottets sida, men jag anser ändå denna skrivning något bättre än en oförbehållsam anslutning till Kungl. Maj:ts uttalanden. Utskottets skrivning innebär, såsom här redan framhållits, att Kungl. Maj:t nu har att under konstitutionellt ansvar överväga, hur saken i fortsättningen skall behandlas. Jag vågar i detta sammanhang rikta en vördsam vädjan till statsrådet Quensel att taga spörsmålet under förnyat noggrant övervägande. Särskilt vill jag framhålla att det otvivelaktigt finns frågor i detta lagkomplex, som höra under kyrkomötets medbestämmanderätt; den saken har också utskottet understrukt. Det är uppseendeväckande, att en för kyrkans ställning i samhället och för dess frihet så

fundamental faktor som lagen om kyrkofond nu för första gången — om jag inte misstär mig — skall ändras utan att kyrkomötet får tillfälle att därtill ge sitt samtycke.

Jag sätter alltså min lit till detta övervägande och även till den av statsrådet bebådade utredningen, som jag hoppas skall kunna skapa större klarhet om de konstitutionella sammanhangen. Efter allt som här har sagts om frågans invecklade natur kunde det tyckas, som om utredningen skulle bli utomordentligt svår och sysselsätta de lärda under mycket lång tid. Låt mig då framhålla att den fråga, som här skall utredas, i två väsentliga hänseenden är jämförelsevis klar.

I motsats till herr Holmbäck och med förbehåll för att min ståndpunkt möjligen kan i någon mån rubbas av vad han hade att säga om giftermålsbalkens behandling o. s. v. skulle jag vilja framhålla en princip, som vi alla här i landet hållit mycket styvt på utan att kanske alltid reflektera över grundvalen för den och som år 1926 av dåvarande ecklesiastikministern Olof Olsson i en proposition uttrycktes med de enkla orden, att »enär prästlönelagarna tillkommit under medverkan av riksdagen och kyrkomötet, samstämmigt beslut av Kungl. Maj:t och nämnda båda representationer erfordras för ändringens genomförande». Jag nekar icke till att det var ganska intressanta och enligt min mening delvis riktiga synpunkter professor Holmbäck anförde på problemet om denna princip — som brukar kallas den »formella lagkraften». Men i det stora hela taget ha vi väl i likhet med herr Olof Olsson brukat hålla på denna princip, och jag tror att den hjälper oss ett gott stycke framåt i den fråga vi stå inför.

Men framför allt vill jag understryka, att lösningen av spörsmålet underlättas, om man beaktar att de bägge begrepp i grundlagarna, vilka man här har att utgå från, äro i viss mån tänjbara: dels kyrkolagen, där kyrkomötet skall vara medbestämmande, och dels de prästerliga privilegierna, till vilkas ändring kyrko-

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

mötet skall ge sitt bifall. Vad beträffar ändringar av förut bestående privilegier, är det uppenbart att de tre beslutande instanserna ha principiell frihet att säga antingen att de nya regler, som man avser att genomföra, inte längre skola ha privilegieskydd eller att ett sådant skydd fortfarande skall gälla, eftersom det rör sig om en ändring av bestående privilegier. Häri ligger, att de beslutande ha viss möjlighet att fritt bestämma vad de vilja tillägga privilegiekaraktär. Men ännu mycket tydligare är detta förhållande i fråga om kyrkolag. Alla som försöka att på något vis definiera begreppet kyrkolag säga, såsom herr statsrådet mycket riktigt framhöll i sitt anförande, att kyrkolag är de grundläggande reglerna med avseende på kyrkan, eller något i den stilen. Nu står det ju Konung, riksdag och kyrkomöte fullt fritt att bedöma, vilka regler man vill betrakta såsom grundläggande för kyrkan och fördenskull tillägga kyrkolags karaktär. Jag fattade statsrådets tankegång så, att han just önskade ett dylikt övervägande om vad som skall inläggas i begreppet kyrkolag, och ta vi det så, tror jag att den behådade utredningen kan bli fruktbringande.

Det sagda innebär, att vi inte bara ha att göra med en statsrättslig utan också med en politisk fråga, nämligen huruvida man vill eller icke vill att kyrkan skall ha kvar något av det gamla skyddet för de ekonomiska tillgångar, som åt den trygga en i viss mån oberoende ställning inom samhället och ge den möjligheter att fullfölja sina uppgifter. Om vi vilja erkänna något av detta oberoende — något som man inte tvekade om fram till slutet av 1930-talet — synes det mig, som om detta vore ett naturligt uttryck för det förhållande som, så vitt jag uppfattat saken rätt, i närvarande stund råder mellan stat och kyrka i vårt land. Detta förhållande präglas, inte annat än jag kan förstå, i mångt och mycket av en anda av förståelse. Därför borde det finnas möjlighet att utstaka riktlinjer för kyrkomötets befogenheter, som ge åt kyrkan vad kyrkan tillhör och åt staten vad den tillhör.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag vill först uttala den förhoppningen, att kammarens ledamöter inte låta avskräcka sig av det lilla bibliotek jag tagit med mig upp i talarstolen. Jag kan försäkra att jag inte i någon större omfattning kommer att begagna det; endast ett och annat citat kommer jag att hämta därur.

Vad beträffar statsrådet Quensels anförande här i kammaren, vill jag tacka honom för det lätta handlag med vilket vilket han berörde de modifikationer sammansatta stats- och första lagutskottet gjort i den kungl. propositionen, modifikationer som uppenbarligen inte framkalla någon opposition från hans sida.

Herr statsrådet ingick inte närmare på alla de konstitutionella frågor av kontroversiell art, som aktualiserats genom den kungl. propositionen. Jag vill beklaga att propositionen aktualiserat dessa frågor, något som enligt mitt förmenande icke var nödvändigt. Statsrådet Quensel har redan i kyrkomötet givit uttryck åt sin tanke i dessa stycken, och det var inte på något sätt motiverat att i en framställning till riksdagen upprepa de kända synpunkter, som då framfördes.

Den psykologiska effekten av statsrådets utläggningar har varit att det förtroende i hög grad reducerats, som det svenska prästerskapet tidigare i stor utsträckning haft för statsrådet Quensel. Man behöver inte mycket känna till opinionen inom det svenska prästerskapet för att märka det kalla vinddrag, som för närvarande går genom detta prästerskap när det gäller statsrådet.

I likhet med föregående talare hälsar jag med tillfredsställelse den utredning angående begreppet kyrkolag, som statsrådet Quensel ställt i utsikt. Jag tycker emellertid att det hade varit en naturligare ordning att först låta verkställa utredningen och därefter göra bestämda uttalanden. Statsrådet Quensel har gått den motsatta vägen; i propositionen göras mycket kategoriska uttalanden, och först därefter ställes en utredning i utsikt.

När det gäller denna utredning skall

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

jag inte tillåta mig säga mer än att jag hoppas, att kommittén inte får en sådan sammansättning, att dess slutliga ställningstagande redan från början är fullständigt klart på grund av att majoriteten företräder en viss uppfattning.

Vad beträffar vakanssättningen vill jag i anledning av herr statsrådets anförande framhålla, att utskottet eftersträvat en restriktiv skrivning, som innebär att vakanssättning icke i onödan skall företagas eller bli långvarig. Det var med tillfredsställelse jag hörde, att statsrådet anslöt sig till den restriktiva skrivning utskottet på denna punkt har presterat.

Jag skall också tillåta mig att säga några ord med anledning av fru Lindströms anförande. I den konstitutionella frågan var hon mycket mera utförlig än juristen statsrådet Quensel, och jag måste beundra de lätta fjät, varmed hon närmade sig dessa ytterligt intrikata, synnerligen svåra och kontroversiella konstitutionella spörsmål, samt den lätthet varmed hon också kom fram till bestämda meningar rörande dessa besvärliga ting. Jag skall inte nu, i vårriksdagens sista, bråda tid inveckla mig i en kontrovers med fru Lindström om dessa ting mer än i så måtto, att jag vill erinra om att när fru Lindström säger, att statsmakterna icke en enda gång fallit undan för kyrkomötets anspråk, orsaken kan tänkas vara att Kungl. Maj:t under åren 1910—1936 regelbundet hörde kyrkomötet, som alltså under hela denna tid inte hade anledning att anförda några som helst klagomål.

Fru Lindström har emellertid miss-tolkat skrivningen i slutet av utskottets utlåtande rörande den konstitutionella frågan. Där skriver nämligen utskottet så här: »Spörsmålet, vilka ytterligare åtgärder som kunna erfordras härför, ankommer på Kungl. Maj:ts avgörande.» Detta gäller både kyrkomötet och lagrådet. Vad lagrådet beträffar är saken fullständigt klar. Jag kan hänvisa till § 21 regeringsformen, som klart säger ifrån, att det är Kungl. Maj:t som hänvisar ärendena till lagrådet, och vad kyr-

komötet beträffar har ju den ordningen icke någon gång rubbats, att det slutliga avgörandet därvidlag ligger hos Kungl. Maj:t. Man förutsätter att Kungl. Maj:t handlar enligt grundlagens föreskrifter, och det har naturligtvis även det sammansatta stats- och lagutskottet förutsatt. Det är alltså inte vi i utskottet, som ha lagt denna fråga i Kungl. Maj:ts händer; det är grundlagen själv som har gjort det.

Jag skall också be att få säga några ord med anledning av herr Holmbäcks anförande. Herr Holmbäck hade några ord om kompromissen, som han tydligen inte finner i allo sådan som den borde vara. Jag vet inte om jag gör mig skyldig till någon paradox, om jag säger att en relativt tillfredsställande kompromiss är en sådan, som de medverkande finna relativt otillfredsställande. I varje fall är det min erfarenhet av kompromisser, att ingen av dem som varit med om dem är riktigt tillfredsställd. Bakom detta ligger ju en annan regel, en regel som jag trodde att vi gamla parlamentariker hade lärt oss, den nämligen att man får göra politik liksom man får föra krig, inte som man vill utan som man kan.

Professor Holmbäck var också inne på begreppet privilegier, och därvidlag har han redan fått svar på en punkt från professor Herlitz. Det är självklart, att prästerskapets privilegier till väsentlig del äro kyrkans och inte prästernas privilegier; men därtill vill jag säga, att det är väl ingen i denna kammare som tror, att den lilla rest som finns kvar av dessa privilegier eller det som har kommit i de gamla privilegiernas ställe gjort det svenska prästerskapet till ett privilegierat stånd. Långt därifrån!

Herr Holmbäck citerade också biskop Billing. Jag tror inte det är ur vägen att vid detta tillfälle citera ett uttalande, som denne kloke ledamot av denna kammare en gång fällde 1908. Han sade några ord, som jag tror det är anledning beakta även i dag. »Är det verkligen rimligt», sade han, »att den svenska kyrkans hela ekonomi skall

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

läggas utanför den svenska kyrkans representations bedömande? Är det rimligt? Är det rättvist? Är det klokt, att det ställes så, att den svenska kyrkan icke skall få något ord att säga om hela sin ekonomiska ställning?» Jag skall tillåta mig att sedermera komma litet mera in på denna sak.

Till sist berörde herr Holmbäck en rättsprincip som gäller i nästan hela Västerlandet och som innebär, att om en lag antages i vissa konstitutionella former under medverkan av vissa konstitutionella krafter, så skall lagen ändras på samma sätt som den blivit antagen, om det icke finns undantagsbestämmelser som dispensera från denna regel. Det är en regel, som ofta inte är inskriven i författningarna men som icke desto mindre tillämpas som en allmän rättsprincip. Jag är övertygad om att vissa jurister skulle säga, att det är ett slags naturrätt. Det är en princip, som i detta sammanhang kanske ändå förtjänar ett visst beaktande.

För övrigt kan jag bara konstatera, att professor Holmbäck yrkade bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet och över huvud taget behandlade det med stor välvilja. Detsamma kan ju sägas om professor Herlitz, som väl beaktat de svårigheter som föreligga och ha förelegat för det sammansatta stats- och första lagutskottet. Herr Herlitz anmärker dock på att utlåtandet är dunkelt. Ja, ingen är mera medveten om detta dunkel än jag. Jag skulle rent av kunna säga, att vad som föreligger i detta utskottsutlåtande är ett organiserat dunkel. Men jag vill tillägga, att det finns en sak som är dunklare, och det är professor Herlitz egen motion. Herr Herlitz skriver i den brännande och aktuella frågan på följande sätt: »För egen del vågar jag, av nyss antydda skäl, ej uttala någon bestämd mening om räckvidden av kyrkomötets rätt.» Det är ju den springande frågan. Och sedan slutar herr Herlitz med att säga: »Med stöd av vad nu anförts tillåter jag mig hemställa, att riksdagen vid besvarande av propositionen nr 156 måtte uttala sig på sätt som i motionen an-

givits.» Herr Herlitz har alltså intet annat krav på utskottet än detta, att vi icke skulle våga uttala någon bestämd mening om räckvidden av kyrkomötets rätt. Jag tror jag får säga, att utskottet faktiskt har gått längre än så.

Herr Herlitz var också inne på riksdagens grundlagsvårdande uppgifter. Det är en uppgift, som framför allt avilar konstitutionsutskottet. Konstitutionsutskottet har haft många anledningar, framför allt efter 1936, att konstatera, att lagrådet och kyrkomötet icke ha hörts i olika frågor. Detta har emellertid icke skett, och jag får säga, att sådana anmärkningar hade varit mycket, mycket värdefullare och mycket, mycket viktigare än de små petitesser som ofta ha sysselsatt det höga konstitutionsutskottet. Detta är inte någon periferisk fråga, som det har sagts, och jag vill konstatera, att Kungl. Maj:t på s. 28 i propositionen har kunnat åberopa, att det från riksdagens sida icke har yppats någon kritik mot det sätt, varpå dessa ärenden handlagts. Det heter där: »Lika litet som lagrådets yttrande inhämtades över 1910 års prästlöneregleringslag, emeritilönelag eller kyrkofondslag har detta skett vid senare ändringar i eller tillägg till denna lagstiftning. Från riksdagens sida har icke vid något tillfälle gjorts någon erinran häremot.» Här har konstitutionsutskottet enligt mitt förmenande försummat en väsentlig uppgift.

Men jag vill inte sluta delta lilla anförande utan att komma in på vissa principiella frågor. Jag tycker mig märka i Kungl. Maj:ts proposition en katedral byråkratisk uppfattning om vad kyrkan är. Man får, i fall dessa linjer fullföljas, om jag så får uttrycka mig, ett kungligt ecklesiastikverk, eller om jag får uttrycka mig mera vulgärt, som en annan äldre, numera avliden svensk politiker brukade uttrycka det, ett kungligt salighetsverk, och bakom sådana tankar har man ju understundom funnit den motiveringen, att staten skall trycka kyrkan så hårt i sina armar, att denna slutligen krossas. När man läste den proposition och det betänkande,

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

som lågo till grund för våra beslut i religionsfrihetsfrågan, märkte man en helt annan tendens. Där har den enskilde svenske medborgaren fått ökade rättigheter och de fria kyrkosamfundet större självständighet och vidgad självstyrelse. Är det inte rimligt, att kyrkliga organ få träffa avgöranden i rent kyrkliga frågor? Är det inte klokt? Är det inte riktigt? Sedan lämnar jag i detta sammanhang rättsfrågan åt sitt öde, därför att det inte har varit min mening att diskutera den. Skulle man fortsätta på den väg som här har blivit beträdd i den kungl. propositionen, skulle detta till sist kunna utlösa den effekten, att man finge en evangelisk-luthersk frikyrka, som vill frigöra sig från statstvånget för att få något av den självständiga ställning som våra frikyrkor redan ha.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Fru LINDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Herr Andrén har kritiserat vad utskottet skrivit beträffande frågan om kyrkomötets medverkan vid denna löne-reglering och ironiserat över att jag skulle ha haft så lätt att fatta, så lätt att ta ståndpunkt till en svår och inkrånglad fråga, som juristerna ha svårt att begripa. Ja, det är ju möjligt, att jag har en olycklig kärlek till rent språk och att det är mera praktiskt och ger bättre tillfälle till betäckning åt olika håll, om man som professor Andrén föller en språklig dimridå mellan sig och de intresserade parter, som skola bita i detta utskottsutlåtande efter oss och vaska fram dess innehåll. Men jag har svårt att förstå, att det skulle behövas så mycket tvivelsjuka hos så många av högerns professorer — professorerna Andrén, Herlitz och Håstad — för att taga ståndpunkt till denna fråga om kyrkans rättsliga befogenheter, om det inte sammanhänge med högerns gamla goda förbindelser med kyrkan som institution och som konserverande samhällsfaktor.

Professor Herlitz har redan sagt, att

praxis är så växlande, att den inte ger någon ledning. Han har dock nämnt, att det var en milstolpe i praxis, som inträffade i slutet av 1930-talet. Men han glömde nämna, att den kyrkliga ekonomiska lagstiftningen under de 50 åren fram till 1910 aldrig gick till kyrkomötet för dess bedömande och samtycke — just en illustration till denna växlande praxis. Vi ha ju inom utskottet fått föredragningar i detta ämne, som gått tillbaka till 1863 års kyrkomötes intentioner, och vi ha fått höra djuplodande historiska analyser i ämnet. Men det avgörande för den ståndpunkt som jag tagit och det som gjort att jag krävt ett mindre dunkelt skrivsätt i utskottets utlåtande har varit frågans behandling vid 1909 och 1910 års riksdagar, då ju Kungl. Maj:t tog klar ståndpunkt till spørsmålet, huruvida de då beslutade prästlönereglerings- och emeritilönelagarna, lagen om kyrkofond och den ecklesiastika boställsordningen utgjorde kyrkolag och skulle handläggas som sådan eller inte. Då oppositionen bestritt detta klara ståndpunktstagande, har man försökt bortförklara såsom oväsentligt det faktum, att lagrådet icke hörts över de tre förstnämnda lagarna, vilket borde ha skett, om de hade varit av kyrkolags natur. Visserligen har det ju bevisligen slarvats med remisser till lagrådet ibland, så det är i och för sig intet egentligt bevis för att dessa lagar icke äro av kyrkolags natur, att lagrådet har blivit förbigånget.

Herr HERLITZ (kort genmäle): Herr talman! Jag har samma tid till mitt förfogande, och därför måste jag avstå från alla försök att följa fru Lindströms resonemang och gendriva det.

Jag begärde ordet närmast för att professor Andrén, av skäl som jag inte fullt uppfattade, fann anledning att understryka, hur osäker jag hade varit i mitt bedömande av denna sak. Det var kanske överflödigt, emedan jag själv hade framhållit, hur utomordentligt vanskelig saken var. Kanske ligger förklaringen i att professor Andrén kände det som en

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

skarp kritik mot utskottets utlåtande, då jag sade att utlåtandet hade varit dunkelt. Det var inte menat som kritik. Jag förstår mycket väl att utskottet, allra helst som det skulle skriva ihop sig, inte kunde vara klarare, och då förlåter kanske herr Andrén, att inte heller jag har kommit till den djupa visdomen. Men jag vill ändå ha sagt, att så renos på klarhet var jag inte — som herr Andrén ville antyda — att jag bara sagt, att jag inte ville ange min mening om räckvidden av kyrkomötets rätt, att jag inte ville göra något påstående om olika slag av lagar o. s. v. Jag har tvärtom angivit två bestämda synpunkter på hur denna fråga bör behandlas. Sedan är det en sak för sig, att den ena av dessa synpunkter har utskottet i sitt referat hoppat över.

Jag ber också, herr talman, att få till kammarens protokoll antecknat, att då motionen måste skrivas i utomordentlig hast, fann jag mig böra sätta ihop en promemoria, som närmare utvecklade den statsrättsliga tankegången. Denna promemoria var utdelad till utskottets ledamöter.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Vad jag sade var ju egentligen endast, att när herr Herlitz anmärkte på den bristande klarheten och det dunkel som förekommer i utskottets utlåtande, skulle man kunna rikta samma anmärkning mot herr Herlitz' egen motion. Jag tillät mig belysa detta genom ett litet citat.

Det kunde vara frestande att också gå in på vad som anfördes av fru Lindström, men jag vill inte upptaga tiden med alla de långa resonemang, som ett verkligt vederläggande eller på vissa punkter godkännande av hennes uttalanden skulle föra till.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Om jag blandar mig i denna diskussion, är det därför att jag vid föregående tillfällen som medlem av regeringen flera gånger haft anledning att taga stånd-

punkt till detta problem. Första gången var det som justitieminister 1920, och jag kan även fortsätta den historieskrivning som min ärade vän herr Holmbäck begynte med, när han talade om 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning, som underställdes kyrkomötet såsom kyrkolag. När vi kommo fram till 1920, gällde det att kodifiera den nya giftermålsbalken. Det innebar, att man upphävde 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning och i stället satte in i sak samma bestämmelser i den nya giftermålsbalken. Då uppkom ju den fråga som berördes både av herr Holmbäck och av herr Andrén, huruvida man kunde upphäva en lag, av vilken vissa paragrafer hade tillkommit såsom kyrkolag utan att höra kyrkomötet. För min del ansåg jag som justitieminister kyrkomötets hörande obehövt. Det var en viss strid om frågan, men den nya giftermålsbalken antogs av riksdagen enligt Kungl. Maj:ts förslag utan någon hänvisning till kyrkomötet, alltså i trots av den naturrätt som herr Andrén trodde att juristerna i allmänhet skulle anse föreligga, att om en lag kommit till stånd på ett sätt, måste den upphävas på samma sätt. Man upphävde alltså 1915 års lag utan att fråga kyrkomötet och stoppade in de motsvarande delarna i giftermålsbalken.

I själva verket förstår ju var och en, som följt med dessa frågor en smula, att här har varit en viss maktstrid mellan å ena sidan de kyrkliga intressena, representerade av kyrkomötet och dess prästerliga representanter, och å andra sidan, om jag så får uttrycka mig, de civila statsmakterna. Denna maktstrid har ju pågått i många årtionden, och jag måste bestämt bestrida herr Herlitz' historieskrivning, när han förklarade, att här hade allting ordnats i sämja och ro ända fram till 1930-talet, då några ondskefulla herrar — kammarrådet Wohlin och dåvarande statsrådet Engberg — plötsligt hade gått till attack mot den rådande uppfattningen och vänt upp och ned på begreppen. Nej, det var inte så. Det har varit en

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

lång, successivt fortgående utveckling, där det för riksdagen tett sig alltmera oegentligt, att kyrkomötet skulle ha vetorätt i en mängd frågor, som inte alls voro specifikt kyrkliga. Framför allt gällde detta de kyrkligt ekonomiska frågorna.

Herr Andrén frågade här emfatiskt: Är det verkligen meningen, att kyrkan inte skall få bestämma i rent kyrkliga angelägenheter? Ja, herr Andrén bör väl erkänna, att frågan om prästernas avlöning och andra sådana frågor av kyrkligt ekonomisk natur anse vi inte i allmänhet i riksdagen vara rent kyrkliga frågor. Om det gäller kulten eller vissa organisatoriska spörsmål rörande kyrkan, är det en annan sak. Där kan man tänka sig, att kyrkomötet även i framtiden behåller sin bestämmanderätt.

Det är alltså denna kraftmätning — en icke ovanlig sak inom politiken — som herr Andrén med sitt blomsterspråk kallade för de kalla vindar som från prästerskapet slogo emot statsrådet Quensel. Det är helt enkelt en långvarig konstitutionell utveckling, som utmynnat i att riksdagen ansett sig ha bestämmanderätt i de kyrkligt ekonomiska frågorna. Den har goda konstitutionella skäl för detta. Det är klart, att när den utredning kommer till stånd, som min kollega statsrådet Quensel bebådade, skall man inte vänta av den, att man från riksdagens sida skall retirera och ge kyrkan befogenheter, som den till äventyrs haft för hundra år sedan, utan man får givetvis tänka sig, att den utredningen kommer att utmynna i att man preciserar det nuvarande rättsläget och eventuellt jämkar på det till kyrkomötets nackdel, men inte i motsatt riktning.

Jag kanske skulle tillägga i fråga om professor Herlitz' historieskrivning, att den kommer ju också i fullständig strid med vad professor Holmbäck sagt kort förut. Herr Holmbäck hade ju rent av ett ungdomsminne ifrån den häftiga sammandrabbning som skedde 1908 i denna fråga emellan biskop Billing och statsrådet Hugo Hammarskjöld — inte

Åke Hammarskjöld. Det var ju ytterligt dramatiskt, och detta visar att det var strid redan då och inte först på 1930-talet, som herr Herlitz ville göra gällande.

Jag har, som sagt, på grund av mina gamla minnen i denna fråga läst utskottets utlåtande med ett visst intresse, och jag får ju säga som flera andra ha sagt här, att inte är det vidare klarläggande, men jag tyckte ändå det var litet orättvist av herr Andrén att göra herr Herlitz ansvarig för oklarheten i hans motion, när utskottsutlåtandet avspeglar den oklarhet som finns i motionen. Herr Andrén står ju för utskottets utlåtande, men han säger att vilja är en sak och kunna en annan — han har inte kunnat få in sina synpunkter i denna kompromiss. Men nog hade han kunnat klargöra dem, om han hade önskat, i den ena eller andra formen, så han är väl i grunden lika dunkel som herr Herlitz, när det gäller att taga en definitiv ståndpunkt i detta spörsmål.

Det var en passus i utskottsutlåtandet, som jag verkligen fäste mig vid, och det är när det står, att ett par av lagförslagen i detta komplex utan tvivel äro av kyrkolags natur. Detta överensstämmer ju inte med vad Kungl. Maj:t utgått ifrån i propositionen, och jag har försökt få reda på vilka dessa lagförslag voro. Fru Lindström meddelade nu i kammaren, och det stämde med vad jag hört före debatten, att detta skulle gälla två små ändringar, den ena i lagen om kyrkomusiker, den andra i lagen om domkapitel. I den nuvarande lagen om kyrkomusiker har 1 § antagits som kyrkolag, men icke de andra paragraferna. Nu föreslås en 1 a §, som inte gör någon ändring i 1 §, och då skulle denna 1 a §, såvitt man får tro denna uppgift, vara av kyrkolags natur. Den innebär, att det kan inrättas kyrkomusikerbefattningar även i icke territoriella församlingar — inte bara i territoriella församlingar, som det står i 1 § — om Kungl. Maj:t och riksdagen så bestämma. Utskottet menar alltså, att Kungl. Maj:t och riksdagen icke kunna utan kyrkomötets samtycke inrätta kyrkomusikerposter i de

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

där tre icke territoriella församlingarna. Jag trodde att 1 § var helgad som kyrkolag för att den skulle vara ett skydd mot att kyrkomusikerna togos bort av de civila statsmakterna, men om de civila statsmakterna vilja öka på antalet kyrkomusiker, så kan det väl i all rimlighets namn inte vara nödvändigt att fråga kyrkomötet. Det föreställer jag mig åtminstone, men jag erkänner att jag inte penetrerat frågan så noga.

Den andra frågan gällde den bestämmelse i domkapitelslagen, som nu skulle upphävas och som innefattar regeln om hur av domkapitlet suspenderade präster skola avlönas. Det är ju, som herrarna finna, ett intressant och betydelsefullt problem, men i alla fall bleve det ju en bra liten del av det stora komplexet om prästerskapets avlöning, där kyrkomötet skulle ha vetorätt som ett privilegium. Jag förstår nu att utskottet menat, att när domkapitelslagen är antagen som kyrkolag, får man inte rubba en enda bokstav i lagen utan att fråga kyrkomötet. Jag har redan uttryckt och med hänvisning till giftermålsbalken motiverat en motsatt uppfattning, och jag tycker nog att även sakligt sett är det bra liten anledning att hålla på kyrkans privilegier, när det gäller denna lilla avlöningsdetalj.

Mot bakgrunden av dessa två lagförslag, som alltså enligt utskottet, i strid mot vad Kungl. Maj: t har menat, skulle ha obestriddlig natur av kyrkolag, förefaller ju herr Andréns patos en smula uppblåst. Det är ju inte så mycket att göra av kyrkans självständighet i dessa bägge frågor — om kyrkomusikerna och om de suspenderade prästernas avlöningsförmåner. Som sagt, när vi en gång komma fram till en utredning, blir det nog inte fråga om att ge kyrkan vetorätt på sådana områden, där man i praxis redan har gått ifrån den, utan det blir väl antingen att kartlägga status quo eller att inskränka kyrkomötets befogenheter på sådant sätt, att det blir litet mera logik och sammanhang i hela detta komplex.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag tror inte det är nödvändigt

att tala om för hans excellens, som sedan länge sysslat med svensk utrikespolitik, vilken utomordentlig roll oklarheten har, en oklarhet som yttrar sig i nedlagda röster eller i egendomliga formuleringar. Hans excellens slår också in fullständigt öppna dörrar, då hans excellens säger att utskottets utlåtande är oklart. Jag har redan från början erkänt, att det är organiserat oklart, och på denna punkt äro hans excellens och jag fullständigt ense. Det enda jag kan beklaga är, att det inte lyckats mig att göra det mera klart än det egentligen är.

Sedan frågade hans excellens vilka frågor det är, som egentligen skulle gå till kyrkomötet. Jag måste svara hans excellens att det är en av utskottsutlåtandets oklara punkter, och den måste vara oklar, därför att utskottets ledamöter på den punkten hade olika meningar. Om nu statsrådet Quensel vill göra en utredning, så bör det ju vara en av denna utrednings allra främsta uppgifter att belysa detta problem, och jag hoppas, att denna utredning skall lyckas med den saken.

Vad rättsprincipen beträffar, den rättsprincip, som hans excellens ansåg hade blivit förd åt sidan, när det gäller giftermålsbalken, vill jag erinra hans excellens utrikesministern därom, att detta skedde på grundval av en mycket bestämd tolkning av regeringsformen §§ 87 och 114. Jag anförde redan då jag nämnde rättsprincipen, att man kan bryta emot densamma, om det finns möjlighet till ett undantag i den positiva rätten.

Jag vill tillägga, att när vi ansågo oss böra reservera en rätt för kyrkomötet att medverka vid lagstiftningen i vissa frågor utan att bestämt angiva vilka, så berodde detta framför allt därpå, att statsrådet Quensel, enligt mitt förmenande i onödan, på ett mycket kategoriskt sätt hade avvisat kyrkomötets rättigheter och gjort det hela till ett slags lämplighetsfråga. Det var delvis i reaktion mot detta förfarande, som utskottet hävdade, låt vara utan bestämt angivande av exempel, en annan mening.

Till sist vill jag säga, att jag inte un-

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

der denna debatt, såvitt jag nu kan erinra mig och såvitt jag nu kan se av mina mycket bristfälliga anteckningar, nämnt vare sig statsrådet Engbergs eller kammarrådet Tom Wohllins namn.

Herr HERLITZ (kort genmäle): Herr talman! Då hans excellens sade, att jag inte kände så noga till hur det hade varit med avseende på striderna angående kyrkolagstiftningen under äldre tid, vill jag bara påpeka, att jag talade om den kyrkligt ekonomiska lagstiftning, som vi nu ha under behandling. Det var det enda som jag hade anledning att yttra mig om, och jag vidhåller, att det i fråga om den, såvitt i mig tillgängliga skrifter upplysts, inte förekom någon egentlig tvehågsenhet mellan åren 1910 och 1936. Dessa strider om giftermålsbalkens behandling och vad därmed sammanhänger äro saker, som jag väl känner till men som jag inte har berört.

Får jag sluta med att här, Eders excellens, som ett vittnesbörd att jag har reda på mig i fråga om äldre konstitutionella förhållanden, nämna, att beträffande det statsråd, som herrarna tvistade om — frågan var huruvida han hette Åke eller Hugo — torde förhållandet vara det, att han hette Åke Hugo Hammarskjöld.

Herr HOLMBÄCK (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet för att säga just vad herr Herlitz nyss sagt, men jag måste tyvärr säga, att hans excellens ändå rättade mig riktigt, ty mina vänner på smålandsbanken säga, att den person vi talade om kallades för Hugo.

Emellertid är det en annan sak av mycket stort intresse, som hans excellens talade om, nämligen 1920 års giftermålsbalk och dess promulgering. För min del har jag alltid undrat, om meningen år 1920 var, att man skulle behålla de förevarande bestämmelserna såsom kyrkolag, men tyckte det vara onödigt att höra kyrkomötet, enär man icke gjorde annat än att man ordagrant

flyttade över dem till giftermålsbalken, eller om meningen var att förändra deras konstitutionella natur. Vi ha nu fått reda på att meningen var att förändra bestämmelsernas konstitutionella natur, och det är för den fortsatta debatten av mycket stort intresse.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr talman! Herr Andrén började sin replik till mig med en hyllning till oklarheten. Det förstär jag mycket väl, men varför har han då i sitt föregående anförande varit så elak mot herr Herlitz på grund av oklarhet i texten i motionen?

Jag beklagar mycket, om jag skulle ha misstagit mig, så att jag åberopat herr Andrén som upphovsman till historieskrivningen om herrar Engberg och Wohlin, medan det var herr Herlitz, som först nämnde dessa personers namn. Jag kanske kan ha gjort en felsägning, men i så fall ber jag att nu få rätta detta.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Till hans excellens herr utrikesministern får jag säga, att han måste ha missförstått mig, ty förhållandet var att jag uttryckligen beklagade, att det inte varit möjligt att få utskottets utlåtande mera klart än det är. Jag tror inte detta kan betraktas som en personlig hyllning till oklarheten.

Däremot anmärkte jag på att vår utrikespolitik och för övrigt all politik mer eller mindre tvingas in i oklarhetens djungler — men det är en helt annan historia, som vi inte behöva diskutera vid detta tillfälle.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! När jag nu har lyssnat till herr Andrén ordalek och småkonst må jag säga, att herr Andrén har överdrivit denna fråga på ett icke tillåtligt sätt. Jag skall emellertid hålla mig borta från de akademiska och brännbara frågor, varom här diskuterats mellan, som jag räknat

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

till, fyra professorer eller f. d. professorer. Jag begriper risken för en lekman att över huvud taget kasta sig in i debatten, ty när jag såg herr Andrén i talarstolen, kom jag ihåg vad en 1700-talsförfattare skrev: »Begär ej vishetsolen se, den bränner Dig till stoft.» Jag tyckte att herr Andrén såg ganska hotfull ut, när han svängde färlan och kritiserade utskott, proposition, kolleger och över huvud taget alla som yttrat sig här i kammaren.

Jag skall ta upp bara en enda sak till behandling, och det är prästerskapets inställning till denna proposition. Med den frejdighet och säkerhet, som utmärker herr Andrén, har han utan vidare förklarat, att propositionen har framkallat stark misstro och stort missnöje och att de, som tidigare haft förtroende hos prästerskapet, nu hade förlorat detta. Jag tycker att man skall vara mycket försiktig, innan man kommer med sådana påståenden; det beror mycket på vilka informationer man får — kanske beror det också på var man bor.

Jag har en smula umgänge med prästerskapet, och det intryck jag har är, att prästerskapet egentligen är djupt tacksamt för vad som här har skett ända sedan år 1949, när man satte i gång. Herr Andrén har väl läst tidningarna och läst en och annan prästmans uttalanden i den konstitutionella frågan, uttalanden som verkligen äro ägnade att inge mycket stor betänksamhet när man vet, hur svår frågan är, och ser hur tvärsäkert en och annan kunnat yttra sig.

Herr Andrén har väl också läst om de möten som hållits, där man uppmanat prästerna att hellre avstå från en löneroglering av denna art än att tillåta att en inskränkning göres i kyrkomötets rätt. Jag har läst ett brev från en kontraktsprost, som beklagar, att prästmän, som inte ha någon som helst befogenhet att tala på andras vägnar, uppträtt ovist och oklokt och gett sig sken av att föra hela stiftsprästerskapets talan. Det hölls bl. a. ett möte, som refererades mycket uppseendeväckande i

någon kvällstidning. När man får närmare reda på omständigheterna, får man höra, att det var allt som allt 17 prästmän, som gjorde uttalandet. Vill man göra reklam, så nog kan man göra det! Prästerskapet har all anledning att vara tacksamt, och det tror jag att den övervägande delen förstår. Det finns därför ingen anledning att fästa sig vid vad en och annan hetsporre skriver, tänker eller säger.

Jag håller i min hand ett exemplar av Svensk Kyrkotidning, som får betraktas som ett representativt organ för prästerliga stämningar. Där finnes en ledande artikel, som handlar om kyrkomötets kompetens, en artikel, som är besinningsfullt skriven. Där sägs det, att det inte finns någon anledning att misstolka propositionen och att betrakta den som ett försök att komma kyrkan till livs. Vad skribenten ärligt önskar är dels att riksdagen inte skall binda sig vid en särskild ståndpunkt i dag i den konstitutionella frågan, dels att frågan skall bli utredd. Genom det uttalande, som statsrådet Quensel nu har gjort, där han bebdar tillsättandet av en utredning för att få klarhet om dessa mycket dunkla frågor, tror jag att den tacksamhet, som prästerskapet känner mot honom för vad han redan har uträttat, kommer att öka ytterligare.

Eftersom dunkelheten varit så mycket på tal i dag, vill jag påpeka, att denna dunkelhet härrör varken från 1930-talet eller 1940-talet. Redan vid 1908 års kyrkomöte yttrade en av de rättslärda, att ingen svensk man kunde i dagens läge uttala sig om var gränsen går mellan kyrkolag och icke kyrkolag. Och striderna äro inte heller av dags dato. Det har kämpats i dessa frågor i långliga tider. Naturligtvis har det legat en strid om maktkompetensen där bakom. Man behöver bara läsa vad biskop Gottfrid Billing skrev om kyrkomöten och riksdagsdebatter, för att se hur denna fight pågått i decennier, liksom den sannolikt kommer att fortsätta. Samhällsstrukturen ändrar sig, och det är självklart att det, som en gång definierats som eller ansetts som kyrkolag, under trycket av

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

händelserna och förändringarna också får jämkas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Människan är ett elakt djur: när hon angripes, försvarar hon sig, och jag har verkligen gjort mitt bästa för att försvara utskottet gentemot de anmärkningar, som framkommit emot det.

Till detta vill jag lägga den principiella anmärkningen, att debatt och kritik äro ett parlaments livsluft. Om vi försöka att inskränka på den, skära vi av den parlamentariska demokratiens livsnerv.

Herr Göransson ansåg, att jag hade kritiserat utskottet. Jag har försökt försvara utskottet och försökt förklara, varför utskottet på en punkt inte kunnat bli klarare än det egentligen är. Jag har inte på något sätt angripit utskottet, utan tvärtom har jag försvarat det emot andra, som ha försökt angripa utskottets skrivning.

Herr Göransson påstod vidare, att jag kritiserat propositionen. Ja, jag kritiserar denna proposition — och det är väl ändå fortfarande tillåtet i Sveriges riksdag — på en enda punkt, nämligen den punkt, som gäller kyrkomötets rättigheter. Jag har inte kritiserat propositionen på någon annan punkt. Den punkt vi talat om omfattar två eller tre sidor i propositionen.

När så herr Göransson åberopade sista numret av Svensk Kyrkotidning, ber jag samtidigt herr Göransson titta på tidigare nummer, där kanske tonen och andan ändå har varit en annan.

Jag vill tillägga, att det svenska prästerskapet i stort sett är tillfredsställt med löneregleringen; statsrådets yttrande om kyrkomötets ställning är det där emot inte belåtet med. Jag tänker inte bara på de uttalanden från olika delar av landet, som statsrådet Quensel har fått, som jag har fått och som ha stått att läsa i den dagliga pressen, utan jag har även haft kontakt med högt uppsat-

ta kyrkomän i detta land, som ha varit mycket kritiska just mot dessa punkter i propositionen. Det förvånar mig mycket, om herr Göransson inte har märkt något av denna opinion.

Herr LODENIUS: Herr talman! Jag har inte alls begärt ordet för att försöka berika debatten rörande den konstitutionella frågan. Jag vill bara, med anledning av att det riktats någon kritik emot att utskottets uttalande är oklart, hävda den meningen, att det kanske är litet för mycket begärt, att ett sammansatt utskott som detta stats- och första lagutskott, som väsentligen består av lek-män, skall helt kunna reda upp en sådan fråga, som ju ändå till och med experterna tyckas finna oklar.

Jag begärde ordet därför att herr Ola Persson här under debatten ställt ett yrkande om avslag på såväl utskottets utlåtande som propositionen. Han gjorde några reflexioner beträffande de ekonomiska konsekvenserna av en anslutning till förslaget, och det kanske därför kan vara befogat att i detta sammanhang erinra om — det tror jag också att herr Persson själv omnämnde — att först och främst innebär detta förslag egentligen ett fullföljande av 1949 års principbeslut. Ett år vidare så att i verkligheten en reducering av kostnaderna har skett med närmare 1,4 miljoner kronor jämfört med principbeslutets kostnader. Att själva summan ändå kommit att bli något högre än den summa kostnader, som beräknades i samband med principbeslutet, sammanhänger med att det rörliga tillägget ökats från 12 procent till 32 eller 33 procent, vilket alltså har samband med penningvärdets fall.

När det gäller biskoparnas löner, som herr Persson omnämnde i detta sammanhang, vill jag bara helt kort säga, att även där måste man ju ändå hävda, att deras löneställning i varje fall inte har blivit bättre jämfört med det uttalande, som gjordes i principbeslutet.

Jag skall för övrigt här bara hänvisa till det särskilda yttrande, som av några

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

ledamöter i utskottet bifogats dess utlåtande, och jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr **MOGÅRD**: Herr talman! Det kan måhända synas mindre taktfullt av en förmånstagare vid denna lönerreform att här uttala sig. Det är dock min gamle vän professor Andrén's ord gentemot föredragande statsrådet, som nödga mig att här yttra något.

Först och främst vill jag påpeka, att denna ständigt fortgående diskussion beträffande kyrkomötets rätt att uttala sig i frågor, som kunna ha privilegiena- tur, har pågått och kommer att fortgå länge.

För min del har jag den uppfattning- en att frågan avgjordes redan i och med 1910 års lönereglerings godtagande av riksdagen. Som vi veta framlades det kommittéförslag, som låg till grund för denna lönereglering, redan vid 1908 års riksdag. Det fälldes av första kammaren med den motiveringen att det inte gav tillräckligt skydd åt kyrkans privilegier beträffande dess lönetillgångar. Samma regering, den Lindmanska regeringen, och samme ecklesiastikminister — det var Åke Hugo Hammarskjöld, en mycket säker både högerman och kyrkovän — framlade propositionen ånyo vid 1909 års riksdag. Det sades då i denna propo- sition, att en lagstiftning beträffande pri- vilegieskyddet »var varken nödig eller möjlig» att genomföra, och med det be- skedet antog även första kammaren det nya förslaget till prästlönerregleringslag. Därmed synes det mig som om det hade klargjorts, var statsmakterna och riks- dagen befinna sig när det gäller präster- nas privilegier.

Men när herr Andrén uttalade sig om de »kalla vinddragen inom det svenska prästerskapet», som strömmade emot statsrådet Quensel med anledning av hans nu föreliggande prästlöneförslag, vill jag bara säga, att jag kanske inte lika bra som herr Andrén känner till vä- derleken inom det mycket lättrörliga prästerskapet här i Sverige. Jag har inte

heller utforskat den. Men jag tror mig dock kunna säga, att för det stora fler- talet av svenska präster är den dag, då riksdagen antar denna lönerreglering, en med glädje motsedd dag. Jag vill ge pro- fessor Herlitz rätt, när han förklarade, att frågan ju här egentligen gäller: vill man eller vill man inte ge skydd åt kyr- kans egendom? Jag fattar då uttrycket kyrkans egendom så som kyrkofäderna en gång fattade det: kyrkans rikedom är de fattiga och betungade. Det är de fattigaste prästerna, som här ha fått vad de länge väntat på och vad de i sanning väl behöva. Det tror jag det kan vara anledning nog att tacka statsrådet Quen- sel för.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yr- kanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu före- dragna punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen II: 615; och för- klarades den förra propositionen, vil- ken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C.

Fru **LINDSTRÖM**: Herr talman! Vid utskottets utlåtande äro fogade två so- cialdemokratiska reservationer.

Den ena gäller 17 § om kyrkoherdar- nas inplacering. Utskottet har funnit för gott att förorda ett motionsyrkande av herr Rubbestad m. fl., enligt vilket man vid kyrkoherdetjänsternas inplacering i lönegrad skulle ta hänsyn till folkmäng- den även i det särskilda tjänstgörings- område inom pastoratet, som ibland före- kommer och där pastoralvärden och folkbokföringen självständigt skötas av en komminister eller kyrkoadjunkt. Kungl. Maj:t har menat, och stöder sig därvid på kammarkollegium och stats- kontoret, att detta inte är riktigt och att en kyrkoherde inte borde ha särskilt lö- netillägg för folkmängden i en eller fle- ra annexförsamlingar eller kyrkobokfö- ringsdistrikt, som en biträdande präst

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

självständigt sköter med motsvarande avlastning av kyrkoherdens ansvar och arbetsbörda. Den biträdande prästens lön har ju avvägts med hänsyn till detta hans ökade tjänsteansvar, och om kyrkoherden också skall avlönas med hänsyn till folkmängden i den biträdande prästens tjänstgöringsområde, kommer ju samma folkmängd att tillgodoräknas två gånger, d. v. s. för båda prästernas lönesättning.

Kungl. Maj:t har avvisat den tanken, men herr Rubbestad har tagit upp den och menat, att kyrkoherden dock är den högste ansvarige för själavården i pastoratet och kan behöva kompensation för detta. Utskottet har följt herr Rubbestads mening under hänvisning så gott som uteslutande till de stora norrlandspastoraten, där man för rekryteringen på den prästerliga banan behöver ge kyrkoherdarna en extra löneförmån. Emellertid torde norrlandspastoraten bara svara för omkring 20 procent av de kyrkoherdetjänster, som skulle komma att beröras av en sådan här regel, och man kan förmodligen taxera kostnaderna för herr Rubbestads och utskottets linje till ungefär 70 000 kronor mer än vad Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att innebära.

För att dock tillmötesgå den här ömmande norrlandssynpunkten ha utskottets socialdemokrater reserverat sig till förmån för Kungl. Maj:ts förslag med en liten uppmjukning i riktning mot herr Rubbestads yrkande och utskottsmajoritetens linje, nämligen med en undantagsbestämmelse för kyrkoherdetjänsterna i Härnösands och Luleå stift. Detta betyder i närvarande stund endast att sju kyrkoherdar i dessa stift skulle komma att få sammanlagt 12 000 kronor mer som kompensation för de påfrestande tjänstgöringsbetingelserna inom dessa stift. Med hänsyn till rekryteringssvårigheterna för prästbefattningarna i dessa två norrlandsstift ha reservanterna velat göra detta medgivande, men i övrigt ansluter sig reservationen såväl i sak som i princip till Kungl. Maj:ts förslag.

Den andra reservationen anknyter

till 25 § och ansluter sig till den av Kungl. Maj:t i propositionen hävdade uppfattningen om prästmans rätt till tjänstledighet med lön under studier. Kungl. Maj:t har menat, att prästerna vid sin inplacering i det civila avlöningssystemet böra följa samma regler som i detta fall gälla för statstjänstemän i allmänhet, nämligen 240 dagar med B-avdrag å lönen under en tidrymd av 10 år. Ett antal motionärer, bl. a. herrar Arrhen och Eskilsson i denna kammar, ha velat jämställa prästerna med läroverkslärare, för vilka den förmånligare särregeln gäller att studieledighet kan erhållas upp till 360 dagar med B-avdrag.

Utskottet har följt motionerna och ansett, att präster och läroverkslärare böra med hänsyn till utbildning och tjänsteuppgifter vara att betrakta som jämställda. Till detta ha reservanterna genmält, att den för läroverkslärare medgivna längre tjänstledigheten för studier har tillkommit enbart i syfte att för dem möjliggöra ledighet under en hel termin, vilket ju inte skulle kunna beviljas, om ledigheten begränsats enligt de för statstjänstemännen i allmänhet föreskrivna bestämmelserna.

Då något motsvarande skäl inte kan åberopas för prästernas del, ha reservanterna velat yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del, och jag ber nu att på en gång få yrka bifall till bägge dessa reservationer.

Herr BERGH: Herr talman! Jag skulle vilja göra gällande, att om reservanternas förslag till skrivning och yrkande beträffande 17 § skulle vinna kammarens bifall, skulle detta, såvitt jag kunnat utläsa, medföra, att utskottets utlåtande på ett par andra punkter faktiskt finge en annan innebörd än den det för närvarande har. Jag skall försöka visa detta genom ett exempel.

I fråga om tjänstedubblingstillägget innehåller ju propositionen det förslaget, att ett sådant tillägg skall kunna utgå med 5 kronor om dagen, men endast för det fall, att en präst

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

uppehåller vikariatsförordnande i ett annat pastorat. I en motion, där även mitt namn återfinnes bland undertecknarna, har gjorts gällande, att detta förslag speciellt beträffande prästerskapet i Luleå stift skulle verka ganska orättvist. I motionen ta vi ett exempel. Enligt detta exempel skulle en prästman i Vaksala pastorat i ärkestiftet få ett tjänstedubblingstillägg med 5 kronor om dagen, om han uppehåller ett vikariatsförordnande i grannförsamlingen Danmark. Han skulle för att uppehålla detta vikariatsförordnande behöva resa en halv mil dit och en halv mil hem, och han skulle ha att ombesörja själavården för omkring 1100 människor, medan däremot en prästman i låt oss säga Gällivare, om han finge ett vikariatsförordnande i Hakkas kyrkobokföringsdistrikt, skulle, eftersom detta distrikt tillhör samma pastorat i vilket prästmannen är anställd, utan sådan ersättning få färdas fram och tillbaka sammanlagt över 10 mil och ha att ombesörja själa- och församlingstvård för drygt 3000 människor. Vi ha i motionen anfört att detta verkar litet orättvist.

Nu har emellertid utskottet med en principiell motivering avvisat tanken på att kyrkobokföringsdistrikt i ett sådant sammanhang skulle kunna jämföras med pastorat, och denna principiella motivering har utan tvivel visst fog för sig. Utskottet säger nämligen, att när man inplaceras prästerskapet i lönegrad i låt oss säga Gällivare, tar man hänsyn inte bara till arealen, utan i motsats till vad propositionen föreslår på den punkten vill utskottet också att folkmängden skall få spela in där. Vidare menar man att kyrkoherden ju har ansvaret för församlingen i dess helhet, och om det finns en biträdande präst, en komminister eller kyrkoadjunkt, kan ju hans arbetskraft utnyttjas inom hela pastoratet. Men märk väl, att när man i själva inplaceringen tagit hänsyn icke bara till areal utan också till folkmängd, har utskottet uppenbarligen i viss mån tillgodosett rättvisans krav även beträffande

de där vidsträckta pastoraten, så att motsättningen mellan dem och fallet från ärkestiftet t. ex. inte blir så stor som den annars skulle varit. Men om reservanterna skulle vinna i detta fall, så att folkmängdsfaktorn icke spelade någon roll vid inplaceringen av prästerna i lönegrad, skulle orättvisan där uppenbarligen bli en helt annan.

Jag tar detta som ett av bevisen för att utskottets uttalande skulle få en annan innebörd om reservationen vunne i fråga om 17 § än vad annars skulle vara fallet. Utskottet skriver nämligen att när det avstår från tanken på tjänstedubblingstillägg har utskottet tagit hänsyn till de gynnsammare regler det vill skapa beträffande inplaceringen. Att de som stå bakom reservationen beträffande 17 § inte gärna kunna anses vara alldeles övertygade om att den princip de lancera bär fullt ut, framgår ju bland annat av att de för Luleå stifts präster ha tänkt sig något mjukare regler vid inplaceringen än annars. Det förefaller mig som om allt detta är en anledning till att reservationen i vad den avser 17 § icke bör vinna kammarens bifall. Vi få väl ändå betrakta det som ett renhetskrav att vad utskottet har skrivit skall ha sin bestämda innebörd, oavsett om en reservation på en annan punkt bifalles av kammaren.

Till detta, herr talman, skulle jag vilja foga några ord om språktillägget. Jag vill uttrycka min glädje över att utskottet i någon mån har tillgodosett de speciella behov som finnas i gränsbygderna. Propositionen hade föreslagit språktillägg till präster med allena 200, 400 eller 600 kronor, medan utskottet för sin del har höjt i varje differentieringsgrupp med 200 kronor, alltså till 400, 600 och 800 kronor. Jag kan inte finna att utskottet fullt ut har beaktat de speciella svårigheter som prästerskapet i gränsbygden har. På den punkten har utskottet fått material till sitt förfogande, som visar att både utbildningskostnader och tjänstgörings-svårigheter i gränsbygden äro sådana, där det gäller flerspråkiga församling-

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

ar, att det bör ges en ordentlig kompensation för att man skall täcka utbildningskostnader och merarbete och tillgodose det inte minst i en gränsbygd angelägna behovet att få ett särskilt högt kvalificerat prästerskap. I någon mån har utskottet gått önskemålen till mötes. Att här yrka bifall till motionen som gick ut på väsentligt högre belopp betraktar jag som utsiktslöst. Jag skall på den punkten icke göra något yrkande.

Beträffande åter den reservation som fru Lindström har pläderat för och avser 17 §, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! De bestämmelser angående löneförmåner under tjänstledighet för studier, som omnämndes av fru Lindström i hennes anförande, äro utformade efter förebild av de bestämmelser, som för närvarande gälla för läroverkslärare, och de upptogs av prästlönekommittén, när den behandlade detta spörsmål. Som fru Lindström visst också omnämnde, ansåg man emellertid inom både statens lönenämnd och statskontoret, att begreppen inte voro analoga och att man inte kunde uppdra en parallell i detta fall. Det föreligger dock, förefaller det mig, en viss nyansskillnad mellan lönenämndens inställning och statskontorets. Lönenämnden är mera bestämd och säger, att inte tillräckliga skäl ha förebragts för att prästerna i det här avsendet skulle ställas lika med lärarna, under det att statskontoret uttrycker sig mera tveksamt och nöjer sig med att säga, att det inte med samma styrka har kunnat hävdas, att prästerna här ha med läroverkslärarna likvärdiga intressen att bevaka. Sedan har departementschefen anslutit sig till vad statens lönenämnd och statskontoret ha sagt, och jag har i min motion i min tur tagit upp vad prästlönekommittén har föreslagit. Utskottet har därefter skridit till ett avgörande, som jag finner vara tämligen salomoniskt och som löser denna lilla konflikt. Utskottet säger, att det för sin del finner rimligt, att

prästerna icke skola äga sämre rätt till lön under tjänstledighet för studier än lärarna. Den ståndpunkten har man verkligen anledning att med visst skäl hävda, därför att orsaken till att man ger lärarna den ökade möjligheten till en samlad ledighet, de 180 dagarna som fru Lindström talade om i stället för de 120, är att de då få en samlad akademisk lästtermin. Jag föreställer mig, att det inte skall kunna hävdas, att prästen har något annat syfte, när han tar ledigt, än att bevista en akademisk studieterm. Då bör också han få de sex månaderna till förfogande. Just den omständigheten, att intresset för bägge parter är detsamma, att få den akademiska studietermen till förfogande, gör att jag tycker, att billigheten kräver, att den rätten också ges prästerskapet, i all synnerhet som jag tror, att man kan förmärka en tendens inom tidens prästerskap att i ökad utsträckning begagna sig av de möjligheter till förlängda studier, som kunna erbjuda sig. Det heia är i dessa sammanhang också en ekonomisk fråga.

Den omständigheten, att utskottet anslutit sig till de synpunkter, som prästlönekommittén respektive motionärerna här ha fört fram, tycker jag är ganska klart ägnad att övertyga kammaren i detta ärende. Ett annat, inte oviktigt skäl är att vi i början hörde herr statsrådet här uttala sin allmänna tillfredsställelse med utlåtandet i dess helhet, vilket då även innesluter ett godtagande av den lilla avvikelse, som utskottet här har tillåtit sig.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr **LODENIUS**: Herr talman! Innan jag går in på att något beröra de reservationer, som äro fogade till utlåtandet och som fru Lindström har talat om, vill jag något beröra den allmänna vakanssättningen som man från prästerligt håll nog har reagerat en del emot. Det är riktigt, som herr statsrådet tidigare sade i dag, att utskottsutlåtandet och propositionen egentligen inte skilja sig i sak, därför att det är fråga om en kortvarig vakanssättning. Jag har i alla fall fått den upp-

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

fattningen inom utskottet att propositionen åtminstone till ej oväsentlig del motiverar vakanssättningen med den nya religionsfrihetslagen. Utskottet har sett saken på det sättet att det kanske skulle föra för långt om man i avvaktan på resultat av denna lag skulle bibehålla en sådan där allmän vakanssättning. Den meningen har nog också funnits. För egen del har jag svårt att föreställa mig att religionsfrihetslagen och vad därtill hör, närmast det fria utträdet ur statskyrkan, kan komma att medföra någon större förändring av antalet prästerliga tjänster.

Däremot ligger det så vitt jag förstår anorlunda till när det gäller den nya pastoratsindelning som vi ha att vänta. Man kan redan nu se att den kommer att medföra indragning av en del prästerliga tjänster. Därför har utskottet menat att man inte kan komma ifrån att ha en sådan allmän vakanssättning. I många fall är det kanske också bättre att ha en sådan än att alltför mycket lita till den förflyttningsskyldighet som ju också ingår i det nya förslaget. Men jag vill passa på att understryka vad utskottet har sagt i det sammanhanget om att dispensmöjligheterna skola begagnas i så stor utsträckning som det går. Där det står klart att en prästerlig tjänst behövs bör man alltså inte vakanssätta tjänsten i avvaktan på att pastoratsindelningen skall bli färdig, utan man bör kunna tillägga att det inte borde ha varit omöjligt för utskottet att komma till enighet även på dessa punkter, som ju dock inte kunna betraktas såsom de större sakerna i detta utlåtande. Men det blev tyvärr skilda meningar där, och kanske berodde detta i någon mån på att utskottet har haft ganska kort tid till förfogande för behandling av propositionen.

Vad sedan gäller de reservationer, som äro fogade till utlåtandet, vill jag från början säga att i största utsträckning har ju utskottet kunnat ena sig om sitt utlåtande, och jag är höjd för att tillägga att det inte borde ha varit omöjligt för utskottet att komma till enighet även på dessa punkter, som ju dock inte kunna betraktas såsom de större sakerna i detta utlåtande. Men det blev tyvärr skilda meningar där, och kanske berodde detta i någon mån på att utskottet har haft ganska kort tid till förfogande för behandling av propositionen.

Vad gäller reservationen till 17 § vill jag säga att enligt principbeslutet 1949

förutsattes att den reglerade lönen för prästerna icke skulle oförändrad läggas till grund för inplacering i lönegrad, utan vissa korrekationer skulle göras. Ett par sådana ha också föreslagits av prästlönekommittén i principbetänkandet. I slutbetänkandet har kommittén föreslagit ytterligare några korrekationer. I anslutning till några remissyttranden över kommitténs slutbetänkande har i propositionen föreslagits ännu en korrekationsregel. Det är den som beröres här i reservationen, nämligen att i kyrkoherdes reglerade lön ingående fyllnadsbelopp för folkmängd skall för hans inplacering i lönegrad bestämmas med bortseende från folkmängden i särskilt tjänstgöringsområde inom pastoratet. Med särskilt tjänstgöringsområde skall härvid förstås varje sådan del av pastoratet, för vilken jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande komminister eller kyrkoadjunkt är anställd för pastoralvårdens handhavande. Fru Lindström sade här, att utskottet hade följt herr Rubbestad. Det är ju riktigt, att vi ha gjort så, men det är kanske litet ensidigt att bara nämna herr Rubbestads namn, eftersom det är prästlönekommitténs förslag som utskottet här har följt.

Vad nu reservanternas mena är, att man skall begränsa utskottets förslag till att omfatta Härnösands och Luleå stift. Jag kan inte erinra mig att detta förslag varit föremål för någon överläggning inom utskottet, och jag är för min del i varje fall inte på det klara med hur det kommer att verka. Självfallet gäller denna korrekationsregel framför allt de stora pastoraten. Dessa finnas huvudsakligen i Norrland, men de äro väl inte begränsade till bara Härnösands och Luleå stift, utan det finns ju åtminstone några i övriga delar av Norrland och även exempelvis i Värmland.

Jag är som sagt inte säker på att man genom att godta reservanternas förslag skulle skapa rättvisa på detta område, och det är ju ganska viktigt, att man inte begår någon orätt där. Utskottets förslag bygger som sagt på prästlönekommitténs förslag, och man får väl hoppas att detta var ordentligt penetrerat.

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

Herr Bergh var inne på frågan om tjänstedubblersarvodena. De ha strängt taget kanske inte direkt med denna fråga att göra. Men jag vill i detta sammanhang nämna, att utskottet har följt den linjen, att inga sådana arvoden skola förekomma inom samma pastorat vare sig till kyrkoherde eller komminister, i den mån de tjänstgöra för varandra — de äro ju skyldiga att taga sjukvikariat för varandra. Utskottet menar alltså, att det inte skall utgå något tjänstedubblersarvode inom det egna pastoratet, och det tycker jag ligger i linje med den regel som utskottet här har föreslagit, nämligen att man vid lönesättningen skall ta hänsyn till folkmängden inom hela pastoratet.

Den andra reservationen gäller en helt obetydlig sak, höll jag på att säga. Jag tror för min del i varje fall inte att det kommer att bli några större ekonomiska konsekvenser, om man följer utskottet. Utskottet har även i detta fall gått på prästlönekommitténs förslag och alltså skapat något större förmåner för prästerna när det gäller tjänstledighet för studier.

Ytterligare en sak, som jag skall be att få beröra i detta sammanhang, är 30 §, som gäller flyttningsersättning. Utskottets skrivning kan måhända i någon mån misstolkas. I fråga om flyttningsersättning föreslogs i propositionen, att präst skall äga rätt till sådan endast vid tvångsförflyttning. I motionerna I: 480 och II: 617 hemställdes, att präst skulle få ersättning för flyttningskostnad såväl vid tvångsförflyttning som vid befordran. Utskottet har här föreslagit en medelväg: präst skall äga rätt till ersättning för flyttningskostnad enligt de för statstjänstemän gällande bestämmelserna — d. v. s. vid tvångsförflyttning och vid befordran — dock icke vid befordran från en komministertjänst till annan sådan tjänst eller från en kyrkoherdetjänst till annan sådan. Sedan detta skrivits, har man emellertid kommit att tänka på att en kyrkoherde i lönegrad Ca 27 kan söka och få en befattning som komminister i Ca 28. Rent formellt föreligger även i detta fall befordran, och

tvekan kan här råda om vad utskottet menat. Jag är bemyndigad att här uttala, att utskottet icke har ansett, att kyrkoherde i sådant fall skall få flyttningsersättning.

Herr talman! Jag skall icke ta upp några ytterligare av de punkter, där utskottet har så att säga något förbättrat propositionens förslag. Om jag fattade statsrådet Quensel rätt hade han ingenting att erinra mot dessa ändringar, och jag finner därför ingen anledning att närmare gå in på dem.

Jag vill slutligen, herr talman, be att bara få hänvisa till det särskilda yttrande, som några ledamöter ha fogat till detta utlåtande, nämligen angående lönesättningen för biskoparna. Jag skall inte heller gå närmare in på den saken.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Fru LINDSTRÖM: Herr talman! Jag har begärt ordet bara för några kommentarer till vad som här har anförts mot reservationerna. Både herr Lodenius och herr Bergh ha i fråga om kyrkoherdarnas inplacering mycket starkt betonat norrlandssynpunkterna och nästan gjort frågan till ett renodlat norrlandsproblem. Jag måste erinra om vad jag sade i mitt förra anförande, att de av korrektionerna berörda kyrkoherdetjänsterna endast till cirka 20 procent återfinnas i norrlandsstiften och att det enligt reservationen skulle bli en något förmånligare beräkning för kyrkoherdar i Härnösands och Luleå stift. Kanske har man av herr Berghs anförande fått den föreställningen, att det här skulle röra sig om någon försämring av dessa kyrkoherdars löneställning. Så är ju inte alls fallet. Folkmängden är inte det enda som skall läggas till grund, när det gäller att lämna kompensation för de svåra tjänstgöringsförhållandena i de stora pastoraten i Norrland. I det löneförslag, som ligger på bordet, har man från nu gällande lönesystem också bibehållit förmånen för dessa kyrkoherdar att få tillgodoräkna sig fyllnadsbelopp med hänsyn till arealen i sådan församling, där

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

särskild komminister är anställd. Härmed är alltså redan sörjt för att kyrkoherde erhåller lönekomensation även för sitt sekundära ansvar för pastoralvården i sådan församling inom pastoratet.

På tal om studieledigheten vill jag vidare säga några ord till herr Arrhén, som har dragit paralleller mellan lärare och präster. Visserligen ha både lärare och präster intellektuella yrken, som kräva en viss pedagogisk verksamhet och göra det önskvärt att de följa med vad som skrives inom respektive områden, men i övrigt är ju skillnaden ganska stor. Läraren skall dagligen som undervisare ge sina elever aktuellt kunskapsstoff och måste därför noga följa med allt som händer inom hans olika ämnesområden. Hans tjänstgöringsförhållanden äro också så bundna, att han torde behöva koppla av skolan helt för att kunna tränga in i det nya kunskapsstoffet och de nya pedagogiska metoderna. Bestämmelsen om att en läroverkslärare kan få ledighet för studier en hel termin har för övrigt tillkommit inte bara med tanke på hans egna studier, utan kanske främst med tanke på hans elever, så att de skola slippa nackdelen av lärarbyte mitt under terminen. Prästernas undervisning — om vi skola kalla det undervisning — inskränker sig däremot till predikningar och till läsning med konfirmandgrupper. Den grundar sig på den oföränderligaste och äldsta av alla böcker, nämligen bibeln. Vad nya bibeltolkare kunna ha skrivit kan prästen många gånger inhämta vid sidan av tjänsten — i varje fall behöver han inte avgränsade akademiska terminer för att göra det.

Jag vidhåller, herr talman, mina yrkanden om bifall till reservationen.

Herr BERGH: Herr talman! Jag skulle vilja säga till fru Lindström, när hon pekar på den särbestämmelse som reservanterna föreslå för prästerskapet i Härnösands och Luleå stift, att den inte förändrar det grundläggande faktum, att här uppkommer en logisk motsättning

mellan reservationens yrkande i fråga om inplaceringen och de krav man ställer på dessa präster. Beträffande tjänstedubblingstilläggen säges, att kyrkoherden har ansvaret för pastoralvården — vilket är fullt riktigt — och inte skall ha särskilt arvode härför. Men en sådan ståndpunkt kan inte te sig rimlig, om man icke, när det gäller ett tjänstgöringsområde inom pastoratet, vid inplaceringen av kyrkoherdetjänsten också tar hänsyn till antalet människor inom detta särskilda tjänstgöringsområde. Denna logiska motsättning kvarstår, även om det enligt reservationen blir en uppmjukning beträffande prästerna i Härnösands och Luleå stift.

Jag skulle vidare vilja tillägga, att samma logiska motsättning eller i varje fall samma förändring i utskottets utlåtande, som jag talade om förra gången jag hade ordet, kommer att gälla även beträffande ödebygdstilläggen. När utskottet har tagit bort ödebygdstilläggen, har utskottet bland annat hänvisat till att den inplaceringsregel som utskottet föreslår är något gynnsammare än den som föreslås i propositionen.

Det förefaller mig, herr talman, vara allt skäl att på denna punkt bifalla utskottets hemställan.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Fru Lindström har nog rätt, när hon i likhet med statskontoret hävdar, att de skäl, som föranlett statsmakterna att ge läroverkslärarna möjlighet till studieledighet med B-avdrag, inte kunna göras gällande med *samma* styrka, när det gäller prästerna. Men det förefaller mig, att om man ger den ena kategorien möjlighet att genom högre meritering skaffa sig en förstärkt befordringsgrund, kan det finnas samma anledning att göra det i detta fall, i all synnerhet som detta — vilket ju står i utskottets utlåtande — icke skulle medföra »nämnvärd utgiftsökning» för statsverket. Jag tycker därför, att fru Lindström, som i andra sammanhang så varmt ivrar för ökade utbildningsmöjligheter och vad därmed sammanhänger, inte har någon anledning att kämpa emot detta förslag.

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas först särskilt angående utskottets uttalanden rörande 17 § i förslaget till prästlönereglemente, vidare särskilt angående utskottets uttalanden beträffande 25 § i samma förslag och slutligen särskilt angående utskottets i punkten gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om utskottets uttalanden rörande 17 § förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av berörda uttalanden samt vidare på godkännande av den av herr Eric Ericson m. fl. vid utlåtandet därom avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalanden, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Lindström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner sammansatta stats- och första lagutskottets i utlåtande nr 2 gjorda uttalanden rörande 17 § i förslaget till prästlönereglemente, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Eric Ericson m. fl. vid utlåtandet därom avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 71.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande utskottets uttalanden beträffande 25 §, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att nämnda uttalanden skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Eric Ericson m. fl. vid utlåtandet därom avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Lindström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner sammansatta stats- och första lagutskottets i utlåtande nr 2 gjorda uttalanden rörande 25 § i förslaget till prästlönereglemente, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Eric Ericson m. fl. vid utlåtandet därom avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Arrhén* begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 70.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition bifölls utskottets i punkten gjorda hemställan

Ang. löne- och pensionsreglering för präster m. m. med den ändring, som påkallades av kammarens föregående beslut.

Punkterna D—H.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående viss översyn av lagen om förenings- och förhandlingsrätt; samt

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle främst bland två gånger bordlagda ärenden följande betänkanden uppföras i ne-

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Torquay-protokollet till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m.;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 290, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1951/52, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.41 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.